

Česká školní inspekce
Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2010/2011

Praha, prosinec 2011

Obsah

ÚVOD	3
ČÁST A	6
A.1 Předškolní vzdělávání	8
I. Nabídka předškolního vzdělávání	9
II. Účinnost podpory rozvoje osobnosti dětí a celkové výsledky vzdělávání	12
III. Preventivní a inovační programy v předškolním vzdělávání	15
IV. Řízení školy a efektivní strategie vzdělávání	21
V. Podpora pedagogických pracovníků	22
VI. Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly	26
VII. Závěry	28
A.2 Základní vzdělávání	31
I. Nabídka základního vzdělávání	32
II. Účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků a celkové výsledky vzdělávání v základních školách	35
III. Preventivní a inovační programy v základním vzdělávání	40
IV. Řízení školy a efektivní strategie vzdělávání	52
V. Podpora pedagogických pracovníků	54
VI. Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly	57
VII. Závěry – silné a slabé stránky v ZV	60
A.3 Střední vzdělávání	63
I. Nabídka středního vzdělávání	64
II. Účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků a celkové výsledky vzdělávání ve středním vzdělávání	67
III. Preventivní a inovační programy ve středním vzdělávání	74
IV. Řízení školy a efektivní strategie SŠ	83
V. Podpora pedagogickým pracovníkům	84
VI. Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly	88
A.4 Vyšší odborné vzdělávání	92
I. Výkonové parametry šetření	92
II. Souhrnné poznatky z šetření	93
SEZNAM ZKRATEK	97

ČÁST B

Tabulková část

PŘÍLOHY

Příloha č. 1	Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb ve školním roce 2010/2011
Příloha č. 2	Změny v právních předpisech souvisejících se vzděláváním, které nabyly účinnosti ve školním roce 2010/2011
Příloha č. 3	Náměty a připomínky v legislativní oblasti uplatněné Českou školní inspekcí ve školním roce 2010/2011
Příloha č. 4	Přehled tematických zpráv a souhrnných informací České školní inspekce
Příloha č. 5	Memorandum k výuce matematiky
Příloha č. 6	Memorandum k podpoře rozvoje čtenářské gramotnosti

ÚVOD

Česká školní inspekce předkládá v souladu s § 174 odst. 16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů souhrnné poznatky o stavu vzdělávání a vzdělávací soustavy z inspekčních zjištění za uplynulý školní rok 2010/2011. Činnost ČŠI vycházela ze závazného „Plánu hlavních úkolů České školní inspekce na školní rok 2010/2011“, který schválil ministr školství, mládeže a tělovýchovy na základě doporučení 19. PV MŠMT ze dne 15. června 2010.

Výroční zpráva uvádí aktuální informace o stavu škol, vypovídá o efektivitě celé vzdělávací soustavy podle stupňů vzdělávání, kvality vzdělávání, hodnocení reálných předpokladů a potřeb škol pro naplňování cílů školních vzdělávacích programů podle požadavků vzdělávacích programů a aktuálních školských politik.

ČŠI aplikovala vhodné metody multikriteriálního hodnocení škol pomocí soustavy konzistentních ukazatelů, které propojují vzdělávací, sociální i ekonomické aspekty. Při zjišťování podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání postupovala ČŠI podle kritérií pro hodnocení škol a školských zařízení schválených na základě doporučení 24. PV MŠMT ze dne 3. srpna 2010 (příloha č. 1).

Výstupy ČŠI nepřímo hodnotí i naplnění strategických směrů a konkrétních cílů daných Dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2007–2011.

ČŠI uskutečnila celkem 10 437 inspekčních akcí a navštívila 4 806 subjektů zařazených v rejstříku škol a školských zařízení. ČŠI prošetřila 1 069 podnětů, které byly podány ve 482 stížnostech (z tohoto počtu bylo 30,4 % důvodných). Zástupci České školní inspekce se zúčastnili 473 konkurzních řízení na funkce ředitelů škol a školských zařízení.

V předškolním a základním vzdělávání se ČŠI zaměřila na analýzu a hodnocení školních vzdělávacích programů a následné inspekce ve školách, v nichž byly v prvním posuzování zjištěny závažné chyby a nesoulad s rámcovými vzdělávacími programy.

Ve středních školách pokračovala první hodnocení školních vzdělávacích programů v odborném vzdělávání. Hlavní prioritou školního roku ve středním vzdělávání bylo sledování přípravy a realizace dopadů nově zavedené společné části maturitní zkoušky. Ve vyšších odborných školách proběhlo tematické dotazníkové šetření.

V programovém cyklu byla realizována tematická zjišťování hodnocení účinné podpory čtenářské a matematické gramotnosti, v průběhu školního roku byly zveřejněny podrobné tematické zprávy. Ve spolupráci s vysokými školami proběhl vývoj a ověřování nových nástrojů a postupů pro hodnocení účinné podpory sociální a přírodovědné gramotnosti, v této zprávě uvádíme dílčí výsledky pilotních šetření.

V rámci hodnocení bylo posouzeno 4 302 oborových školních vzdělávacích programů, bylo vykonáno 12 266 inspekčních hospitací přímo ve výukových hodinách, proběhla dotazníková šetření ve 4 134 školách. ČŠI zajišťovala informační podporu pro zapojení škol v programu OP VK, v základním vzdělávání v projektu „EU peníze školám“, ve středním vzdělávání v projektu PRO.MZ. V uplynulém školním roce bylo vydáno celkem 1 741 veřejných inspekčních zpráv.

Kontrolní činnost ČŠI se orientovala na inspekci zajištění bezpečného a zdravého prostředí škol a dodržování vybraných ustanovení školských předpisů ve smyslu uplatnění kategorie rizik a jejich diferenciací.

Veřejnosprávní kontrola sledovala zejména účelné, hospodárné a efektivní hospodaření se zdroji a prostředky poskytovanými školám ze státního rozpočtu, ČŠI prověřila 8,5 % těchto prostředků poskytnutých v roce 2010.

V režimu kontrolní činnosti se uskutečnilo 1 793 kontrol, z toho bylo 698 veřejnosprávních kontrol, které zjistily 95 porušení rozpočtové kázně. V každé navštívené škole kontrolovala ČŠI správnost údajů podle rozhodnutí o zařazení subjektu do rejstříku škol a školských zařízení a zřizovacích listin a dodržení podmínek pro výkon funkce ředitele podle platných předpisů. Dále ČŠI prověřila realizaci národních rozvojových projektů v 1 293 školách. V uplynulém školním roce vydala ČŠI 2 451 neveřejných protokolů.

V uplynulém školním roce bylo v registru ČŠI elektronicky evidováno 46 870 školních úrazů a provedeno 456 následných kontrol BOZ na místě.

ČŠI uložila školám v uplynulém školním roce 1 640 lhůt k přijetí opatření pro odstranění zjištěných nedostatků a předala 526 podnětů jiným kontrolním orgánům, MŠMT byl podán jeden návrh na výmaz školy z rejstříku škol a školských zařízení.

V uplynulém školním roce zpracovala ČŠI 7 tematických zpráv a dalších souhrnných informací ze své činnosti, které jsou přístupné na webových stránkách ČŠI. Jejich přehled uvádíme v příloze č. 4.

Významným zdrojem poznatků jsou také specifické činnosti ČŠI, zejména v projektech partnerství a spolupráce s MŠMT a s krajskými úřady, setkávání se zástupci škol na národních a regionálních konferencích, a mezinárodní aktivity. V příloze č. 5 a 6 uvádíme memoranda odborníků ke čtenářské a matematické gramotnosti. ČŠI spolupracuje s MŠMT celkem v 65 pracovních komisích a odborných skupinách MŠMT.

Česká školní inspekce má prestižní postavení i v mezinárodním kontextu. Aktivně působí v oblasti mezinárodní spolupráce, zejména v orgánech OECD a SICI (The Standing International Conference of Inspectorates). ČŠI jako jeden ze zakládajících členů této organizace, sdružující národní a regionální inspektoráty vzdělávání, hraje v této instituci stále klíčovou roli, v současné době ČŠI mj. administruje provoz interaktivních webových stránek SICI, nabízejících informace, publikace a společný mezinárodní prostor pro komunikaci mezi členy SICI.

České školní inspekci byla Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy svěřena správa Národního referenčního bodu pro zajišťování kvality odborného vzdělávání a přípravy EQAVET-CZ. Zástupci ČŠI tak plně zajišťovali koordinační a organizační aktivity ve spolupráci se zástupci Národního ústavu odborného vzdělávání. Činnost Národního referenčního bodu EQAVET-CZ vychází z činnosti Evropské sítě pro zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě (EQAVET) a úzce souvisí s Doporučením Evropského parlamentu a Rady o zavedení evropského referenčního rámce pro zajišťování kvality z června 2009.

Přínosem byly bilaterální kontakty ČŠI s Polskem, Francií, Německem a Slovenskou republikou na základě mezinárodních dohod MŠMT.

Ve spolupráci s MŠMT přijala ČŠI delegace z různých zemí, při těchto návštěvách prezentovala inspekční systém a pokrok reforem vzdělávacího systému České republiky. ČŠI

nově získala zastoupení v dalších prestižních mezinárodních organizacích, např. OECD, IEA, a zajišťovala úkoly v projektech mezinárodních šetření.

V průběhu školního roku získala ČŠI podporu v programu OP VK pro rozvojový projekt „Národní systém inspekčního hodnocení vzdělávací soustavy v České republice“ (NIQES). Byl zahájen vývoj metodologie inspekčního hodnocení pro identifikaci úspěšně fungujících škol a identifikaci těch rizik, která by mohla vést ke snižování účinnosti systému vzdělávání. Jednou z klíčových aktivit je ověření elektronického zjišťování výsledků vzdělávání žáků pro účely národních šetření. Prozatím bylo možno využít pro hodnocení výsledků pouze výstupy z vlastních hodnocení škol nebo z mezinárodních šetření.

V závěru školního roku byly na Českou školní inspekci rozhodnutím ministra převedeny dva významné Individuální projekty národní nazvané „Příprava a realizace mezinárodních výzkumů v počátečním vzdělávání a jejich zveřejnění (Kompetence I)“ a „Realizace mezinárodních výzkumů v oblasti celoživotního učení a zveřejnění jejich výsledků (Kompetence III)“. Součástí inspekčního hodnocení se tak stala i důležitá mezinárodní vzorková šetření jako PISA, PIRLS, TIMSS, ICILS nebo TALIS, která jsou důležitým prvkem pro hodnocení efektivity a kvality vzdělávání české vzdělávací soustavy v mezinárodní konkurenci.

Významnou formou aktivní spolupráce ČŠI s vedením MŠMT, s odbornými institucemi, s pracovníky krajských samospráv a s pedagogickou veřejností se staly tematické konference a semináře pořádané Českou školní inspekcí. V průběhu školního roku 2010/2011 byla zorganizována národní a regionální setkání zástupců základních a středních škol, tematické konference ke čtenářské a matematické gramotnosti a jedna mezinárodní konference.

Ve školním roce 2010/2011 působilo v ČŠI 257 školních inspektorů, 86 kontrolních pracovníků a 141 přizvaných externích odborníků z praxe.

Souhrnné poznatky ze všech aktivit ČŠI jsou ve výroční zprávě členěny do dvou hlavních částí.

V první části A jsou popsány jednotlivé segmenty vzdělávací soustavy ve členění podle stupňů vzdělání. Uvádíme hlavní souhrnné poznatky o průběhu, podmínkách a výsledcích vzdělávání a celkové vyhodnocení stavu navštívených škol podle čtyřstupňové ratingové škály v 6 klíčových oblastech hodnocení: nabídka vzdělávání; celkové výsledky vzdělávání a účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků; výstupy inovačních a preventivních programů; řízení školy a efektivní strategie vzdělávání; podpora pedagogických pracovníků (personální, materiální a finanční předpoklady); školní systémy vlastního hodnocení a kontroly. Toto schéma a výběr sledovaných ukazatelů umožňuje sledovat nejen aktuální stav vzdělávací soustavy a meziroční srovnání, ale i trendy v programovém cyklu (srovnání pokroku za uplynulé 3 roky).

Ve druhé části B jsou nabízeny podrobnější strukturální analýzy formou tabulkových přehledů, určené pro odbornou veřejnost; jejich seznam uvádíme v úvodu tabulkové části.

Další podrobné informace o činnosti ČŠI jsou k dispozici na www.csicr.cz.

ČÁST A

ČŠI svými kontrolními a hodnotitelskými činnostmi zjišťuje stav škol z hlediska:

- dodržování zákonnosti (*princip legality*),
- ochrany žáků (*zásada rovného přístupu, zajištění bezpečného a zdravého prostředí*),
- kvality výchovy a vzdělávání (*identifikace úspěšných škol a postupů, orientace na úspěšnost žáků, tj. účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků, včasná a cílená pozornost znevýhodněným skupinám a také žákům nadaným*),
- cílů vzdělávání (*dlouhodobé cíle školského zákona i strategické cíle školských politik – inovace*) a zároveň
- ČŠI orientuje svou činnost především tak, aby napomáhala zvyšování kvality práce školy (*partnerské vlastní hodnocení školy*).

V inspekčním hodnocení částí vzdělávací soustavy využila ČŠI vlastní zjištění v navštívených školách a školských zařízeních (v dalším textu i jen „školy“), výstupy vlastního hodnocení těchto škol, rezortní zprávy a centrální statistická data. Pro všechny instituce se navrhuje společný rámec hodnocení, který každoročně schvaluje MŠMT a v komentovaném znění je zveřejňován na webu ČŠI. Národní rámec kvality vzdělávacích institucí vychází z principu neustálého (kontinuálního) zlepšování škol:

- pomáhá určit priority, v čem se mají školy zlepšit (umožňuje využít indikátory jako ukazatele žádoucího stavu nebo pokroku školy),
- zjišťuje a zohledňuje podněty vedení na střední úrovni (škola, zřizovatel),
- zjišťuje a hodnotí podněty všech účastníků a partnerů vzdělávání.

Výchozím bodem je fakt, že hodnocení školy nelze redukovat pouze na statistické ukazatele, ale základem je kvalita vzdělávacích služeb, které instituce poskytují. Smyslem inspekčního hodnocení je hodnotit výsledky vzdělávání ve vztahu k současným i budoucím předpokladům pro poskytování vzdělání v souladu se školským zákonem. Zároveň je úkolem inspekce postihnout vývoj školy od předchozí inspekční návštěvy.

Školy jsou hodnoceny podle toho, jaké prostředí svým žákům nabízejí a zda podporují rozvoj jejich dovedností v tzv. klíčových oblastech vzdělávání. Vybraná kritéria pokrývají 3 hlavní fáze procesů (podmínky, průběh a výsledky vzdělávání), zasahují jak hlavní pedagogický proces, tak řídicí a podpůrné procesy v činnosti školy.

ČŠI využila při hodnocení vzdělávací soustavy 12 kritérií (národní rámec kvality) na úrovni hodnocení škol a čtyřstupňovou ratingovou škálu, podle které byly školy zařazeny do 4 kategorií podle kvality. Kritéria jsou formulována jako legislativní zkratky s vazbou na vybraná ustanovení platných norem a doplněna popisem znaků úspěšného splnění kritéria. V příloze je výčet povinných ukazatelů, které vycházejí z podzákoných norem a jsou podmínkou bezpečnosti žáků nebo mohou mít vliv na financování školy podle známých normativů. Princip legality umožňuje, aby se výsledky inspekčního hodnocení staly přímo podkladem pro inspekční akci na úrovni školy podle úrovně zjištěného rizika.

Výsledky multikritériálního hodnocení jsou analyzovány inspekčním týmem a jejich syntéza je obsahem veřejné inspekční zprávy. Tato inspekční zpráva je minimálně 10 let k dispozici veřejnosti, je archivována školou a inspektorátem.

Pro vyhodnocení pozice školy a její zařazení do příslušné kategorie kvality slouží čtyřstupňová inspekční škála, která vychází z klasifikace rizik:

- 1- stav na výmaz z rejstříku (nepřípustná rizika)
- 2- odstranitelná rizika v určené lhůtě (závažná rizika)
- 3- požadovaný standard (odpovídá normě, formální chyby, rizika odstranitelná v průběhu inspekce)
- 4- příklad dobré praxe (regionální, nadregionální, mezinárodní úroveň)

ČŠI zjišťuje a zaznamenává ve své databázi InspIS (Inspekční informační systém) dva druhy údajů:

- a) výběr povinných dat ze statistických údajů a z dalších databází (tzv. „tvrdá“ data) a jejich shodu se skutečným stavem,
- b) data získaná metodami šetření na místě ve školách v přímém kontaktu s účastníky vzdělávání (tzv. „měkká“ data).

Tvrdá data byla zčásti získávána od partnerů státní správy na národní a krajské úrovni, dále i z mezinárodních zdrojů (např. EUROSTAT, ÚIV, ČSÚ), na úrovni školy ze školní matriky a z analýz povinné dokumentace škol. Tato kvantitativní data využíváme pro kategorizaci kvalitativních zjišťování a obecně představují měřitelnou část hodnocení školy. V současnosti ČŠI zatím nepoužívá testy, které by zadávala přímo žákům, v rámci projektu NIQUES začala připravovat národní šetření výsledků vzdělávání v 5. a 9. ročnících povinné školní docházky.

Měkká data pocházejí z šetření na místě (prohlídka školy a přímé pozorování ve výuce – inspekční hospitace, standardizované rozhovory a dotazníková šetření), kdy jsou inspekční týmy v přímém kontaktu s vedením škol a s pedagogickými pracovníky a monitorují činnosti žáků ve výuce. Tato část inspekčního hodnocení přispívá k výpovědi o vnitřním prostředí školy (klimatu), ověřuje naplňování ŠVP ve vztahu k podporovaným skupinám žáků vymezených ve školském zákoně. Obecně tato data sice představují subjektivně vnímanou kvalitu vybranými cílovými skupinami, mají však velký význam pro hodnocení např. účinnosti podpory rozvoje osobnosti žáků. Pro minimalizaci rizika subjektivity takové formy hodnocení jsou využívány různé postupy, např. metoda triangulace (tzv. inspekční trojúhelník), týmové hodnocení a zveřejnění národního rámce kvality s podrobným popisem znaků úspěšného splnění u každého kritéria (předvídatelnost požadavků inspekčního hodnocení).

Výběr ukazatelů pro národní rámec kvality lze dělit do dvou skupin, jsou to:

- a) data, která určí pozici školy ve čtyřech kategoriích požadované kvality ve vztahu ke 12 hodnoceným kritériím (viz čtyřstupňová inspekční škála pro hodnocení),
- b) další cenná data z tematických šetření, která do hodnocené pozice školy nejsou započítána, ale umožňují hodnocení efektivity vzdělávací soustavy a trendů v čase.

Toto řešení umožňuje zjištěná data mimo jiné agregovat v kategoriích ve vazbě na priority strategických dokumentů pro vzdělávání (např. Dlouhodobý záměr rozvoje a vzdělávání ČR) a takto vypovídat o aktuálním stavu celé vzdělávací soustavy a všech jejích částí na různých úrovních (národní, regionální, lokální).

Zavedením různých inspekčních cyklů jsou vytvořeny podmínky pro sledování trendů a pokroku v čase. Lze takto zjišťovat i dopady realizovaných opatření státních politik a jejich přínosy ke kvalitě škol.

Poznatky z inspekčních zjištění a výstupů byly pro jednotlivé stupně uspořádány na panelu hodnocení výsledků a předpokladů škol v 6 klíčových oblastech hodnocení. Tento postup umožňuje sledovat pokrok ve vybraných oblastech v čase a identifikovat rizika v systému.

A.1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání se v České republice uskutečňuje v mateřských školách, v mateřských školách speciálních, v přípravných třídách základních škol a v přípravných stupních základních škol speciálních. Účast na předškolním vzdělávání je vysoká a přispívá k ní i skutečnost, že podle § 123 odst. 2 školského zákona se vzdělávání v posledním ročníku mateřské školy zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí poskytuje bezúplatně. Optimalizační opatření MŠMT v uplynulém období směřovala ke snižování podílu dětí s odloženou školní docházkou a ke zvyšování podílu dětí z prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením a z odlišného kulturního prostředí, u kterých je předškolní vzdělávání odborníky považováno za nejúčinnější prevenci rizika budoucí školní neúspěšnosti.

Změny v kapacitě sítí byly v meziročním srovnání minimální. Ve školském rejstříku bylo zařazeno 4 880 MŠ, nedošlo k významné změně. Podíl veřejných škol byl 96,8 %, podíl soukromých MŠ byl 2,6 % a podíl církevních MŠ byl 0,6 %. Ukazatel průměrného počtu dětí ve třídě se sice celostátně nezměnil, zůstal ve výši 23,5 dětí na jednu třídu, při porovnání regionů však byl stav velmi rozdílný a v řadě navštívených škol byla většina tříd na výjimku u horní hranice povoleného počtu dětí ve třídě.

Poptávka v PV převyšovala nabídku zřizovatelů a možnosti samotných škol. Zřizovatelé řešili nedostatek míst nejčastěji navýšením počtu dětí ve třídách, případně spojováním více MŠ do jednoho právního subjektu, nebo zřizováním nových tříd. V důsledku těchto racionalizačních opatření se snížil podíl tzv. malých škol (do 50 dětí) na 54,1 % z celkového počtu škol.

Celostátní statistiky uváděly, že se výdaje veřejných rozpočtů v předškolním vzdělávání meziročně zvýšily o 2,5 %, podíl výdajů PV z celkových výdajů na školství se zvýšil o 0,03 %. Výdaje na jedno dítě poklesly o 3,73 %. V následující tabulce uvádíme výběr ukazatelů rozhodných pro financování škol v meziročním srovnání.

Tabulka 1 Ekonomické ukazatele v předškolním vzdělávání

Sledovaný parametr ČR (podle ÚIV)	Stav v roce		Trend
	2009	2010	
Veřejné výdaje na PV v mil. Kč	15 983,4	16 383,3	+
Podíl výdajů na PV z celkových veřejných výdajů na školství (%)	9,96	9,99	+
Přepočtený počet PP v PV	24 584,3	25 736,8	+
Podíl nekvalifikovaných PP (v %)	8,9	10,2	+
Průměrný plat PP v Kč	18 857	20 207	+
Výdaje na 1 dítě v Kč	44 123	42 477	-
Týdenní počet nadúvazkových hodin	319	298	-

V rozpočtu MŠ se nepříznivě projevil restriktce státního rozpočtu, vedení škol mělo problémy s nově zavedeným účelovým rozdělením platů pedagogických a nepedagogických pracovníků. Nárůst platů PP byl provázen restrikcí u provozních pracovníků a v případě malých škol tato opatření způsobila vážné problémy při zajištění úvazků nezbytných k bezpečnému provozu MŠ. To mohlo ovlivnit nárůst podílu nekvalifikovaných pracovníků, protože na dozor a obsluhu přímo u dětí se částečně podíleli i provozní pracovníci, kteří požadovanou kvalifikaci nemají.

Výdaje na jedno dítě v PV poklesly především z důvodu navýšení ukazatele využití kapacit. Efektivita vzdělávací soustavy v předškolním vzdělávání byla z ekonomického hlediska nejvyšší ze všech segmentů vzdělávací soustavy.

Prioritou Plánu hlavních úkolů ČŠI ve školním roce 2010/2011 v předškolním vzdělávání bylo komparativní hodnocení souladu ŠVP PV s RVP PV. Ve spolupráci s přízvanými odborníky z praxe vyhodnotily inspekční týmy zbývajících 2 151 ŠVP PV. Byl tak ukončen první cyklus hodnocení ŠVP PV a ve čtyřletém období bylo celkem analyzováno 5 098 ŠVP PV. Více než 1 000 ŠVP PV bylo hodnoceno podruhé jako následná inspekce zaměřená na kontrolu odstranění zjištěných nedostatků.

V uplynulém školním roce uskutečnila ČŠI v předškolním vzdělávání 3 153 inspekčních akcí, navštívila 2 216 MŠ z celkového počtu 4 880 MŠ (tj. 45 %). Ve zprávě byly využity výsledky analýzy 2 074 inspekčních hospitací průběhu výuky.

Tato kapitola se vztahuje i na školská zařízení, která poskytují služby dětem mateřských škol.

I. Nabídka předškolního vzdělávání

V mateřských školách využívají prostor k profilaci školy a k rozšíření vzdělávací nabídky zpracováváním cíleně zaměřených specifických programů a projektů (např. environmentální vzdělávání, výchova ke zdraví, anglický jazyk, výtvarné činnosti apod.). Dlouhodobě je v MŠ pozitivně hodnoceno naplňování zásady rovného přístupu ke vzdělávání. Jeho prosazování však může v příštích letech narušit narůstající maximální vytiženost tříd a v některých lokalitách až nedostatečnost kapacit MŠ, která se mimo jiné projevuje v narůstajícím počtu žádostí o přijetí do MŠ, jimž nebylo vyhověno.

Děti v předškolním vzdělávání

Školský zákon vymezuje skupinu dětí v posledním roce před nástupem povinné školní docházky a skupinu dětí se speciálními vzdělávacími potřebami; rozlišuje děti se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a děti se sociálním znevýhodněním. V následující tabulce uvádíme celostátní statistické údaje o rozdělení dětí v uplynulém školním roce.

Tabulka 2 Děti v předškolním vzdělávání

Sledovaný parametr ČR (podle ÚIV)	Stav ve školním roce		Trend
	2009/2010	2010/2011	
Počet dětí v PV celkem	314 008	328 612	+
Podíl 5letých dětí (v %)	28,8	29,1	+
Podíl dětí se SVP z celkového počtu dětí v PV (v %)	2,8	2,9	+
Podíl cizinců v PV (v %)	1,2	1,3	+
Podíl dětí mladších 3 let v PV (v %)	9,8	10,0	+
Podíl dětí s odloženou povinnou školní docházkou (v %)	21,1	20,5	-
Počet odmítnutých žádostí o přijetí k PV	29 632	39 483	+

Celkový počet dětí v PV byl 328,6 tisíc, meziročně se zvýšil o 4,7 %. Podíl **pětilekých dětí** z celkové populace byl 97,9 %, což bylo blízko hodnotě stanovené v DZ 2007 (98 %). Negativním jevem byl významný nárůst **podílu odmítnutých žádostí o přijetí k PV** – na 26,7 % z celkového počtu přihlášených. Zvýšení počtu žádostí o přijetí k PV, kterým nebylo vyhověno, na celkových 39 483 znamenalo meziroční nárůst o 33,2 %. Nadprůměrný počet odmítnutých žádostí byl ve Středočeském kraji (37,8 %), v Jihomoravském kraji (36,6 %) a v Praze (32,5 %). Negativní vývoj v počtu odmítnutých žádostí signalizuje meziroční srovnání v Pardubickém kraji (navýšení o 61,1 %), v Libereckém kraji (nárůst o 58,1 %) a v Moravskoslezském kraji (nárůst o 47,5 %).

Pozitivním jevem byl mírný pokles dětí s odloženou povinnou školní docházkou (20,5 %).

Mírně se zvýšil podíl **dětí mladších tří let** (na 10 %). Problémy spojené s péčí o děti mladší tří let nebyly dosud legislativně a ekonomicky dořešeny.

V předškolním vzdělávání se podle údajů statistiky mírně zvýšil **podíl dětí se speciálními vzdělávacími potřebami**, v celostátním průměru byl 2,9 %. V **institucionální** péči v mateřských školách speciálních bylo 3 303 dětí, v běžných mateřských školách bylo 9 236 dětí se SVP; podíl dětí ve **skupinové** péči ve speciálních třídách byl 79,3 % a míra **individuální** péče byla 20,7 %. Pozitivním signálem bylo mírné navýšení možnosti individuální péče.

Identifikace **dětí se sociálním znevýhodněním** byla v praxi prozatím velmi problematická. Jistým indikátorem může být počet dětí v přípravných třídách základních škol a v přípravných stupních základních škol speciálních, kde bylo zapsáno 3,2 tisíce dětí, podíl dětí umístěných v přípravných třídách pro děti se sociálním znevýhodněním vzhledem k populaci 6letých činí v republikovém měřítku 3,0 %. Z průměru ostatních regionů se výrazně vydělují zejména dva kraje – Karlovarský a Ústecký –, v nichž byl v roce 2010/2011 sledovaný podíl následující: Karlovarský kraj 13,8 % (v minulém roce 11,9 %), Ústecký kraj 12,8 % (v minulém roce 10,1 %). Lze usuzovat, že řada dětí se sociálním znevýhodněním před nástupem do povinné školní docházky předškolním vzděláváním vůbec neprošla. Pozitivním zjištěním však bylo, že stále více těchto dětí využívá přípravné třídy k lepší adaptaci na školní prostředí.

Zvýšil se i podíl **dětí cizinců** (na 1,28 %), nejpočetněji byly zastoupeny děti vietnamské, ukrajinské, slovenské, ruské a mongolské národnosti. Nejvyšší podíl těchto dětí byl zjištěn v Praze (4,2 % z celkového počtu přítomných dětí ve třídách MŠ), v Karlovarském (1,5 %) a v Ústeckém kraji (1,1 %).

Systematická práce s **nadanými dětmi** se v PV neprojevila, vyhledávání talentů v raném věku zřejmě vůbec nefunguje, porovnání s mezinárodními parametry v této oblasti je tristní. Přetrvává nedostatek metodických návodů pro identifikaci nadaných dětí v raném věku, zájem o programy pro nadané děti je spíše iniciován rodiči, kteří se domnívají, že jejich dítě do takové kategorie patří.

Využití kapacit mateřských škol

ČŠI sledovala v navštívených školách využití kapacit dle zápisu ve školském rejstříku. V následujícím přehledu jsou uvedeny zjištěné hodnoty v krajském členění.

Tabulka 3 Využití kapacity navštívených mateřských škol

Kraje nad průměrem ČR	Využití kapacity (v %)		Kraje pod průměrem ČR	Využití kapacity (v %)	
	2010/2011	Trend		2010/2011	trend
Středočeský	97,4	+	Jihočeský	91,5	+
Plzeňský	96,0	+	Karlovarský	91,3	+
Praha	95,6	-	Pardubický	89,4	-
Královéhradecký	94,9	0	Zlínský	88,8	+
Olomoucký	93,3	+	Liberecký	87,7	0
Jihomoravský	93,3	+	Moravskoslezský	87,6	+
Ústecký	92,4	+	Vysočina	87,3	+
ČR	91,8	+			

Indikátor využití kapacit dosahoval v předškolním vzdělávání nejvyšších hodnot ze všech segmentů vzdělávací soustavy a meziročně se zvýšil o 3 %. V krajích Středočeském, Plzeňském, v Praze a v Královéhradeckém kraji byla situace v řadě lokalit kritická.

Školní vzdělávací programy

Pro předškolní vzdělávání byl závazný kurikulární dokument Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání z roku 2004 beze změny. Povinnost vzdělávat podle školního vzdělávacího programu měly MŠ od roku 2007. ŠVP jsou podle školského zákona klíčovým strategickým dokumentem školy a musí být zpracovány v souladu s platným RVP PV.

Česká školní inspekce dokončila první cyklus hodnocení školních vzdělávacích programů ve všech MŠ. V minulém školním roce se již začínaly projevovat první zkušenosti MŠ s vlastním vyhodnocováním ŠVP PV. Školy rovněž reagovaly na externí zpětnou vazbu z hodnocení souladu ŠVP PV a RVP PV provedeného Českou školní inspekcí odstraněním zjištěných nedostatků. Přesto byl stále vysoký výskyt ŠVP se závažnými chybami, které se školám nepodařilo odstranit tak, aby se ŠVP mohly stát hlavním strategickým dokumentem školy a efektivním nástrojem řízení.

Tabulka 4 Hodnocení souladu oblastí ŠVP s RVP PV v navštívených MŠ

Oblast ŠVP	2010/2011		2009/2010	
	soulad	nesoulad	soulad	nesoulad
Obecná charakteristika školy v ŠVP	88,5	11,5	87,3	12,7
Podmínky pro vzdělávání	65,8	34,2	57,8	42,2
Organizace vzdělávání	76,0	24,0	75,0	25,0
Charakteristika vzdělávacího programu	81,0	19,0	76,3	23,7
Vzdělávací obsah	55,8	44,2	51,2	48,8
Evaluační systém	62,5	37,5	58,2	41,8

Podrobnější hodnocení podle zásad RVP PV je uvedeno v části B, tabulce B 4 „Hodnocení souladu ŠVP s RVP PV v mateřských školách“.

Školní vzdělávací programy byly orientovány na cíle vzdělávání podle požadavků školského zákona a byly zpracovány v požadované struktuře podle RVP, přetrvávaly problémy s nejasnou terminologií (rozdílná terminologie ve školském zákoně a RVP PV).

Nejsilnější stránkou ŠVP bylo rozpracování vzdělávacích cílů, záměrů a celkové filozofie škol, nesoulad byl zjištěn pouze v 8,3 % ze všech ŠVP. V praxi se však často odráželo

neporozumění základním pojmům a filozofii RVP PV. Třídní vzdělávací plány někdy logicky nenavazovaly na ŠVP PV, což by mohlo naznačovat formálnost zpracování dokumentu.

Z analýzy inspekci ŠVP za celé sledované období (2007–2011) vyplývá, že nejvíce nedostatků je v rozpracování vzdělávacího obsahu, zejména v podrobnější specifikaci okruhů činností a očekávaných výstupů integrovaných bloků (43,3 %) a v popisu další práce s těmito bloky (37,2 %). Pozitivním zjištěním z průběhu výuky byl fakt, že jeden z předpokladů kvalitního vzdělávání – obsahová správnost v souladu s RVP a podle ŠVP – byl v navštívených MŠ důsledně naplňován, dílčí nedostatky byly zjištěny v průměru jen ve 3 % z celkového počtu inspekčních hospitací.

Další problémovou částí ŠVP byl tzv. evaluační systém. Z popisu nebyla zřejmá jeho ucelenost (35,0 %), není také jasně stanovena odpovědnost zúčastněných (35,7 %). Pedagogickým pracovníkům činilo obtíže vyhodnocování naplňování cílů stanovených v ŠVP.

Slabými stránkami rozpracování podmínek pro vzdělávání v ŠVP z hlediska jejich praktického využití byly: řízení školy (37,8 %) a personální zajištění (28,6 %). Ředitelé MŠ neuměli správně identifikovat silné a slabé stránky související s přípravou a realizací ŠVP, výsledky prvního hodnocení ukázaly vhodné oblasti podpory PP pro další rozvoj ŠVP.

I přes postupné zlepšování kvality ŠVP naznačila vysoká četnost chybně zpracovaných strategických dokumentů na úrovni školy systémové chyby RVP PV.

II. Účinnost podpory rozvoje osobnosti dětí a celkové výsledky vzdělávání

Účinnost podpory rozvoje osobnosti dětí

V MŠ je zaměření vzdělávání na rozvoj osobnosti dětí tradičně na nejvyšší úrovni ve srovnání s ostatními segmenty, informovanost PP o RVP byla téměř 100%. Požadovanému standardu RVP vyhovělo 94,2 %, z toho 8,9 % bylo v kategorii příkladu dobré praxe. Pozitivním zjištěním bylo, že PP začínají vnímat **důležitost nastavení podmínek a organizace vzdělávání** ve svých ŠVP. Začínají používat více rozmanitých moderních metod i forem vzdělávání a cíleně zohledňovat konkrétní možnosti školy a místní podmínky. Méně příznivé bylo hodnocení v ukazatelích individualizace vzdělávání, kde se školám moc nedaří, využívání metod pedagogické diagnostiky dětí bylo většinou příliš formální.

Významným faktorem podpory rozvoje osobnosti dětí bylo promyšlené **využívání integrovaných bloků**, přibližně v jedné třetině škol však bylo limitováno zjištěnými nedostatky v této oblasti ŠVP (zejména v rozpracování okruhů činností integrovaných bloků, očekávaných výstupů a stanovení strategie další práce s IB).

V navštívených MŠ byl průměrný počet zapsaných dětí 23,6 na třídu (ve velkých MŠ byl 24,8); průměrná docházka byla 16,4 dětí na třídu, což odpovídá účasti 69,3 %. Podle vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů je maximální počet dětí ve třídě 24 a v řadě tříd již bylo dosaženo na výjimku maxima 28 dětí. ČŠI upozorňuje na bezpečnostní riziko při akcích venku (např. vycházky, pobyt na zahradě, školy v přírodě apod.), kdy je potřeba z důvodu BOZ zajistit dozor jednoho pedagogického pracovníka na maximálně **20 dětí**.

V navštívených třídách zjistila ČŠI **podíl dětí se SVP** ve výši 2,5 %. Nejfrekventovanějším opatřením na podporu dětí se SVP bylo snížení počtu dětí ve třídě. Výsledky srovnávací analýzy z inspekčních hospitací potvrdily hypotézu, že účast dětí se SVP ve třídách měla významný vliv na formy a metody výuky. Pozitivním zjištěním byla prokazatelná snaha akceptovat tyto děti a vytvářet pro ně příležitosti ke vzdělávání s ohledem na jejich potřeby.

Přetrvával nedostatek metodik a praktických postupů v této oblasti pro PP, zájem byl především o DVPP zaměřené na získání potřebných nových kompetencí, jak s těmito dětmi v běžných třídách pracovat.

Prozatím se nedaří zcela naplnit nové pojetí vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména uplatněním jejich práva na vzdělávání pomocí specifických forem a metod a na vytvoření zvláštních podmínek, které jejich vzdělávání umožní (zejména § 16 školského zákona a vyhláška č. 73/2005 Sb.), a to zejména v případě sociálně znevýhodněných žáků.

ČŠI zjistila v MŠ podíl **dětí se sociálním znevýhodněním** ve výši 1,0 %, jejich nejvyšší podíl byl zaregistrován v Moravskoslezském kraji (4,1 %) a v Karlovarském kraji (3,9 %), naopak žádné dítě se sociálním znevýhodněním nebylo registrováno v MŠ ve Zlínském kraji.

Tabulka 5 Podíl dětí se SVP a se sociálním znevýhodněním v navštívených mateřských školách ve školním roce 2010/2011

Kraj	Počet přítomných dětí				
	Celkem	z celkového počtu přítomných			
		dětí se SVP včetně SZ		jen evidované děti se SZ	
		počet	%	počet	%
Moravskoslezský	1 549	99	6,4	63	4,1
Karlovarský	816	41	5,0	32	3,9
Plzeňský	1 979	80	4,0	2	0,1
Vysočina	1 353	53	3,9	5	0,4
Královéhradecký	2 934	104	3,5	40	1,4
Zlínský	2 446	85	3,5	0	0,0
Celkem ČR	33 883	848	2,5	355	1,0
Jihomoravský	3 409	71	2,1	24	0,7
Jihočeský	2 243	48	2,1	10	0,4
Ústecký	1 829	36	2,0	3	0,2
Středočeský	4 926	82	1,7	78	1,6
Olomoucký	3 070	52	1,7	54	1,8
Praha	3 776	58	1,5	16	0,4
Pardubický	2 309	26	1,1	11	0,5
Liberecký	1 244	13	1,0	17	1,4

V navštívených hodinách výuky v MŠ byla zjištěna podpora a vytváření příležitostí pro děti se SVP ve 44,8 % MŠ. V této oblasti byly lépe hodnoceny velké MŠ (44,8 %) než malé (39,5 %). PP v MŠ by přivítali lepší možnosti účastnit se DVPP zaměřeného na problematiku inkluze a na praktické návody, jak s dětmi se SVP efektivně pracovat.

Stejně jako v předchozích letech bylo v navštívených MŠ diagnostikováno velmi málo **dětí nadaných**, v 2 704 hospitovaných blocích jich bylo pouze 8 (z toho 3 v Olomouckém kraji). Aktivita pro nadané děti se převážně orientují do oblasti sportu nebo na možnosti zařadit dítě do různých kroužků. Problémem rozvoje podpory nadaných dětí byly především nepříznivé finanční podmínky, v některých MŠ se učitelky věnovaly vedení kroužků nad rámec svých běžných úkolů bez odměny.

Vzdělávání v MŠ probíhá převážně v **příznivé atmosféře**, v prostředí otevřeném vzájemné komunikaci, které vzbuzuje zájem o výuku (z tohoto hlediska bylo výrazně pozitivně hodnoceno 56,9 % vyučovacích jednotek, spíše pozitivně 38,1 %, s riziky 4,2 %, značně nepříznivě 0,8 %). Podle hodnocení školních inspektorek byla ve třídách MŠ ve srovnání s dalšími stupni nejvyšší hodnota indikátoru „demokratické prostředí, vzájemná komunikace a motivace dětí k zájmu o výuku“ (průměr 3,51). Porovnání výsledného hodnocení malých

a velkých MŠ však v tomto případě ukazuje na významné rozdíly, a to ve prospěch velkých MŠ. Korelační analýza prokázala, že zjištěné rozdíly statisticky velmi významně souvisely s úrovní odborné kvalifikace učitelek (ve velkých MŠ byla téměř 90 %, v malých pouze 75 %). Příznivější **klima** a **vyšší zájem o vzdělávání** byly zjištěny ve třídách, v nichž učitelky více využívaly aktivizující a komplexní metody výuky doprovázené účelně zaměřenou verbální komunikací.

Školní poradenství zajišťovaly pedagogicko-psychologické poradny a speciální pedagogická centra, v poradnách bylo evidováno 31 827 dětí z MŠ a v SPC 178 dětí z MŠ.

Hodnocení celkové úspěšnosti dětí v předškolním vzdělávání

Česká školní inspekce se zaměřila na úroveň dosažených dovedností a schopností dětí v posledním roce předškolního vzdělávání před zahájením povinné školní docházky a na problematiku odkladů povinné školní docházky. I v tomto případě bylo obtížné bez standardů PV posuzovat přínos opatření ke zvýšení celkové úspěšnosti dětí na výstupu z PV. Uvádíme přehled podílu dětí s odloženou povinnou školní docházkou v krajském členění.

Tabulka 6 Podíl dětí s odloženou povinnou školní docházkou z počtu pětiletých a starších v navštívených MŠ

Kraje nad průměrem ČR	Podíl dětí s OPŠD (v %)	Kraje pod průměrem ČR	Podíl dětí s OPŠD (v %)
Moravskoslezský	24,4	Karlovarský	15,6
Královéhradecký	22,7	Praha	15,0
Liberecký	17,7	Zlínský	14,1
Olomoucký	17,2	Ústecký	13,0
Plzeňský	17,1	Středočeský	11,4
Pardubický	17,0	Vysočina	11,0
Jihomoravský	16,8		
Jihočeský	16,5		
ČR	15,7		

Nejčtenější příčinou odkladů byly vady řeči nebo zdravotní důvody. Nejvyšší byl podíl těchto dětí v Moravskoslezském a Královéhradeckém kraji, nejnižší v kraji Vysočina.

Česká školní inspekce sledovala ve vzorkovém šetření, jaká opatření realizovaly MŠ ke zvýšení úspěšnosti dětí při přechodu do povinné školní docházky. Podrobnější výsledky jsou uvedeny v části B. V navštívených třídách pro děti v posledním roce před nástupem do povinné školní docházky převažovaly děti, které neuspěly u zápisu do 1. třídy (15,8 %), podíl dětí, které se vrátily v průběhu školního roku, byl minimální (0,1 %). Nejčastěji byla dětem zajišťována logopedická péče (84,6 % MŠ), stejný je i podíl MŠ, které měly partnerské programy s nástupnickou ZŠ. Nejčastějším rizikem úspěšnosti dětí byly logopedické vady, poruchy řeči a komunikace (69 %), rozvoj grafomotoriky (38 %), psychická labilita (31 %), tj. adaptace na změnu, soustředění, a absence pracovních návyků (23 %). Negativním zjištěním byla i nízká informovanost PP v těchto třídách o RVP ZV, podíl PP, kteří se seznámili s návazným RVP ZV, byl jen 31 %.

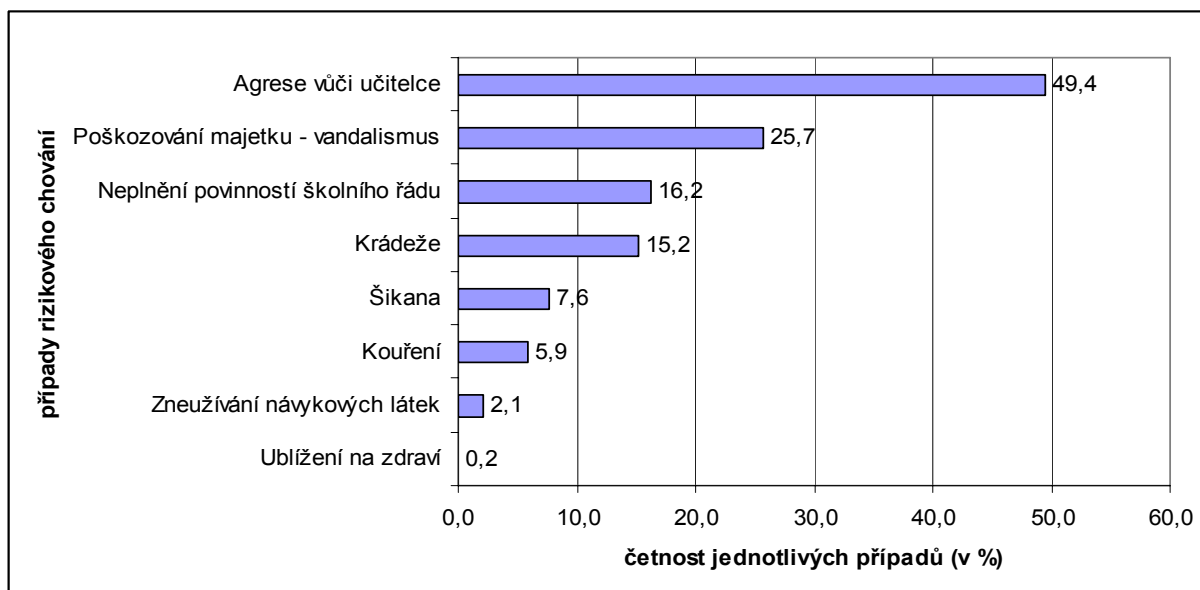
Přetrvává problém v návaznosti předškolního a základního vzdělávání. Byl již zahájen proces standardizace výstupů RVP PV, ale v praxi diagnostické nástroje i postupy pro ověřování školní zralosti pedagogickým pracovníkům v MŠ chybí. Základní školy při zápisu dětí do 1. ročníku postupují různě a v řadě případů není žádný kontakt mezi mateřskou školou a nástupnickou ZŠ.

III. Preventivní a inovační programy v předškolním vzdělávání

Preventivní programy v předškolním vzdělávání

V uplynulém školním roce zjišťovala ČŠI v navštívených školách výskyt řešených případů rizikového chování dětí. V následujícím grafu uvádíme v % podíl rizikových jevů z údajů poskytnutých ředitelkami MŠ (celkem bylo zjištěno ve 421 sledovaných MŠ 515 případů rizikového chování):

Graf 1 Řešené případy rizikového chování

Výskyt rizikových jevů byl častý a výsledek šetření potvrdil hypotézu o nárůstu agrese dětí vůči učitelkám. ČŠI doporučuje školám věnovat této oblasti ve vlastním hodnocení školy vyšší pozornost.

Podpora výchovy ke zdraví

Jednou z významných oblastí prevence je podpora výchovy ke zdraví. Inspekční činnost ČŠI se zaměřila na zjišťování a hodnocení úrovně podpory zdraví a zdravého životního stylu, zejména v souvislosti s nabídkou vzdělávacích cílů RVP v části „Dítě a jeho tělo“. Stejně jako v předchozích letech byla sledována také míra školní úrazovosti. Zajištění výchovy ke zdraví v předškolním vzdělávání bylo hodnoceno vysoce pozitivně. Téma zdraví bylo správně zapracováno v ŠVP každé navštívené MŠ.

V přehledu uvádíme srovnání sledovaných ukazatelů podpory výchovy ke zdraví v malých a velkých mateřských školách.

Tabulka 7 Výskyt aktivit k podpoře výchovy ke zdraví

Sledované aktivity výchovy zdraví v %	Mateřské školy		
	MŠ celkem	malé MŠ	velké MŠ
Činnosti související s tematikou BOZ	83,5	84,4	82,8
Rozvoj pohybových dovedností	92,6	92,1	92,9
Podpora zdravého životního stylu	91,3	92,6	90,4

Oblast podpory zdravého životního stylu (zejména pokud jde o pitný režim, odpočinkové a relaxační činnosti, pestrost stravy apod.) je zajišťována na dobré úrovni v 91,3 % MŠ. Děti

byly v navštívené výuce vedeny k orientaci v dopravních situacích a zapojovaly se do nácviku bezpečného chování, činnosti související s tematikou ochrany bezpečnosti a zdraví byly v průběhu výuky registrovány v 83,5 % MŠ. Zároveň byly v této oblasti zjištěny četné nedostatky, výskyt a počty uložených lhůt k jejich odstranění ukazuje následující přehled:

Tabulka 8 Nedostatky v oblasti BOZ s uložením lhůt k jejich odstranění

Personální zajištění oblasti BOZ	5
Poučení dětí a žáků v oblasti BOZ	15
Zajištění bezpečnosti prostor škol	44
Oblast školních úrazů	13
Zajištění bezpečnosti při mimoškolních akcích	2

V registru ČŠI bylo v daném školním roce elektronicky evidováno 1 220 školních úrazů v MŠ, častěji u chlapců (58,9 %) než u dívek (41,1 %). Téměř k polovině úrazů (48,8 %) došlo při činnostech na zahradách, ve třídách se stalo 25,7 % úrazů. Za nejčastější příčinu byla označována nepozornost dětí (64,0 %), jiné osoby zavinily 16,8 % úrazů. Nejvíce byly zraněny končetiny (50,5 %) a hlava (36,4 %). Kritickými měsíci byly květen a červen (17,2 %, resp. 16,1 % ze všech úrazů) a v průběhu dne zpravidla dopolední činnosti mezi 10. a 11. hodinou.

V uplynulém školním roce bylo provedeno 103 následných kontrol BOZ v MŠ.

Inovace v předškolním vzdělávání

Ve vztahu k hlavním prioritám DZ 2007 bylo dosaženo nejvýznamnějšího pokroku v modernizaci obsahu vzdělávání, neboť všechny MŠ již zpracovaly vlastní ŠVP podle RVP PV. Byl zahájen proces standardizace PV. Dílčí pokrok byl zjištěn v MŠ při naplňování cílů inkluzivního vzdělávání.

V podpoře cizích jazyků a ICT byly MŠ omezeny svými personálními a ekonomickými podmínkami.

Tvorba a zavádění systémů kvality, metod hodnocení a vlastního hodnocení v MŠ byla prozatím ze všech hodnocených oblastí na nejnižší úrovni jak v připravených dokumentech, tak v praxi.

V oblasti zvyšování profesionality a zlepšování pracovních podmínek pedagogických pracovníků se nedařilo zajistit dostatečnou nabídku DVPP pro doplnění kvalifikace podle požadavků zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a zajistit odměňování PP za inovační aktivity při přípravě a zavádění ŠVP, v roce 2010 byl dokonce zjištěn pokles průměrného platu PP.

Podpora rozvoje základních funkčních gramotností v předškolním vzdělávání

Česká školní inspekce se zaměřila na sledování modernizace obsahu vzdělávání v kontextu rozvoje funkčních gramotností. V oblasti rozvoje funkčních gramotností a utváření kompetencí dominoval důraz na pohybové dovednosti (v 92,6 % vyučovacích jednotek) a na podporu zdravého životního stylu (91,3 %). Tyto aktivity učitelky vhodně propojovaly s utvářením návyků dětí pozitivně vnímat sebe sama (90,8 %), s rozvíjením jejich estetického vnímání, citění a prožívání (90,0 %) a dětské tvořivosti, citu a vkusu (88,0 %).

Méně pozornosti bylo věnováno činnostem, které podporují rozvoj matematické gramotnosti (práce se vzorci a symboly – 54,3 %, geometrické znázorňování, práce s modely – 36,9 %). K slabším oblastem patřila (s výjimkou utváření předčtenářských dovedností) obecně i práce s informacemi (46,9 %), učitelky jen občas využívaly nové vědecké a technické poznatky

(34,3 %). Tyto nedostatky zjevně souvisely s pouze sporadickým využíváním prostředků ICT ve vzdělávacích činnostech, které bylo pozorováno v necelých 5 % vyučovacích jednotek. Zaznamenané rozdíly mezi malými a velkými MŠ v těchto sledovaných ukazatelích jsou nevýznamné.

Obsahová správnost učiva byla logickým faktorem účinnosti podpory rozvoje funkčních gramotností a ve všech sledovaných vyučovacích jednotkách byla téměř stoprocentní (přesně 96,9 %, nepatrně vyšší v malých MŠ – 97,3 %).

Ze sledovaných organizačních a motivačních aktivit byly směrem k podpoře rozvoje funkčních gramotností nejčastěji uplatňovány:

- **diferencované nároky a požadavky** podle schopností a možností dětí (z toho nejvíce směrem k SG, zvláště podpora rozvoje dětské tvořivosti, citu a vkusu),
- vedení dětí k **vyhledávání souvislostí** mezi vzdělávacími oblastmi (nejvíce k ČG, zvláště vyhledávání informací a práce s nimi, a k PřG, zvláště vytváření příležitostí pro experimentování a manipulaci s různými předměty),
- pravidelné **hodnocení dětí** a poučení z chyb (nejvíce k SG, zvláště podpora rozvoje estetického vnímání, citění a prožívání).

Uplatnění motivačních aktivit k podpoře rozvoje ostatních funkčních gramotností (základy cizího jazyka, elementární matematické dovednosti a využívání ICT) bylo nevýrazné. Pouze častější mimoškolní akce, příprava dětí na soutěže a účast v nich významněji podporovaly multikulturní výchovu.

V účinné podpoře rozvoje funkčních gramotností dominuje **skupinová kooperativní výuka**, významně přispívá i vytváření podmínek pro samostatnou práci dětí, individualizovaná výuka a poskytování příležitostí dětem se SVP s ohledem na jejich potřeby. Potvrdila se hypotéza, že vliv stále často uplatňované **hromadné (frontální) výuky** na účinnost podpory rozvoje funkčních gramotností i na utváření příznivého klimatu je v souhrnu menší než vliv ostatních využívaných forem.

V účinné podpoře rozvoje funkční gramotnosti jednoznačně dominují **aktivizující metody**, zejména v SG, PřG a také ve výchově ke zdraví, významně přispívají i **názorně demonstrační metody**, zejména jednoduché experimentování. Průřezově přes všechny funkční gramotnosti je v MŠ účinné i vyprávění učitelek a komunikace s dětmi, souvislosti jsou však méně významné než u dříve uvedených metod.

Rozvoj předčtenářských dovedností

Inspekční hodnocení ČŠI se zaměřilo na klíčové kompetence – ovládání dovedností předcházejících čtení a psaní; rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování). V tabulce uvádíme výskyt sledovaných ukazatelů v hodinách (v procentech) ve srovnání malých a velkých škol.

Tabulka 9 Podpora rozvoje předčtenářských dovedností v předškolním vzdělávání

Sledované ukazatele podpory předčtenářských dovedností Oblast RVP PV „Dítě a jeho psychika“ (podíl vyučovacích jednotek, v nichž byl daný jev pozorován – v %)	MŠ malé	MŠ velké	MŠ celkem
Práce s textem, osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka.	56,3	48,2	51,7
Vyhledávání informací, schopnost využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se dítě běžně setkává (knížky, encyklopedie, časopisy, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.).	48,3	45,9	46,9
Příležitost k využití vyhledaných informací, rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu.	49,7	50,1	50,0

Nejvýznamnějšími faktory kvality podpory rozvoje dovedností pro čtení jsou kvalifikovanost PP a možnost specializovaného vzdělávání, účast školy a zapojení PP do rozvojových projektů a schopnost PP propojit vzdělávací činnosti s reálným prostředím. Nízká úroveň v těchto charakteristikách v konečném důsledku představuje rizika skupinové, a především individuální neúspěšnosti dětí v hodnocené oblasti. Dalšími významnými faktory jsou velikost třídy a převážně nižší informační gramotnost PP s dlouhou pedagogickou praxí.

MŠ budovaly a využívaly třídní, školní či veřejné knihovny, které disponují dostatečným počtem knižních titulů různých žánrů, audiovizuálních pomůcek a ICT a pozitivně ovlivňují rozvoj ČG. Vybavení těchto knihoven se však liší úrovní.

V systému předškolního vzdělávání chyběly personální kapacity pro nápravu vad řeči, logopedická péče pro děti, které ji potřebovaly, nebyla v dostatečné míře dlouhodobě zajištěna.

Pro další rozvoj kompetencí PP v této oblasti chybí metodiky a nabídka dalšího vzdělávání k této problematice, které by mohly plně uspokojit prokazatelně vysoký zájem vedení škol i PP o získání ucelených a správných informací.

Rozvoj podpory cizích jazyků

V této oblasti sledovala ČŠI dopady opatření podle Národního plánu vzdělávání v cizích jazycích, který byl ukončen v roce 2009, a DZ 2007. ČŠI hodnotila úroveň jazykových dovedností PP a výskyt aktivit směřujících k podpoře výuky CJ a motivování dětí k získání zájmu o CJ vůbec.

Úroveň jazykových znalostí PP v MŠ nebyla na příliš dobré úrovni, podíl PP s aktivní znalostí AJ byl 18,6 %. Z dalších jazyků mělo znalosti ruštiny 27 % PP, němčiny 9 % PP, znalost jiných CJ byla minimální. Učitelky v PV měly také minimální možnosti k získání nebo prohloubení kvalifikace v CJ.

Tabulka 10 Podpora osvojování základů cizího jazyka v předškolním vzdělávání

Sledované ukazatele podpory základů cizího jazyka Oblast RVP PV „Dítě a jeho psychika“ (podíl vyučovacích jednotek, v nichž byl daný jev pozorován – v %)	MŠ malé	MŠ velké	MŠ celkem
Aktivita na podporu multikulturní výchovy	20,6	26,6	24,0
Bilingvní vzdělávání	6,7	2,8	4,5
Objasňování neznámých termínů a cizích slov	45,5	42,4	43,7

Možnosti bilingvního vzdělávání byly zjištěny v malém počtu navštívených MŠ. V oblasti podpory CJ byly překvapivě lépe hodnoceny malé MŠ. Vyšší výskyt aktivit na podporu multikulturní výchovy byl zjištěn ve třídách, kde byly zařazeny děti-cizinci.

Rozvoj základních matematických schopností

Význam utváření matematických představ a rozvoj matematického myšlení je předpokladem úspěšnosti budoucího vzdělávání. RVP PV byl vydán v roce 2004; v tomto dokumentu však nebyly požadavky na rozvoj matematického myšlení vymezeny v samostatném oddíle, jsou z části soustředěny v kapitole 5.2 Dítě a jeho psychika, podoblast 5.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace. Bylo by vhodné doplnit do RVP PV specifickou úpravu – elementární výstupy předcházející matematickým dovednostem (nikoli jako průřezové téma).

Tabulka 11 Podpora rozvoje matematické gramotnosti v předškolním vzdělávání

Sledované ukazatele podpory matematické gramotnosti Oblast RVP PV „Dítě a jeho psychika“ (podíl vyučovacích jednotek, v nichž byl daný jev pozorován – v %)	MŠ malé	MŠ velké	MŠ celkem
Záměrné využívání paměti k učení, chápání elementárních časových pojmů, k vyhledávání souvislostí a orientace v prostoru, čase a na ploše, řešení rébusů, hádanek, labyrintů	78,4	77,0	77,6
Práce se vzorci a symboly, poznávání jednoduchých znaků (písmena, číslice, piktogramy, značky)	53,3	55,0	54,3
Geometrické znázorňování, práce s modely, kreslení základních tvarů	36,9	36,9	36,9

Pro motivování dětí a rozvoj jejich matematických dovedností v raném věku nebyly prozatím vytvořeny podmínky na národní úrovni v RVP PV, což se projevuje i ve zpracovaných ŠVP. Negativním zjištěním byla také absence nabídky vzdělávání PP v této oblasti.

Rozvoj informační gramotnosti

V předškolním vzdělávání nebyly ICT využívány v 95,1 % navštívených MŠ. V následujícím přehledu uvádíme poznatky o práci s ICT z inspekčních hospitací zároveň s porovnáním skupin PP podle délky praxe a věku.

Tabulka 12 Využití ICT ve výuce v MŠ ve školním roce 2010/2011 (údaje v %)

Způsob využití	MŠ celkem	Vyučující s praxí		
		do 3 let	více než 3 roky	z toho nad 60
ICT nebylo využito	95,1	98,7	94,5	93,7
Jednoduchá prezentace učiva za využití ICT	1,9	0,6	2,1	1,6
Využití speciálních SW aplikací bez přímého užití dětmi	0,2	-	0,3	-
Využití spec. SW aplikací + přímá práce některých dětí s ICT	2,7	0,6	3,0	4,8
Využití spec. SW aplikací + přímá práce všech dětí s ICT	0,1	-	0,1	-

Zajímavým poznatkem bylo zjištění, že speciální SW aplikace relativně nejvíce využívaly učitelky nad 60 let věku. V této oblasti zůstávaly bariéry především v nedostatečné připravenosti PP, vybavení MŠ se mírně zlepšilo.

Rozvoj sociální gramotnosti

Ve tříletém programovém cyklu ČŠI bylo téma sociální gramotnosti sledováno ve vazbě na hodnocení naplňování očekávaných výstupů vzdělávacích oblastí „Dítě a ten druhý“ a „Dítě a společnost“ vymezených v RVP. Z rozboru školních a třídních vzdělávacích programů byla

zřejmá snaha 86 % škol věnovat se rozvoji sociální gramotnosti podle zásad stanovených v RVP PV, více než 40 % navštívených škol profiluje své ŠVP v této oblasti.

Nejlépe byly hodnoceny aktivity k vytváření sociálních dovedností pro respektování pravidel soužití ve třídě a k rozlišování dobrého a špatného chování. Největší deficit při práci ve třídě byl zjištěn v předávání zodpovědnosti dětem a využití jejich iniciativy. Děti měly malou možnost spolurozhodovat o programu třídy.

Tabulka 13 Podpora rozvoje sociální gramotnosti v předškolním vzdělávání

Sledované ukazatele podpory sociální gramotnosti Oblast RVP PV „Dítě a ten druhý“ a „Dítě a společnost“ <i>(podíl vyučovacích jednotek, v nichž byl daný jev pozorován – v %)</i>	Školní rok		Trend
	2008/2009	2010/2011	
Rozvoj prosociálního chování (rozlišovat dobré a špatné chování, respektování pravidel soužití ve třídě, poznávání druhých, respekt k odlišnostem)	74,6	70,5	-
Prostor pro přirozenou komunikaci (děti přijímají v kolektivu různé role, jsou vedeny k zodpovědnosti, sebe prezentaci a spoluvytváření pravidel)	84,3	78,0	-
Příležitosti ke spolupráci (rozvoj vzájemných vztahů, naslouchání, vnímání projevů druhých, schopnost dohodnout se)	87,6	92,4	+
Příležitosti pro verbální a neverbální partnerskou komunikaci (dítě–dítě, dítě–učitelka)	92,2	92,3	0
Příležitosti pro seznamování se s místní kulturou	63,2	63,4	0
Podpora rozvoje a kultivace estetického vnímání, citění a prožívání, rozvoj dětské tvořivosti, citu a vkusu	82,6	88,0	+
Podpora pozitivního vnímání sebe sama	87,3	90,8	+

Další prostor pro zlepšení byl obecně v podpoře poznávání druhých v kolektivu a respektu k jejich odlišnostem.

V uplynulém školním roce byl ve spolupráci s Institutem občanského vzdělávání při Masarykově univerzitě v Brně zahájen vývoj nových nástrojů a postupů, které by umožnily hodnotit účinnost podpory sociální gramotnosti ve vzdělávání. Výroční zpráva uvádí jen hlavní závěry z těchto zjišťování, podrobnější šetření pokračuje i v novém školním roce, výsledky zveřejní ČŠI v samostatné tematické zprávě.

Rozvoj přírodovědné gramotnosti

Ve tříletém programovém cyklu ČŠI bylo téma přírodovědné gramotnosti sledováno ve vazbě na hodnocení naplňování očekávaných výstupů vzdělávací oblasti „Dítě a jeho svět“ vymezené v RVP a ve vztahu k EVVO. Většina sledovaných indikátorů byla ve srovnání s hodnocením sociální gramotnosti na nižší úrovni. Pozitivním zjištěním bylo, že v navštívených MŠ byla témata rozvoje přírodovědné gramotnosti zapracována ve všech ŠVP, časté bylo zaměření na ekologickou výchovu. Ve 28 % MŠ byly základy přírodovědné gramotnosti součástí profilace školy nad rámec požadavků RVP.

Pozitivní byla vysoká míra začlenění mimoškolních aktivit (školy v přírodě, výlety) a jejich využití pro rozvoj přírodovědné gramotnosti dětí, aktivní hledání a využívání externích forem spolupráce na místní úrovni a důraz na péči o životní prostředí. V následujícím přehledu uvádíme srovnání vybraných ukazatelů přírodovědných dovedností po 3 letech.

Tabulka 14 Podpora rozvoje přírodovědných dovedností v MŠ

Sledované ukazatele (výskyt při výuce, údaje v %)	Školní rok		Trend
	2008/2009	2010/2011	
Propojení vzdělávání s praxí a životními situacemi	91,3	94,1	+
Využití informací o nových vědeckých a technických poznatcích	34,3	34,3	0
Péče o okolní životní prostředí	61,6	70,2	+
Příležitosti pro experiment, manipulaci a záměrné pozorování	62,5	68,7	+
Získávání povědomí o významu a ochraně životního prostředí	62,8	63,9	+

Negativním zjištěním ve sledovaných oblastech poznávání živé přírody (ošetřování zvířat, pěstování rostlin, péče o školní zahradu a blízké okolí, strukturované sledování přírodních jevů) a neživé přírody (jednoduché pokusy s materiály, pozorování krajiny, počasí) byla převaha pouhého předávání poznatků, podíl praktických činností byl velmi nízký. Kontakt dětí se živou přírodou byl zjištěn jen v 57 % navštívených MŠ. Nedostatečný důraz byl kladen na podporu samostatnosti dětí v elementárním přírodovědném bádání a na rozvoj kompetence k řešení problémů (zasahuje do sféry přírodovědných postupů podle definice OECD/PISA).

Významně se snížil výskyt aktivit v souvislosti se zapojením dětí do péče o prostředí ve třídě a okolí školy (pokles o téměř 27 %). ČŠI doporučuje PP více se vhodnou formou a ve větší míře zaměřit na možnosti seznamování dětí s novými vědeckými a technickými poznatky.

Ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Palackého univerzity v Olomouci byl zahájen vývoj nových nástrojů a postupů, které by umožnily hodnotit účinnost podpory přírodovědné gramotnosti ve vzdělávání. Výroční zpráva uvádí jen hlavní závěry z těchto zjišťování, podrobnější šetření pokračuje i v novém školním roce, výsledky zveřejní ČŠI v samostatné tematické zprávě.

Souvislosti mezi vzdělávacími oblastmi

Nejvíce se vzájemně podporují aktivity směřující k rozvoji ČG a PřG, zejména vytváření příležitostí pro seznamování se s místní kulturou a péče o okolní životní prostředí.

Velmi významně se podporují i činnosti z oblasti SG a výchovy ke zdraví, zejména podpora rozvoje estetického vnímání, prožívání a podpora zdravého životního stylu.

Častější objasňování neznámých termínů a cizích slov (oblast CJ) nejvíce souvisí s vytvářením více příležitostí pro využití vyhledaných informací (ČG) a s využíváním nových poznatků, zejména v oblasti PřG.

IV. Řízení školy a efektivní strategie vzdělávání

Ředitelé v MŠ

V navštívených MŠ byl průměrný věk ředitelů 49,9 roku, průměrná délka praxe činila 28,4 roku, z toho praxe ve vedoucí funkci 12,5 roku. Změny ve funkci ředitelů MŠ byly minimální, ČŠI se účastnila 167 konkurzů na funkci ředitele MŠ.

Pozitivní byl vysoký podíl plně kvalifikovaných ředitelů (94,9 %). Zavedení povinného vzdělávání v manažerských dovednostech napomohlo zvládnout obtížné úkoly spojené s právní subjektivitou i s přípravou a tvorbou nových školních vzdělávacích programů.

Celkově dosáhlo v hodnocení řízení 84 % mateřských škol požadovaného stavu, škol s riziky bylo necelých 16 %, podíl škol s problémy v řízení se meziročně zvýšil o 4,3 %. Z vyššího podílu rizik a zároveň i nadstandardních hodnocení (10,5 %) v kritériu „Řízení školy“ je možné usuzovat na značné rozdíly mezi MŠ v zajištění chodu školy. Důsledkem vyššího

podílu rizik v řízení a také v personálních podmínkách (15,6 %) je i vyšší podíl rizik snižujících efektivitu organizace vzdělávání (14,3 %) a nakonec i funkci systémového hodnocení výsledků vzdělávání školy (10,1 %).

Tabulka 15 Hodnocení úrovně manažerských dovedností ředitelů MŠ

Sledované ukazatele	Četnost dosažení požadovaného stavu (v %)		
	2009/2010	2010/2011	Trendy
Strategie, ŠVP/inovace obsahu vzdělávání	82,5	89,3	+
Správa školy, plnění úkolů ředitele	88,6	84,4	-
Vytváření personálních předpokladů, vyhodnocování rizik	86,3	83,9	-
Zavedení systému hodnocení výsledků a úspěšnosti dětí	86,0	89,7	+
Rozvoj partnerských vztahů školy	97,8	98,0	+
Aktivní znalost CJ	17,2	35,6	+
Účast v projektech (ESF, MŠMT)	39,1	36,3	-

Školám již nedělal problém jasné pojmenovat záměry a stanovit dlouhodobé cíle. Problémem však bylo jejich rozpracování do cílů dílčích a práce se vzdělávacími cíli obecně, tj. pochopení souvislostí mezi klíčovými kompetencemi a dílčími cíli v oblastech RVP PV a jejich implementace v procesu vzdělávání. Častým rizikem bylo zejména nesystematické hodnocení výsledků vzdělávání a problémy s personálním zajištěním kvalitní výuky.

ČŠI hodnotila efektivitu organizace předškolního vzdělávání jako nevyhovující ve 14 % MŠ, nejčastěji se jednalo o nedostatky v identifikaci dětí pro vhodnou skupinovou a individuální podporu, zpracování obsahu vzdělávání v integrovaných blocích podle RVP a absenci systémového hodnocení školy. Vysoký výskyt chyb v této oblasti byl však často ovlivněn i vnějšími faktory (systémové nedostatky RVP PV, finanční problémy, přeplněnost tříd).

Školní klima v předškolním vzdělávání

Česká školní inspekce hodnotila celkové školní klima ve 3 hlavních indikátorech (celkem 12 ukazatelů): pracovní atmosféra ve třídách, rozvoj partnerských vztahů a věcné zaměření podnětů a stížností v PV.

Ve všech sledovaných indikátorech **školního klimatu** bylo hodnocení PP v tomto segmentu nejprůzračnější. Na čtyřstupňové škále bylo nejvýše oceněno prostředí školy, následují vysoká sounáležitost s týmem školy a mezilidské vztahy. Podrobnější hodnocení uvádíme v části B tabulce B 22a.

Z hlediska **rozvoje partnerských vztahů** se MŠ orientují především na rodiče. Prozatím se MŠ nedařilo vytvářet spolupracující síť mezi školami. V řadě malých obcí plnily MŠ roli komunitních škol a měly tradičně velmi těsné vazby na svého zřizovatele. ČŠI hodnotila partnerství škol v 98 % MŠ na dobré úrovni, z toho v 10 % škol bylo na úrovni příkladu dobré praxe.

Stížnosti a podněty směřovaly nejčastěji do oblastí komunikace MŠ s rodiči, zajištění provozu, organizačního uspořádání výuky, průběhu vzdělávání a personálního zabezpečení (podrobněji část B tabulka B 19).

V. Podpora pedagogických pracovníků

V Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR („Bílá kniha“) i v DZ 2007 byl vymezen dlouhodobý strategický cíl „Zvyšování profesionality a zlepšování pracovních podmínek pedagogických pracovníků“. Ve srovnání s ostatními segmenty byla pro PP v PV podpora na

nejnižší úrovni. Především byl MŠ omezen přístup k rozvojovým projektům ESF, neboť v PV lze využít jen projekty zaměřené na skupiny dětí se ŠVP. Nebyly obhájeny tzv. šablony, které by MŠ umožnily usnadnění náročné administrace projektů. Ve srovnání s ostatními PP byly velmi malé možnosti ocenit inovativní práci na ŠVP.

Podle statistiky se počet přepočtených PP zvýšil o 4,9 %. Průměrný počet dětí na jednoho PP byl stabilní, ve sborech převažovaly ženy. Pozitivní byl pokles nadúvazkových hodin o 6,6 %. Negativní byl pokles kvalifikovaných PP, podíl PP bez kvalifikace byl 10,2 %. Podíl **kvalifikovaných PP** je vyšší ve skupině věkově starších, s delší celkovou pedagogickou praxí. Tato skupina prokazuje vyšší úroveň znalostí a dovedností vztahujících se k ŠVP, avšak nižší v oblasti ICT a v jejich využití při výuce.

Průměrný plat PP v navštívených MŠ byl 21 483 Kč, tedy prakticky stejný jako ve školním roce 2009/2010 (21 410 Kč). Tarifní i pohyblivé složky poklesly (4,1 % a 41,6 %). Pokračoval trend poklesu nákladů na přespočetné hodiny o dalších 33,4 %. Průměrné výdaje na DVPP poklesly téměř na třetinu částky vydané ve školním roce 2009/2010. Snížení všech těchto hodnot odpovídá trendu výše zmiňovaných celostátních reformních úspor.

V navštívených MŠ byl věkový průměr PP 43,7 let. Pozitivním zjištěním byl nárůst podílu začínajících PP do 3 let praxe – 14,9 %, podíl PP s praxí delší než 35 let byl v navštívených MŠ 8,1 %. Větší rozmanitost využívání forem a metod výuky, organizačně motivačních aktivit, vytváření příležitostí a podpora rozvoje funkčních gramotností nejvíce souvisely s **delší celkovou pedagogickou praxí učitelů**, poněkud méně s kvalifikovaností a s vyšší úrovní znalostí a dovedností vztahujících se k ŠVP.

Vliv těchto odborných kvalit se nejvíce projevuje v četnějším využívání komplexních metod výuky, ve vedení dětí k poznávání souvislostí vzdělávacích oblastí prostřednictvím vhodného zařazování integrovaných bloků, k vyhledávání a využívání informací a nových poznatků přiměřených intelektové vyspělosti různých věkových skupin dětí. Kvalifikovaným učitelkám se více než ostatním daří vytvářet prostředí otevřené vzájemné komunikaci a vzbuzovat zájem dětí o vzdělávání.

Ze všech částí vzdělávací soustavy přetrvával v MŠ velmi nízký podíl PP s odbornou specializací (4,7 %).

Vývoj sledovaných ukazatelů od roku 2008/2009 je podrobněji uveden v části B, tabulce B 12 „Vybrané ukazatele porovnání personálních podmínek v mateřských, základních a středních školách navštívených v letech 2008–2011“.

V MŠ byly ve srovnání s ostatními segmenty na velmi dobré úrovni mezilidské vztahy, nekonfliktní komunikace mezi dospělými byla zjištěna v 68,6 % MŠ.

Dostupnost odborníků v MŠ

Podíl PP se specializací v MŠ ve výši 4,7 % byl nejnižší ze všech skupin PP. V tomto segmentu byl podíl třídních učitelů 19 %, podíl učitelů-speciálních pedagožek 5 %, koordinátorek ŠVP 2,3 % PP, podíl PP se specializací ICT byl 1,5 %, minimum PP působilo jako lektorky (0,3 %).

ČŠI sledovala úroveň dovedností PP v oblasti práce s ICT, vycházela přitom ze stupnice používané v programech SIPVZ. Základní úroveň získalo 78 % PP, stupeň pokročilý mělo 20,5 % PP a specializaci či pozici koordinátorky ICT mělo 1,5 % PP. Rozdílná úroveň ICT znalostí a dovedností učitelů výrazněji neovlivňovala průběh výuky v jednotlivých vzdělávacích oblastech. Pozorováno bylo pouze nepatrně nižší využití verbálních metod

(vyprávění, výklad, rozhovor) učitelkami, které dosáhly vyšší než základní úrovně znalostí a dovedností v ICT.

Hodnocení dalšího vzdělávání PP v mateřských školách

Účast PP v některé z forem dalšího vzdělávání byla zjištěna ve 48 % navštívených MŠ. Vzhledem k problémům se zastupitelností byl tento podíl vyšší u tzv. velkých MŠ (67 %), v malých MŠ (do 50 dětí) měli možnost studia PP ve 35 % škol. V následující tabulce uvádíme využití stanovených forem studia v MŠ.

Tabulka 16 DVPP – podle § 1 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů (údaje v %)

Formy DVPP	MŠ malé	MŠ velké	MŠ celkem
Studium ke splnění kvalifikačních předpokladů	13,3	8,3	9,9
Studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů – ICT	5,6	4,4	4,8
Studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů – prevence SPJ	1,1	0,9	0,9
Studium k prohloubení odborné kvalifikace	14,1	12,6	13,1

Z ekonomických důvodů byla pro MŠ přístupnější forma krátkodobých kurzů a seminářů s nižší cenou i menší zátěží zastupování vzdělávajících se PP ve výuce. V následujícím přehledu uvádíme formy DVPP podle tematického zaměření.

Tabulka 17 DVPP – podle tematického zaměření kurzů a seminářů (údaje v %)

Formy DVPP	MŠ malé	MŠ velké	MŠ celkem
DVPP ke zvyšování kompetence učitele v pedagog.-psychologické práci	35,3	29,9	31,6
DVPP ke kurikulární reformě RVP a ŠVP	29,5	25,5	26,8
DVPP ve speciální pedagogice	14,9	20,4	18,6
DVPP k hodnocení žáků a k vlastnímu hodnocení školy	17,5	18,5	18,2
DVPP v oblasti využívání ICT	14,3	19,9	18,1
DVPP k výkonu manažerských funkcí	18,3	13,0	14,7
DVPP – cizí jazyk	7,4	4,8	5,6
DVPP pro malotřídní školy	1,9	0,0	0,6

Z výše uvedeného přehledu je zřejmé, že zaměření školních systémů DVPP bylo nastaveno v potřebných prioritách pro úspěšnou realizaci cílů ŠVP a podporovalo také dlouhodobé strategické cíle DZ 2007.

Materiální a finanční předpoklady v MŠ

Celkově hodnotila ČŠI stav materiálního vybavení na průměrné úrovni v 78 % navštívených MŠ. Z rozhovorů s PP bylo zřejmé vysoké hodnocení a spokojenost s kvalitou pracovního prostředí. Jako velmi dobré hodnotilo své materiálně-technické vybavení 43,4 % PP, možnost tvůrčího využívání existujících podmínek 52,9 % PP a aktivně se zapojilo do péče o školní prostředí 55,8 % PP.

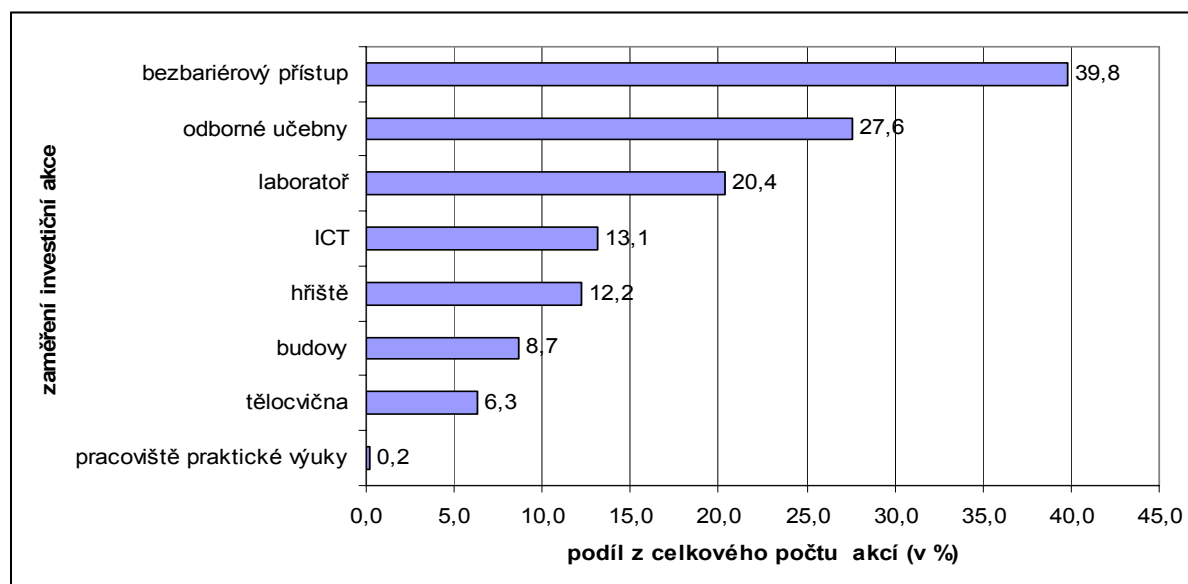
ČŠI zjišťovala a hodnotila stav materiálního vybavení škol především z hlediska zajištění bezpečných a zdravých podmínek pro vzdělávané děti, sledovala prostředí a péči o prostředí. Rizika byla zjištěna v 8,7 % MŠ, v přehledu uvádíme výsledky následných kontrol BOZ ve 103 MŠ.

Tabulka 18 Prostory se zjištěnými závadami

Sledované ukazatele	Počet závad
Zahrada	10
Hřiště a hrací plochy	7
Třídy a učebny	7
Sociální vybavení, šatny	6
Tělocvična	3
Herny	3

Významným přínosem pro zkvalitňování materiálně-technického zázemí mateřských škol byla realizace investičních projektů. Ke konci školního roku 2010/2011 bylo do různých investičních akcí zapojeno nebo dokončilo realizaci dříve zahájených projektů 98,4 % navštívených MŠ. Nejvíce prostředků vyčlenily MŠ na budování bezbariérových přístupů a prostor pro osvojování odborných schopností a pro jednoduché experimentování. Zaměření a podíl různých investičních akcí v těchto školách ukazují údaje v následujícím grafu 2.

Graf 2 Zaměření a podíl realizovaných investičních projektů

Finanční předpoklady v MŠ

V uplynulém školním roce se v činnosti mateřských škol negativně projevíly restriktivní opatření a především zavedení nového průřezového ukazatele (účelové oddělení mzdových rozpočtů pedagogických a nepedagogických pracovníků) v kombinaci s legislativními změnami v odměňování. Ředitelky škol řešily rizika především v zajištění provozu, část nárůstu PP byla na vrub zajištění činností v provozu.

Podíl výdajů státního rozpočtu na nákladech v navštívených školách podle účelu uvádíme v části B tabulce B 10. Meziročně se zvýšil podíl prostředků ze státního rozpočtu na osobních nákladech (90,1 %) na úkor nákladů na učební pomůcky (pokles na 1,5 %), na školení a DVPP (pokles na 2 %). V následující tabulce uvádíme meziroční srovnání ve vybraných ekonomických ukazatelích.

Tabulka 19 Hodnocení ekonomických předpokladů v navštívených MŠ

Sledované ukazatele	2009 – 224 MŠ	2010 – 379 MŠ	Trendy
Míra využití kapacit	0,830	1,374	+
NIV na 1 dítě	76 136	54 810	-
NIV ze SR na 1 dítě	51 887	37 891	-
Z toho: základní dotace		36 690	
rozvojové programy MŠMT		1 201	
dotace úst. na 1 dítě		10 139	
Průměrný plat 1 PP ve veřejné škole	21 410	21 483	+
V tom: tarif	20 279	19 449	-
Pohyblivá složka na 1 PP	5 337	3 175	-
Průměrný plat 1 PP v soukromé škole	16 400	20 992	+
Průměrný plat 1 PP v církevní škole	18 082	20 947	+
Přespočetné hodina na 1 PP	0,81	0,33	-
DVPP na 1 PP	1 410	537	--
DVPP na 1 dítě		71	
Výdaje na IT na 1 dítě		197	
učební pomůcky na 1 dítě		459	
Projekty z ESF na 1 dítě		21	

ČŠI zaznamenala v navštívených školách prudký nárůst využití kapacity MŠ (o 65 %), což mnohonásobně převyšuje statistický celonárodní průměr. Ukazuje to na přetíženost MŠ v některých lokalitách.

Průměrné neinvestiční výdaje na jedno dítě v navštívených MŠ po loňském růstu o 5,6 % klesly v porovnání s loňským rokem o 28 %, průměrné jednotkové výdaje ze státního rozpočtu poklesly z 51 887 Kč na 37 891 Kč, tj. o 27 %.

Negativním zjištěním v MŠ je velmi malá účast v rozvojových projektech MŠMT. Projekty využilo jen 77 MŠ (3,5 % MŠ), meziroční pokles byl o 89 %. Tuto skutečnost způsobilo omezení prostředků ze státního rozpočtu na rozvojové projekty obecně, přesun části finančních prostředků z rozvojových projektů na zvýšení nenárokových složek mezd v regionálním školství do normativního přídelu a velmi omezený přístup MŠ k podpoře ESF.

VI. Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly

V této oblasti se inspekční hodnocení ve školním roce 2010/2011 zaměřilo na posouzení úspěšnosti škol v zakládání systematického hodnocení skupinových a individuálních výsledků vzdělávání a na úroveň dodržování platných školských předpisů.

Česká školní inspekce vnímá **školní systémy vlastního hodnocení** jako partnerské, zaměřuje se na jejich výstupy a sleduje, jaká opatření školy přijaly pro odstranění nedostatků zjištěných ve vlastním hodnocení a jak se jim dařilo je realizovat. Přes dílčí nedostatky byl v meziročním srovnání zjištěn pokrok ve vývoji vlastního hodnocení ve většině sledovaných ukazatelů. Ve srovnání s minulým školním rokem se zlepšila 2 % škol, v celkovém hodnocení byly školní systémy vlastního hodnocení ve více než 10 % MŠ s vážnými riziky, na velmi dobré úrovni byly jen ve 4,6 % MŠ. Slabými stránkami byly:

- chybné nastavení systému vlastního hodnocení,
- nejsou propojena práva a povinnosti dětí a zákonných zástupců s hodnocením výsledků vzdělávání,
- nejsou jasné kompetence a odpovědnost zúčastněných,

- problémy s identifikací skupin dětí ŠVP omezují účinnost jejich podpory,
- v oblasti hodnocení výsledků vzdělávání přetrvávala pasivita pedagogických rad, celková úspěšnost dětí nebyla vyhodnocována ve vztahu k cílům ŠVP.

Nízká úroveň školních systémů vlastního hodnocení se odráží i v nižší kvalitě psaných výstupů. Negativní vliv na rozvoj vlastního hodnocení škol mělo jeho rozdílné vymezení ve třech platných normách (školský zákon, vyhláška a RVP PV), absence výstupních standardů PV, nejasná terminologie a vysoká administrativní zátěž. Školám se pak dařilo obtížně zakládat koordinované a propojené systémy a zvyšovat účinnost přijímaných opatření.

V oblasti **dodržování vybraných ustanovení platných školských předpisů** jsou hlavními indikátory počty lhůt uložených školám k přijetí opatření pro odstranění nedostatků zjištěných inspekcí, evidence školních úrazů, počet důvodných podnětů ze stížností, případně závěry z následných inspekcí. V následujícím přehledu uvádíme souhrnné počty uložených lhůt.

Tabulka 20 Souhrnné počty uložených lhůt v MŠ

Sledovaná oblast v PV	Počet lhůt
Nedostatky ŠVP, nesoulad s RVP	302
Porušení ustanovení školského zákona	2
Školní stravování	4
BOZ	79
Důvodné podněty	35
Celkový počet nedostatků, k jejichž odstranění byly uloženy lhůty	422

V navštívených školách bylo uloženo celkem 422 lhůt, z toho 302 lhůt pro dopracování ŠVP.

Náznak zlepšení kvality školních zpětnovazebních systémů v MŠ se projevil ve výrazném zlepšení úrovně ŠVP (meziroční pokles počtu zjištěných rizik o 28 %) a také v zlepšení ukazatele podílu důvodných stížností (meziroční pokles ze 46,5 % na 32,4 %). Podrobné specifikace nedostatků zjištěných při kontrolní činnosti uvádíme v části B tabulkách 23 a 24.

Výsledky veřejnosprávní kontroly využívání finančních prostředků

Tabulka 21 Výsledky VSK – porovnání objemu a výsledků kontrol v MŠ s celým kontrolovaným souborem škol

Sledované ukazatele	2009		2010	
	Školy celkem	z toho MŠ	Školy celkem	z toho MŠ
Počet kontrolovaných subjektů	676	96	698	93
Celkový objem finančních prostředků SR přijatých kontrolovaným subjektem v Kč	8 371 377 139	340 510 064	7 797 560 962	395 268 898
Celkový objem finančních prostředků SR, které ČŠI kontrolovala v Kč	7 378 488 274	278 549 947	7 200 929 953	372 514 878
Celkový objem zjištěných nedostatků v Kč	15 302 418	204 687	86 930 320	7 183 914
Objem zjištěných nedostatků v Kč na 1 000 Kč kontrolovaných finančních prostředků SR	2,073	0,7389	12,072	19,285
Porušení rozpočtové kázně v Kč	7 044 402	127 625	8 951 384	1 280 441
Porušení rozpočtové kázně v Kč na 1 000 Kč kontrolovaných finančních prostředků ze SR	0,955	0,461	1,243	3,437
Počet podnětů finančnímu úřadu	8	0	8	0
Počet podnětů krajskému úřadu	86	4	87	11

Negativním zjištěním VSK byl nárůst podílu MŠ s porušením rozpočtové kázně, meziročně se zvýšil výskyt chyb v hospodaření MŠ o 7 %.

Výsledky inspekční činnosti na základě podnětů, stížností a petic (podle § 174 odst. 4 školského zákona)

Ve školním roce 2010/2011 přijala ČŠI celkem 41 stížností na činnost MŠ, které obsahovaly 108 podnětů, z toho 32,4 % bylo důvodných. Nejvíce důvodných podnětů se týkalo selhání komunikace mezi školou a zákonnými zástupci. Na základě podnětů zřizovatelů se zástupci ČŠI zúčastnili 167 konkurzních řízení.

VII. Závěry

Souhrnné poznatky ČŠI z inspekce v MŠ ve školním roce 2010/2011 umožňují vymezit následující **silné stránky** aktuálního stavu předškolního vzdělávání:

- Snaha PP o zajištění rovného přístupu ke vzdělávání v průběhu PV byla na požadované úrovni v 97,6 % MŠ.
- Vysoká informovanost PP o RVP PV, z krátkodobých kurzů a při samostudiu získalo informace o dokumentu již 93 % PP.
- Postupné zlepšování kvality ŠVP, možnost přímo ovlivnit vzdělávací strategii své školy uvedlo 88 % PP a možnost podílet se přímo na tvorbě ŠVP mělo 81 % PP.
- Pozitivní vliv zákona o pedagogických pracovnících, vysoký byl podíl kvalifikovaných ředitelů (94,9 %), celkově se zvyšuje zapojení PP do DVPP (až 82 % MŠ).
- Stabilizovaná je dobrá úroveň materiálních předpokladů pro naplnění ŠVP. Mírně se zlepšila dostupnost ICT pro pedagogické pracovníky. V této oblasti byl největší podíl škol v kategorii příkladů dobré praxe (13 % MŠ).
- Zlepšila se účinnost podpory funkčních gramotností, na požadované úrovni byla v 95 % MŠ. Více PP se snažilo zařazovat metody prožitkového a kooperativního učení a v průběhu vzdělávání vyvažovat spontánní a řízené aktivity.
- Snížil se podíl dětí s odloženou povinnou školní docházkou (o 0,6 %), MŠ věnovaly více pozornosti práci s dětmi a jejich rodiči v tzv. edukativně-stimulačních skupinách, což velmi pozitivně ovlivnilo spolupráci s rodinou v přípravě dítěte na povinnou školní docházku.
- Zvýšila se informovanost škol o problematice inkluze, požadovaná úroveň podpory pro děti se SVP byla zajištěna ve 44,8 % navštívených hodin výuky.
- Na dobré úrovni byl rozvoj spolupráce s partnery, se školskými poradenskými zařízeními a především s rodiči, partnerství bylo na dobré úrovni v 98 % MŠ.

Ke **slabým stránkám**, které ukazují oblasti potřebného zlepšení, patří:

- Lokální nedostatek kapacit v PV.
- Nízká metodická podpora PP, nedostatečné zázemí pro hodnocení a pedagogickou diagnostiku, pro identifikaci a evidenci diferencovaných potřeb skupin se SVP snižuje účinnost cílené speciální péče. Vysoký výskyt ŠVP s riziky nesouladu s RVP PV. PP upozorňují na to, že oproti jiným druhům škol měli jen velmi malou příležitost k odbornému vzdělávání a k výměně zkušeností.
- Zvýšení podílu nekvalifikovaných PP, nízká úroveň schopností komunikace v AJ, v personálních podmínkách byl nejvyšší podíl rizikových škol (16 %).

- Nízká úroveň využití ICT při práci s dětmi, využívání ICT v předškolním vzdělávání nebylo systematické a jeho účelnost byla malá.
- Málo MŠ dokázalo promyšleně a cílevědomě plánovat a realizovat vzdělávací nabídku s respektováním potřeb a zájmů dětí v konkrétní třídě.
- Podíl dětí s odloženou školní docházkou byl v meziročním srovnání stále vysoký.
- Vysoký výskyt agrese proti PP, nedostatečná nabídka DVPP v oblasti prevence rizikového chování.
- V řízení škol se ukazuje, že většina ředitelek prozatím neumí efektivně pracovat se zpětnou vazbou a s výsledky vlastního hodnocení, malá pozornost je věnována sledování přijatých nápravných opatření a jejich efektů.

Celkové hodnocení mateřských škol

V následujícím přehledu uvádíme celkové hodnocení stavu mateřských škol za uplynulý školní rok v šesti klíčových oblastech inspekčního hodnocení. Uvádíme podíly škol (v %) zařazených v kategoriích kvality podle 4stupňové ratingové škály.

Tabulka 22 Celkové hodnocení mateřských škol ve školním roce 2010/2011

Klíčové oblasti hodnocení – 505 MŠ		Podíl škol v dosažené úrovni hodnocení (v %)			
		A	B	C	D
Výsledky mateřských škol					
K1	Nabídka vzdělávání	0,6	9,9	81,4	8,1
K2	Celkové výsledky vzdělávání a účinnost podpory rozvoje osobnosti dětí	0,6	5,0	86,4	8,0
K3	Dopady inovačních a preventivních programů	0,6	3,8	89,6	6,0
Předpoklady mateřských škol					
K4	Řízení školy a efektivní strategie vzdělávání	1,2	13,5	78,7	6,6
K5	Podpora pedagogických pracovníků (personální, materiální a finanční předpoklady)	0,2	4,8	90,8	4,2
K6	Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly	0,4	10,0	85,6	4,0

Legenda k úrovním hodnocení:

- A Stav s vysokými riziky, které mohou vést k výmazu z rejstříku škol podle ustanovení § 150 školského zákona nebo k udělení finanční sankce nebo k odvolání ředitele školy.
- B Školský subjekt nedosahuje požadovaného stavu, zjištěný rizikový stav je možné napravit v dané lhůtě.
- C Školský subjekt dosahuje v daném kritériu hodnocení běžného regionálního či národního standardu pro stejný druh školy a školského zařízení, menší chyby lze odstranit v průběhu inspekce nebo ve velmi krátké době.
- D Činnost školského subjektu je v dílčích oblastech nadstandardní, případně vyhodnocena jako příklad dobré praxe (využití osnovy VÚP pro příklady dobré praxe).

Na základě uvedeného hodnocení formuluje ČŠI souhrnné poznatky o nepříznivých jevech v MŠ, jejichž přetrvávání a důsledky by mohly negativně ovlivnit naplňování strategie zvyšování kvality předškolního vzdělávání:

- Snížení výdajů na jedno dítě ze státního rozpočtu o 27 %, vysoké počty dětí ve třídách a zvyšování normativu (počet dětí na jednoho PP) nepřispívají k individualizaci vzdělávání a k zajištění osobnostního rozvoje každého dítěte.
- Neexistuje jasné centrální vymezení strategických cílů pro podporu rozvoje funkčních gramotností ani v rámci státních školních politik ani v RVP PV.

- Absence standardů v RVP PV, standardy by měly být nedílnou součástí RVP PV, přetrvává problém návaznosti předškolního a základního stupně vzdělání.
- Doposud chybí oborové metodiky či specifické didaktiky, které by z hlediska nových požadavků na předškolní vzdělávání napomohly k naplňování RVP PV.
- Nutnost další adaptace PV na reformu, ve společenském kontextu je omezena krizovým stavem rozpočtu PV.
- Chybí rozvojové programy MŠMT pro účinnou podporu rozvoje funkčních gramotností, jen minimální prostředky jsou v předškolním vzdělávání využívány pro inovační aktivity. Téměř 99 % finančních zdrojů poskytovaných MŠ ze státního rozpočtu je využito na platy pedagogických pracovníků.
- Omezený přístup k logopedické péči pro děti s vadami řeči, v systému předškolního vzdělávání chybí personální kapacity pro nápravu vad řeči, logopedická péče pro děti, které ji potřebují, není dlouhodobě zajištěna, chybí systémová logopedická prevence v MŠ ze strany předškolních pedagogů.

A.2 Základní vzdělávání

Základní vzdělávání se v České republice uskutečňuje v základních školách, v základních školách speciálních, ve víceletých gymnáziích a konzervatořích, kde žáci plní povinnou školní docházku.

Vysoká účast v základním vzdělávání je v České republice dána faktem, že na této úrovni se plní povinná školní docházka – procesem základního vzdělávání tak prochází prakticky každý. Podle statistiky v roce 2010 byl podíl žáků účastnících se základního vzdělávání poprvé pouze 99,5 % z celkového počtu populace ve věku 6–14 let. Snížená míra účasti pod 100 % je dána především odklady povinné školní docházky a snížením počtu žáků, kteří opakují ročník. Organizování 2. stupně ZŠ je ovlivněno odchodem 11,3 % žáků do nižšího stupně víceletých gymnázií a konzervatoří, kde plní povinnou školní docházku v oborech šesti- a osmiletých gymnázií a v oboru tanec na konzervatoři.

Optimalizační opatření MŠMT v uplynulém období směřovala k podpoře škol v malých obcích, k podpoře inkluzivních škol, ke standardizaci obsahu Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v uzlových bodech vzdělávací dráhy žáka (5. a 9. ročník ZŠ) a k regulaci žáků v oborech víceletých gymnázií.

Změny v kapacitě sítí byly v meziročním srovnání minimální. Ve školském rejstříku bylo zařazeno 4 123 ZŠ, nedošlo k významné změně. Podíl veřejných základních škol byl 97,1 %, soukromých 1,9 % a církevních 1,0 %. Základní vzdělávání probíhalo také na nižším stupni 347 víceletých gymnázií a 13 konzervatoří. V následující tabulce uvádíme údaje o základních školách v meziročním srovnání.

Tabulka 23 Vybrané ukazatele výkonnosti vzdělávací soustavy v základních školách

Sledovaný parametr ČR (podle ÚIV)	Stav ve školním roce		Trend
	2009/2010	2010/2011	
Počet základních škol celkem	4 125	4 123	-
Počet tříd	41 941	41 720	-
Podíl malých škol (v %)	53,3	53,7	+
Podíl veřejných škol (v %)	97,3	97,1	-
Podíl soukromých škol (v %)	1,7	1,9	+
Podíl církevních škol (v %)	1,0	1,0	0

Podíl veřejných škol se mírně snížil, byl 97,1 %. Zvýšil se především počet soukromých víceletých gymnázií, což bylo v rozporu s optimalizačními záměry krajských úřadů, které se snažily počet víceletých gymnázií omezit. Podíl církevních škol byl stabilní.

Podpora škol v malých obcích a zrušení limitu počtu žáků ve třídě se projevily zvyšováním podílu malých škol (ZŠ do 150 žáků), v daném školním roce na 53,7 %. Pokračoval trend spojování oborů předškolního a základního vzdělávání v jednom právním subjektu. Průměrný počet žáků na jednu třídu byl 18,6 a meziročně se nezměnil.

Vývoj ekonomických ukazatelů v roce 2010

Ve většině vybraných ukazatelů byl v meziročním srovnání zjištěn pokles. V následující tabulce uvádíme výběr ukazatelů rozhodných pro financování základních škol v meziročním srovnání.

Tabulka 24 Ekonomické ukazatele v základním vzdělávání

Sledovaný parametr ČR (podle ÚIV)	Stav v roce		Trend
	2009	2010	
Veřejné výdaje na ZV v mil. Kč	43 674,5	41 622,3	-
Podíl výdajů na ZV na celkových výdajích na školství (v %)	33,7	32,1	-
Přepočtený počet PP v ZV	58 417,3	58 023,0	-
Podíl nekvalifikovaných PP v ZV (v %)	14,2	13,1	-
Průměrný plat PP v ZV (v Kč)	26 369	25 348	-
Výdaje na 1 žáka (v Kč)	51 463	49 895	-
Průměrný počet žáků na 1PP	13,6	13,6	0
Týdenní počet nadúvazkových hodin	15 838	14 354	-

Pozitivní byl jen pokles podílu nekvalifikovaných PP a týdenních nadúvazkových hodin. V rozpočtu ZŠ se podobně jako v MŠ nepříznivě projevíly restriktce státního rozpočtu. Vedení škol mělo problémy s nově zavedeným účelovým rozdělením platů pedagogických a nepedagogických pracovníků při zajištění současného nárůstu platů PP a restrikcí v platech ostatních zaměstnanců. Negativním zjištěním byl pokles výdajů na jednoho žáka o 3 %. Pokles průměrných platů PP se nepříznivě projevil v hodnocení školního klimatu. Pozitivním zjištěním byla skutečnost, že se v meziročním srovnání podařilo částečně vyrovnat rozdíly v normativním financování základních škol mezi kraji, nepodařilo se zvýšit průměrný počet žáků na jednu třídu.

V uplynulém školním roce uskutečnila ČŠI v základním vzdělávání celkem 3 997 inspekčních akcí, navštívila 1 711 ZŠ z celkového počtu 4 123 základních škol (tj. 41,5 % škol). Ve zprávě byly využity výsledky analýzy 5 795 inspekčních hospitací průběhu výuky.

Prioritou Plánu hlavních úkolů ČŠI ve školním roce 2010/2011 v základním vzdělávání bylo komparativní hodnocení souladu ŠVP ZV s RVP ZV, zároveň byla zahájena inspekce ŠVP v základních školách speciálních. Ve spolupráci s přizvanými odborníky z praxe vyhodnotily inspekční týmy v průběhu školního roku 703 ŠVP ZV a ŠVP ZŠS. V období od roku 2007 do roku 2011 tak bylo celkem analyzováno 4 349 inspekcí ŠVP.

I. Nabídka základního vzdělávání

Žáci v základním vzdělávání

Základní školy se snažily v maximální míře zajistit rovné příležitosti k získání základního vzdělání a poskytovat bezpečné prostředí všem žákům. Zaměřily se na inkluzivní opatření, podporu individuálních potřeb žáků se sociálním znevýhodněním, vytváření preventivních systémů pro rizikové skupiny žáků, na zlepšování podmínek pro individuální integraci zdravotně postižených žáků v hlavním vzdělávacím proudu.

Odborný odhad podle počtu dětí, které využívají přípravné třídy ZŠ, vymezil průměrný reálný výskyt žáků se sociálním znevýhodněním ve výši 3–4 % z celkového počtu žáků v ČR, tato hodnota se významně liší v jednotlivých regionech.

V následující tabulce uvádíme celostátní statistické údaje o rozdělení žáků v základním vzdělávání v uplynulém školním roce.

Tabulka 25 Žáci v základním vzdělávání

Sledovaný parametr ČR (podle ÚIV)	Stav ve školním roce		Trend
	2009/2010	2010/2011	
Počet žáků v ZV celkem	794 459	789 486	-
Počet žáků na 1. stupni ZŠ	460 754	465 380	+
Počet žáků na 2. stupni ZŠ	333 705	324 106	-
Podíl žáků se SVP (v %)	9,0	8,9	-
Podíl žáků v programech pro nadané (v %) */	14,8	14,3	-
Podíl cizinců v ZV (v %)	1,18	1,8	+

*/ V programech pro nadané žáky byli zařazeni žáci z nižších stupňů víceletých gymnázií, konzervatoří a žáci zařazení v rozšířené výuce ve vybraných vzdělávacích oblastech

Celkový počet žáků se meziročně snížil o 0,6 %. Počet žáků na 1. stupni ZŠ se zvyšoval z důvodů narůstající demografické křivky, na 2. stupni ZŠ docházelo k trvalému poklesu žáků.

Podíl **žáků se SVP** zůstal ve výši cca 9 % z celkového počtu žáků. V základním vzdělávání byl podíl žáků se SVP nejvyšší ve srovnání s ostatními segmenty. **Institucionální podporu** zajišťovalo celkem 643 základních škol speciálních, ve kterých bylo zapsáno 35 970 žáků se SVP. Klesající podíl institucionální péče je kompenzován **nárůstem integrace žáků se SVP** v běžných školách, podpora těmto žákům byla identifikována ve 3 415 ZŠ, tj. 82,8 % ze všech ZŠ nabízelo podporu SVP.

V běžných školách bylo v programech podpory SVP zařazeno ve školním roce 2010/2011 podle statistiky celkem 70 723 žáků. **Skupinovou podporu** zajišťovalo ve speciálních třídách 624 běžných škol, podíl žáků se SVP ve skupinové péči mírně poklesl na 48,8 %. Počet žáků se SVP s individuálními vzdělávacími plány v běžných školách byl 35 972, meziročně se o 771 IVP zvýšil. **Podíl individuální integrace** poprvé překročil 50 % a převážil skupinovou formu.

V základním vzdělávání převažovala dlouhodobě nabídka pro **žáky nadané** formou **institucionální**. Rozvoj nadaných žáků zajišťují víceletá gymnázia, konzervatoře, základní školy s rozšířenou výukou a mimo školní docházku základní umělecké školy. Podíl žáků ve vzdělávacích programech pro nadané žáky byl 14,3 % z celkového počtu žáků. Podíl žáků odcházejících do oborů víceletého gymnázia a konzervatoří byl 10,9 % žáků 2. stupně ZŠ. Individuální podpora byla poskytována 880 nadaným žákům. V běžných základních školách bylo evidováno 880 žáků s IVP pro nadané žáky a 70 343 žáků v programech s rozšířenou výukou, počet ZŠ s rozšířenou výukou byl 659, meziročně se snížil o 19,5 %. V mimoškolní činnosti se ve 435 ZUŠ vzdělávalo 234 565 žáků.

V základním vzdělávání se zvýšil podíl **žáků-cizinců**, v celostátním průměru byl 1,8 %, nejpočetněji byli zastoupeni žáci z Ukrajiny, Vietnamu, Slovenska a Ruska.

Česká školní inspekce sledovala v navštívených základních školách využití kapacit uvedených ve školském rejstříku. V následujícím přehledu jsou zjištěné hodnoty v krajském členění.

Tabulka 26 Využití kapacity navštívených základních škol podle krajů

Kraje nad průměrem ČR	Využití kapacity (v %)		Kraje pod průměrem ČR	Využití kapacity (v %)	
	2010/2011	Trend		2010/2011	Trend
Královéhradecký	70,6	+	Vysočina	62,9	+
Středočeský	68,8	+	Zlínský	62,9	+
Plzeňský	68,7	+	Praha	62,5	+
Pardubický	65,7	-	Moravskoslezský	60,1	-
Karlovarský	65,3	+	Liberecký	59,6	+
Ústecký	64,4	+	Olomoucký	56,5	-
Jihočeský	64,3	-	Jihomoravský	56,2	-
ČR	63,4	+			

Na rozdíl od MŠ zatím není rovný přístup k základnímu vzdělávání ohrožen nedostatkem kapacit ZŠ. Jejich využití se v jednotlivých krajích a oblastech pohybuje v průměru mezi 60 až 90 %. Ve srovnání s předškolním vzděláváním je efektivita sítí v základním vzdělávání nižší. Přesto je možné vysledovat ve většině krajů v tomto ukazateli pozitivní posun. Částečně přispíval mírný nárůst žáků v 1. stupních vzdělávání, částečně byl optimalizován celkový počet tříd, který byl 41 720 a ve srovnání s minulým školním rokem poklesl o 221 tříd.

Využití kapacit bylo v navštívených základních školách na průměrné úrovni 63,4 %. Tento ukazatel je z ekonomického hlediska nejlépe nastaven v Královéhradeckém kraji (70,6 %) a nejnižší byl zaznamenán v Jihomoravském kraji. V meziročním srovnání došlo k poklesu tohoto ukazatele v krajích Pardubickém, Jihočeském, Moravskoslezském, Olomouckém a Jihomoravském.

Česká školní inspekce ověřovala v navštívených školách **výskyt velmi malých tříd**, kde bylo zapsáno 7 a méně žáků. Takových tříd bylo 371 (tj. 10,9 %) a byly zjištěny ve 187 běžných ZŠ, nejvíce se jich vyskytovalo v Moravskoslezském a Středočeském kraji a v kraji Vysočina. Nejmenší podíl takových tříd byl v Praze, Karlovarském a Zlínském kraji. Průměrný počet zapsaných žáků byl v těchto třídách 5,2 žáků a přítomných 4,7, docházka však byla nadprůměrná (90 %).

Nejčastějším optimalizačním opatřením zřizovatelů ke zlepšení využití kapacity bylo spojování ZŠ s MŠ, v navštívených školách zaznamenala ČŠI podíl spojených subjektů ve výši 44,5 %.

Školní vzdělávací programy

V základním vzdělávání byly beze změn závazné kurikulární dokumenty Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální.

V souladu s RVP si školy vytvořily vlastní školní vzdělávací programy a s výjimkou 5. ročníků vyučovaly podle nich již ve všech ročnících. ČŠI pozitivně hodnotila meziroční zlepšení kvality ŠVP v ZŠ, přesto byl podíl ŠVP s identifikovanými riziky (nesoulad s RVP ZV) zjištěn ve 38,5 % škol alespoň v jednom ze sledovaných ukazatelů. Výrazně kvalitněji byly zpracovány ŠVP v základních školách speciálních, kde bylo jen 26,8 % ŠVP v nesouladu s RVP ZŠS.

Klíčovou prioritou DZ 2007 byla podpora inkluzivního vzdělávání. Další vývoj byl nastaven ve strategickém dokumentu Národní akční plán inkluzivního vzdělávání (NAPIV) v souladu s usnesením vlády České republiky č. 206 ze dne 15. března 2010 k návrhu přípravné fáze Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání.

V následující tabulce uvádíme výsledky komparativních analýz souladu ŠVP ZV a RVP.

Tabulka 27 Hodnocení souladu oblastí ŠVP s RVP v navštívených ZŠ

Oblast ŠVP	2009/2010		2010/2011		Trend
	soulad	nesoulad	soulad	nesoulad	
Charakteristika školy v ŠVP	73,3	26,7	88,8	11,2	+
Charakteristika ŠVP	61,0	39,0	74,7	25,3	+
Učební plán	65,4	34,6	70,5	29,5	+
Učební osnovy	62,4	37,6	67,2	32,8	+
Pravidla pro hodnocení žáků	71,6	28,4	67,0	33,0	-
Vlastní hodnocení školy	66,6	33,4	73,9	26,1	+

Nejlépe se školám daří vymezit zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie. Správně byly ŠVP orientovány na cíle vzdělávání podle školského zákona se zřetelem na podporu rozvoje osobnosti a zohledňují cíle RVP (98,5 % ŠVP).

Nedostatky přetrvávaly v zabezpečení výuky žáků se ŠVP (18,0 % ŠVP), školy neuměly připravit strategie pro žáky se sociálním znevýhodněním. Meziroční zlepšení v této oblasti již naznačilo pozitivní dopad nové legislativní úpravy, kde byly tyto kategorie znevýhodnění lépe vymezeny. Problémy měly školy se zpracováním učebních plánů (18,6 % ŠVP), v učebních osnovách neměly správně nastaveno obsahové, časové a organizační vymezení učiva a průřezová témata (konkretizace námětů a činností). Stále byl vysoký podíl škol, které nemají správně dopracována pravidla pro hodnocení žáků, problémy byly v nastavení kritérií hodnocení žáků (15,9 % ŠVP) a kritérií vlastního hodnocení školy (16,3 % ŠVP).

Podrobnější hodnocení ŠVP uvádíme v části B, tabulkách B 5 a B 6.

II. Účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků a celkové výsledky vzdělávání v základních školách

Účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků

Školský zákon vymezil cíle vzdělávání s důrazem na rozvoj klíčových dovedností. Škola stanoví tyto cíle v ŠVP podle svých záměrů a potřeb, požadavků regionu i žáků. Výsledky komparačních analýz ukázaly, že stanovení zaměření, výchovné a vzdělávací strategie zpracovaly školy na vysoké úrovni.

Nově bylo vymezeno vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména uplatněním jejich práva na vzdělávání pomocí specifických forem a metod a na vytvoření zvláštních podmínek, které jejich vzdělávání umožní. Zákon významně podpořil individuální integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol s možností úpravy vzdělávacího programu podle jejich potřeb. V ŠVP byly na požadované úrovni stanoveny zásady pro zabezpečení žáků se zdravotním znevýhodněním a se zdravotním postižením. Přetrvává problém se zabezpečením podpory pro žáky se sociálním znevýhodněním.

Zákon výslovně upravil možnosti podpory rozvoje nadání žáků, ale školy měly v praxi problémy s identifikací nadání u svých žáků a následně se zabezpečením jejich výuky.

Učební plány v základním vzdělávání

Učební plány jsou základním nástrojem efektivnosti ve vzdělávání, zakládají organizační struktury a jsou předpokladem pro naplnění obsahu vzdělávání na požadované úrovni.

Rámcový vzdělávací plán vymezil rámcový učební plán a zásady, podle kterých si mohou školy upravit učební plány pro konkrétní podmínky ve svých ŠVP.

Na 1. stupni ZŠ bylo vymezeno 6 vzdělávacích oblastí, průřezová témata a disponibilní časová dotace 9 hodin, celková povinná časová dotace byla 118 týdenních hodin.

Na 2. stupni bylo vymezeno 10 vzdělávacích oblastí, průřezová témata a disponibilní časová dotace 18 hodin, celková časová dotace byla 122 hodin. Dále rámcový učební plán závazně stanovil začlenění vzdělávacích oblastí a oborů do základního vzdělávání:

- a) na 1. stupni: Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura (38) a Cizí jazyk (9), Matematika a její aplikace (22), Informační a komunikační technologie (1), Člověk a jeho svět (12), Umění a kultura – Výtvarná a hudební výchova (12), Člověk a zdraví – Tělesná výchova (10), Člověk a svět práce (5);
- b) na 2. stupni: Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk (16) a Cizí jazyk (12), Matematika a její aplikace (12), Informační a komunikační technologie (1), Člověk a společnost – Dějepis a Výchova k občanství (12), Člověk a příroda – Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis (22), Umění a kultura – Hudební výchova a Výtvarná výchova (10), Člověk a zdraví – Výchova ke zdraví a Tělesná výchova (11), Člověk a svět práce (4);
- c) minimální časovou dotaci pro jednotlivé vzdělávací oblasti;
- d) povinnost zařadit na všech stupních průřezová témata;
- e) disponibilní časovou dotaci;
- f) celkovou povinnou časovou dotaci pro 1. a 2. stupeň ZV;
- g) poznámky ke vzdělávacím oblastem (vzdělávacím oborům) v rámcovém učebním plánu.

V roce 2007 došlo k úpravě, byl zvýšen podíl disponibilních hodin snížením minimální časové dotace ve vzdělávacích oborech, byla odstraněna povinnost vytvářet volitelné předměty v 7. až 9. ročníku, změněna povinnost zařazovat některé vzdělávací obory po celou dobu studia v ZV. Nově byl na 1. stupni zvýšen počet disponibilních hodin na 14 při současném snížení minimální časové dotace v Českém jazyce o 3 hodiny a o 2 hodiny v Matematice. Na druhém stupni byla zvýšena dotace disponibilních hodin na 24 hodin, snížily se časové dotace Matematiky, Českého jazyka, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Člověk a svět práce, Člověk a zdraví. Došlo tak k výraznému rozvolnění rámcového učebního plánu.

Podle statistiky byl podíl žáků zařazených do výuky povinně volitelných předmětů cca 53 % žáků ZŠ, využití výuky v nepovinných předmětech bylo jen pro 11,2 % všech žáků.

Úprava učebních plánů z roku 2008 nebyla v praxi příliš účinná, většina škol využila disponibilní hodiny pro posílení Českého jazyka a Matematiky. V následujícím přehledu uvádíme výsledky pilotního šetření k této problematice (150 ZŠ).

Tabulka 28 Nejčastější využití disponibilní časové dotace v ZŠ

Předmět/vzdělávací oblast – výskyt v %	ZŠ 1. stupeň	ZŠ 2. stupeň
Český jazyk a literatura	89,7	89,7
Matematika a její aplikace	88,1	86,5
Člověk a jeho svět	76,2	-
Člověk a příroda	-	19,2
Povinně volitelné předměty	-	89,7

ČŠI se prozatím zaměřila na základní zjišťování o učebních plánech v cyklu prvního čtení ŠVP a hodnocení jejich souladu s RVP a rámcovým učebním plánem. Souhrnné poznatky ukázaly na problémy škol při práci s rámcovým učebním plánem. V prvním hodnocení ŠVP byla zjištěna nepřipustná rizika u 29,9 % ŠVP. Školy neuměly zpracovat praktické poznámky k učebnímu plánu tak, aby byl plán v praxi použitelný a aby byl rámcem pro synergické vazby mezi učebními osnovami. Pro praxi byla matoucí také nová terminologie, např. vzdělávací oblast – vzdělávací obor – předmět – průřezová témata.

Pozitivním zjištěním byl fakt, že stejně jako v MŠ byla i na obou stupních základního vzdělávání důsledně naplňována obsahová správnost výuky, dílčí nedostatky byly zjištěny jen ve 2,3 % z celkového počtu inspekčních hospitací.

Přetrvávajícím problémem bylo pojetí průřezových témat, jejich zařazování v rámci učebních plánů a jejich naplnění ve výuce podle požadavků RVP.

Vliv velikosti tříd na kvalitu výuky

ČŠI ověřovala, jaký vliv má velikost třídy na kvalitu vzdělávání. V **početnějších třídách** častěji vyučovali odborně kvalifikovaní PP, ale také PP s nižší úrovní znalostí a dovedností vztahujících se k ŠVP, tito převážně ze skupiny nekvalifikovaných. V těchto třídách byla více využívána hromadná (frontální) výuka, a to zpravidla na úkor uplatňování diferencovaných nároků a požadavků podle schopností a možností žáků. Dílčí problémy se zde vyskytovaly v propojování obsahu vzdělávání s praktickými zkušenostmi a životními situacemi žáků, méně byla využívána motivační funkce průběžného hodnocení. Na možný výskyt rizik v sociální oblasti v početnějších třídách ukazuje nižší intenzita podpory rozvoje pozitivního vnímání sebe sama, estetického vnímání, prožívání a žákovské tvořivosti. Méně pozornosti bylo v početnějších třídách věnováno aktivitám podporujícím výchovu ke zdraví.

Četnosti použitých forem a metod vzdělávání ukazují na preferování hromadné výuky (celkem pozorováno v 90,3 % hospitací; celkově více ve velkých ZŠ – 94,4 %, případně na 2. stupni – 91,1 %) a výkladu učitele (88,6 %), to vše s odkazem na praxi, vlastní prožitky a životní situace žáků (84,9 %) a s využitím aktivizujících metod (celkově 76,8 %, více na 1. stupni – 83,4 %). Vyučující vhodně zařazují průběžné hodnocení a v pozitivním smyslu pracují s chybou (88,0 %), tím poskytují žákům účinnou zpětnou vazbu. Otevřená vzájemná komunikace byla více uplatňována na 1. stupni (83,3 %) než na 2. stupni (75,9 %).

Samostatná práce žáků, individualizovaná výuka (77,5 %) a uplatnění diferencovaných nároků podle schopností a možností žáka (62,6 %) byly pozorovány častěji než skupinová (kooperativní) výuka (47,5 %), vše ale s výrazně vyšším výskytem v malých ZŠ, resp. na 1. stupni (rozdíly 10–15 %).

ZŠ podstatně více než MŠ vytvářejí a nabízejí příležitosti pro uplatnění dětem se SVP a talentovaným (61,0 %), opět s větším výskytem (rozdíl 10 %) v malých ZŠ. Potřebná pozornost není věnována organizování aktivit na podporu multikulturní výchovy (malé ZŠ 21,8 %, velké 25,1 %).

V navštívených třídách zjistila ČŠI podíl žáků se SVP ve výši 12,6 %, v malých školách to bylo až 19,4 %. Tento ukazatel naznačil velké regionální rozdíly, nejvyšší podíl byl v Jihomoravském kraji a nejméně žáků se SVP bylo v Pardubickém kraji.

Podíl žáků se sociálním znevýhodněním byl v navštívených třídách 2,9 %, nejvíce v Olomouckém (5,8 %) a Libereckém kraji (5,7 %); v Jihočeském kraji bylo evidováno v této kategorii jen 0,2 % žáků.

V následujícím přehledu uvádíme zjištění o žácích se SVP v krajském členění.

Tabulka 29 Podíl dětí/žáků se SVP a se sociálním znevýhodněním v navštívených základních školách ve školním roce 2010/2011

Kraj	Počet přítomných žáků				
	Celkem	z celkového počtu přítomných			
		žáci se SVP včetně SZ		jen evidovaní žáci se SZ	
		počet	%	počet	%
Jihomoravský	9 880	1 766	17,9	434	4,4
Královéhradecký	5 731	917	16,0	195	3,4
Olomoucký	4 911	749	15,3	284	5,8
Liberecký	2 145	315	14,7	122	5,7
Vysočina	3 987	577	14,5	48	1,2
Praha	8 660	1 225	14,1	189	2,2
Karlovarský	833	114	13,7	35	4,2
Celkem ČR	84 112	10 597	12,6	2 444	2,9
Plzeňský	4 496	557	12,4	149	3,3
Středočeský	19 396	2 301	11,9	407	2,1
Moravskoslezský	7 775	889	11,4	104	1,3
Zlínský	2 992	273	9,1	61	2,0
Ústecký	4 320	363	8,4	125	2,9
Jihočeský	6 038	377	6,2	10	0,2
Pardubický	2 948	174	5,9	13	0,4

V navštívených ZŠ byl průměrný počet zapsaných žáků 16,8 na třídu, v malých ZŠ 10,3 a ve velkých 19,9. Průměrná docházka byla 14,5 žáků na třídu, což odpovídalo účasti 86,4 %. Porovnání průměrné účasti v jednotlivých předmětech ukázalo na značnou vyrovnanost v docházce. Rozdíly jsou nevýznamné, hypotéza o vyšší, tzv. „účelové“, neúčasti v „nepopulárních“ předmětech (matematika, fyzika apod.) se nepotvrdila.

Žáci se SVP byli častěji v méně početných třídách, **evidovaní žáci se sociálním znevýhodněním** naopak ve více početných. Ve třídách s vyšším podílem žáků se SVP byla jejich přítomnost více akceptována v méně početných třídách, pro tyto žáky v nich byly vytvářeny příležitosti ke vzdělávání s ohledem na jejich potřeby. Ve více početných třídách se to vyučujícím příliš nedařilo.

V navštívených školách byl podíl **cizinců** 1,3 %. Vyšší podíl cizinců byl zjištěn v početnějších třídách, jejich zařazení nebylo důvodem ke snížení počtu žáků ve třídě. Motivační potenciál variabilního uplatňování různých forem a metod výuky k podpoře rozvoje funkčních gramotností nebyl v těchto třídách dostatečně využit, výjimkou byly dílčí aktivity na podporu multikulturní výchovy a vytváření příležitostí k poznávání místní kultury.

Podpora pro nadané žáky

Identifikace nadaných žáků byla v běžných ZŠ problematická, PP chyběly metodiky a nabídka DVPP v této oblasti. V navštívených třídách běžných škol byl zjištěn podíl žáků **diagnostikovaných jako nadaných** 15x vyšší než v MŠ, přesto byl velmi nízký (z 84 112 přítomných při sledované výuce **pouze 263, tj. 0,3 %**). Práce s nimi nebyla systematická, vyhledávání talentů v běžných ZŠ není zažité, porovnání s mezinárodními parametry v této oblasti bylo pro ČR nepříznivé.

Negativním zjištěním byl opětovný pokles počtu škol a žáků s rozšířenou výukou. V následující tabulce uvádíme přehled o rozšířené výuce v meziročním srovnání.

Tabulka 30 Rozšířená výuka v základním vzdělávání

Sledovaný parametr ČR (dle ÚIV)	2009/2010	2010/2011	Trendy
Počet škol s rozšířenou výukou	773	659	-
z toho v CJ	246	196	-
Počet žáků v rozšířené výuce	70 243	64 538	-
Z toho rozšířená výuka			
v cizím jazyce	31 675	28 912	-
z toho v AJ	27 305	24 593	-
v tělesné výchově	15 691	14 826	-
v umění a kultuře	8 356	8 572	+
v ICT	6 599	6 119	-
v matematice	6 490	6 109	-

Ve všech vzdělávacích oblastech byl zjištěn pokles, výjimkou byla rozšířená výuka v oblasti umění a kultury, kde došlo k meziročnímu zvýšení o 2,6 % žáků.

Školní poradenství

Externí poradenské služby zajišťovalo 44 pedagogicko-psychologických poraden a 101 speciálních pedagogických center, ve kterých bylo evidováno 116 041 klientů ze základních škol. V ČR působilo 17 středisek výchovné péče, ve kterých bylo evidováno 6 523 klientů ze ZŠ.

Hodnocení třídního klimatu

Sledovaná výuka v ZŠ probíhala převážně v **příznivé atmosféře**, která podporovala i vzájemnou komunikaci a zájem o výuku (z tohoto hlediska bylo výrazně pozitivně hodnoceno 46,2 % vyučovacích jednotek, spíše pozitivně 48,3 %, s riziky 4,8 %, značně nepříznivě 0,7 %). Porovnání výsledného hodnocení 1. a 2. stupně ZŠ však ukazuje na významné rozdíly, a to ve prospěch lepšího stavu na 1. stupni. Přímá souvislost těchto rozdílů s existujícími rozdíly v úrovni odborné kvalifikace, věku nebo délce praxe vyučujících 1. a 2. stupně se však neprokázala, zjištěný stav zřejmě nejvíce ovlivňuje osobní přístup PP.

V hodnocení pracovní atmosféry v navštívených třídách se ukázalo, že lépe se daří učitelům na 1. stupni ZŠ, v 11 % navštívených hodin se PP nedařilo příznivé podmínky pro žáky a jejich motivování nastavit. K **utváření příznivého klimatu** a zvyšování zájmu o vzdělávání nejvíce přispívalo pravidelné hodnocení úspěšnosti žáků a uplatňování diferencovaných nároků a požadavků s ohledem na schopnosti a možnosti žáka. Příznivější klima a vyšší zájem o vzdělávání byly zjištěny zvláště tam, kde byly vytvářeny příležitosti pro žáky se SVP a talentované. Dále i tam, kde učitelé více využívají aktivizující a komplexní metody výuky doprovázené zvláště na 1. stupni účelně zaměřenou verbální komunikací, a celkově vůbec tam, kde formy výuky a další sledované ukazatele působily sourodě, vyváženě a rovnoměrně.

Hodnocení celkové úspěšnosti žáků v základním vzdělávání

Hodnocení celkové úspěšnosti žáků v základním vzdělávání bylo prozatím možné jen na základě výstupů z vlastních hodnocení škol, úroveň jejich zpracování je však značně rozdílná. V minulém školním roce se prokázalo, že klasifikace žáků odcházejících do středních škol a následně v 1. ročníku nástupnické školy se významně liší. Vzhledem k tomu, že dosud nebyl vyřešen zákonem předpokládaný systém externího výstupního hodnocení výsledků žáků v 5. a 9. ročníku ZŠ, je možnost systémového hodnocení celkové úspěšnosti žáků v základním

vzdělávání velmi omezena. Dílčí signály bylo možné získat ze statistických šetření, která sledují podíl žáků, kteří nedokončili školní docházku (0,6 % žáků).

Celkovou neúspěšnost v konkrétním ročníku ZV udávají počty opakujících žáků. Zde měl vliv systém postupu žáků do vyšších ročníků s tím, že žáci mohou opakovat ročník pouze jedenkrát v rámci 1. a jedenkrát v rámci 2. stupně základní školy.

Podle statistických údajů ze školních matrik bylo na 1. stupni 2 852 opakujících žáků, z toho v 5. ročníku opakovalo celkem 442 žáků (z toho 72 žáků ve speciálních třídách).

Na 2. stupni ZŠ opakovalo celkem 3 689 žáků, z toho v 9. ročníku bylo 146 opakujících žáků a z nich 50 žáků ve speciálních třídách.

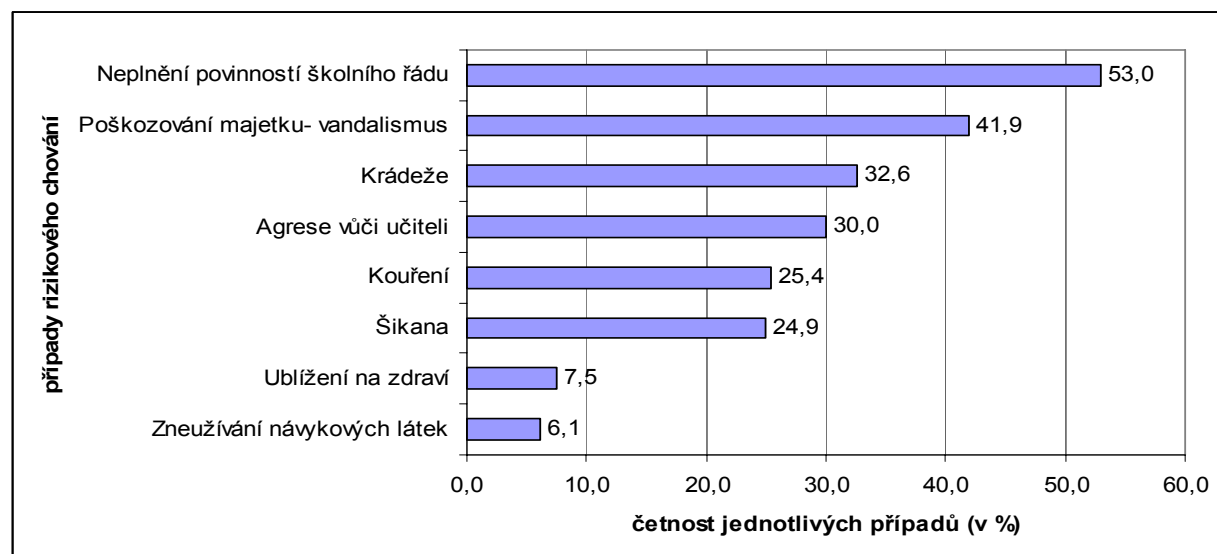
Při porovnání krajů byly zjištěny nejvyšší počty neúspěšných žáků v krajích Ústeckém, Moravskoslezském, Karlovarském a Libereckém. Zjištěná vyšší neúspěšnost přímo souvisí s vyšším počtem sociálně znevýhodněných žáků v těchto krajích.

III. Preventivní a inovační programy v základním vzdělávání

Preventivní programy v základním vzdělávání

V navštívených školách sledovala ČŠI výskyt řešených případů rizikového chování žáků a počet důvodných podnětů, stížností a petic řešených řediteli škol.

Graf 3 Řešené případy rizikového chování

Poměrně vysoký výskyt řešených případů rizikového chování ukázal dobré nastavení minimálních preventivních programů. Na druhou stranu byla zjištěna varující a ukázala na problémové chování žáků v ZŠ. Školy by měly nastavit účinnější opatření k ochraně majetku a omezování rizikového chování žáků. První dobré zkušenosti již získaly školy, které se zúčastnily pokusného ověřování dohod s rodiči problémových žáků.

Podpora výchovy ke zdraví a prevence BOZ

Ve školním roce byla tematika výchovy ke zdraví součástí všech ŠVP, na 2. stupni již byla zapracována v učebním plánu. V navštívených školách se zaměřili PP především na podporu zdravého životního stylu, na nízké úrovni byl rozvoj pohybových dovedností. Výchově ke zdraví věnují školy na druhém stupni v průměru 3 hodiny z týdenního učebního plánu.

V následujícím přehledu uvádíme výskyt vybraných aktivit k podpoře výchovy ke zdraví ve srovnání 1. a 2. stupně ZŠ.

Tabulka 31 Aktivita k podpoře výchovy ke zdraví v průběhu vzdělávání (údaje v %)

Sledované aktivity	Základní školy		
	celkem	1. st. ZŠ	2. st. ZŠ
Činnosti související s tematikou BOZ	31,4	35,5	26,0
Rozvoj pohybových dovedností	25,8	34,4	14,6
Podpora zdravého životního stylu	48,0	58,0	35,0

Z výše uvedených zjištění jednoznačně vyplývá, že na 1. stupni ZŠ věnují PP podpoře výchovy ke zdraví mnohem více pozornosti než na 2. stupni. Naprosto rizikový stav byl zjištěn na 2. stupni v aktivitách pro rozvoj pohybových dovedností.

ČŠI eviduje 31 890 školních úrazů, což byl ve srovnání s ostatními segmenty nejvyšší podíl (68 %), index školní úrazovosti (počet úrazů na 100 žáků) se významně zvýšil na 4,04 (v minulém roce 2,57). Převažovaly úrazy u chlapců a zranění ruky. Téměř 64 % úrazů se stalo v tělocvičně nebo na hřišti v hodinách tělesné výchovy, převažovalo vlastní zavinění úrazu. ČŠI vydává k tématu školní úrazovosti podrobnější roční zprávu.

Prevence školní neúspěšnosti

Součástí prevence školní neúspěšnosti žáků jsou programy adaptace žáků při přechodu z nižšího na vyšší stupeň vzdělávání. ČŠI se zaměřila na aktivity škol v 1. a 9. ročnících ZŠ. V následujícím přehledu uvádíme souhrnné výsledky z šetření v 1. ročnících.

Tabulka 32 Podpora adaptace žáků v 1. ročníku ZŠ

Sledované ukazatele	Odpověď' (%; číslo)			
	RN ^{1/}	SN ^{1/}	SA ^{1/}	RA ^{1/}
Efektivita organizace vzdělávání				
Škola aktivně podporuje diagnostiku nadaných dětí	8,3	20,5	43,9	27,3
Škola poskytuje vhodnou péči pro nadané děti	5,4	18,3	47,3	29,0
Do spádové oblasti školy patří děti se SZ	10,6	32,4	32,4	24,6
Škola cíleně směřuje k vyrovnávání kulturního zázemí dětí se SZ	1,8	12,3	42,1	43,9
Pedagogicko-psychologické poradenství				
Škola aktivně doporučuje návštěvu PPP pro diagnózu vývojových poruch učení	2,8	5,6	13,4	78,2
Škola aktivně doporučuje návštěvu PPP pro žáky s problémy v chování (socializace, respekt. pravidel, kooperace, prac. návyky)	2,8	9,9	14,9	72,3
Škola zohledňuje doporučení PPP	0,0	2,2	16,9	80,9
	ANO	NE		
Škola využívá vlastního školního psychologa	11,7	88,3		
Škola využívá externího psychologa docházejícího do ZŠ	31,0	69,0		
Logopedická péče				
Individuální logopedická péče (zajištěna PP v ZŠ)	35,9	64,1		
Individuální logopedická péče (zajištěna exter. pracovníkem v ZŠ)	19,3	80,7		
PP provádí diagnostiku poruch řeči, doporučuje individuální logopedickou péči mimo ZŠ	71,7	28,3		

První výběrové šetření na pilotním vzorku 2 227 žáků 1. ročníků SŠ signalizuje poměrně malou účinnost podpory žákům se SVP.

Individuální vzdělávací plány	počet	%	
Počet žáků v 1. ročníku (poslední uzavřený školní rok)	2227	%	
- z toho počet žáků s IVP	90	4,0	
- z toho počet žáků s IVP pro nadané	0	0,0	
- z toho počet žáků se SVP	172	7,7	%
- z toho počet žáků s IVP pro SVP	50	2,2	29,1

Vlastní hodnocení výsledků žáků v 1. ročníku	počet	%	
Počet žáků, kteří neprospěli v 1. ročníku (posl. uzavř. školní rok)	20	0,9	%
- z toho počet žáků se SVP	9	0,4	45,0
Neprospěli z matematiky celkem (posl. uzavř. školní rok)	10	0,4	50,0
Neprospěli z českého jazyka celkem (posl. uzavř. školní rok)	17	0,8	85,0

Legenda:

^{1/} RN – rozhodně ne, SN – spíše ne, SA – spíše ano, RA – rozhodně ano

Nepřímo lze hodnotit celkovou úspěšnost žáků ZŠ na základě názorů PP středních škol. Pozitivně hodnotili PP nové žáky v prvním ročníku SŠ v oblasti komunikace (44,0 %), v základní orientaci v životních situacích (32,4 %) a v samostatnosti (26,0 %). V následujícím přehledu uvádíme oblasti, ve kterých mají žáci ZŠ nejčastější problémy po příchodu do SV, ve srovnání oborů gymnázia a SOV.

Tabulka 33 Oblasti nejčastějších problémů žáků v 1. ročníku středních škol

Sledované oblasti a ukazatele	SŠ celkem - 857 59,8 % z rejstříku		GV - 225 59,4 % z rejstříku		SOV - 632 57,2 % z rejstříku	
Nedostatečné znalosti ze ZŠ	636	74,2	139	61,8	497	78,6
Nedostatečná domácí příprava	512	59,7	110	48,9	402	63,6
Nesamostatnost	369	43,1	95	42,2	274	43,4
Nedostatečná kázeň	338	39,4	41	18,2	297	47,0
Chybějící obecné společenské povědomí o vzdělání	312	36,4	73	32,4	239	37,8
Málo podnětné domácí prostředí	255	29,7	47	20,9	208	32,9

Výše uvedené poznatky ukázaly, že by PP měli v ZV zaměřit přípravu ve vyšších ročnících více na klíčové funkční gramotnosti, zapojit domácí přípravu a více organizovat činnosti vedoucí k větší samostatnosti žáků.

Inovace v základním vzdělávání

Podpora rozvoje funkčních gramotností v základním vzdělávání

Stejně jako v MŠ je i na obou stupních základního vzdělávání důsledně naplňována obsahová správnost výuky, dílčí nedostatky byly zjištěny jen ve 2,3 % z celkového počtu 5 795 hospitací. Vzdělávání v souvislostech mezi obory bylo zjištěno v 70 % navštívených hodin výuky.

Záznamy ze sledování výuky naznačily, že v ZŠ se podpora rozvoje funkčních gramotností a kompetencí nejvíce orientuje na osobnostní kvality a kulturní vyspělost žáků – na utváření návyků pozitivně vnímat sebe sama (84,4 %), na rozvoj jejich estetického vnímání, citění a prožívání (66,6 %), tvořivosti, citu a vkusu (62,9 %). Přibližně v polovině vyučovacích hodin byly pozorovány aktivity cílené na podporu zdravého životního stylu, více na 1. stupni – 55,9 %, na 2. stupni jen 43,9 %.

Vcelku uspokojivá byla frekvence práce s informačními zdroji a následně i využívání získaných informací (53,5 %), vyučující ale jen občas vedli žáky k aplikaci nových vědeckých

a technických poznatků (31,8 %). Využívání prostředků ICT bylo celkově zaznamenáno přibližně v každé páté vyučovací hodině (kromě předmětů vztahujících se k ICT s téměř 100% využitím), nejvíce v předmětech z přírodovědné oblasti – 30,3 %, nejméně v českém jazyce a v matematice – vždy 15,1 %). Na obou stupních ZŠ to zpravidla byla jednoduchá prezentace učiva za využití prostředků ICT (9,6 %, více na 2. stupni – 13,7 %, méně na 1. stupni – 6,1 %). Práce učitelů se speciálními SW aplikacemi bez přímého užití žáky se vyskytla jen sporadicky (2,8 %), s přímým užitím několika žáky – 4,5 %, s přímým užitím všemi žáky – 4,5 %, rozdíly mezi 1. a 2. stupněm, resp. mezi malými a velkými školami jsou v těchto případech malé a nevýznamné.

Méně pozornosti bylo věnováno činnostem, které podporují rozvoj matematické gramotnosti (práce se vzorci a symboly – 34,1 %, geometrické znázorňování, práce s modely – 16,5 %). Žáci na obou stupních mají méně příležitostí pro experimentování, manipulaci a záměrné pozorování (26,3 % a 23,3 %).

Organizace výuky, hodnocení, motivace

Ze sledovaných organizačních a motivačních aktivit byly směrem k podpoře rozvoje funkčních gramotností nejčastěji uplatňovány aktivity v následujícím pořadí:

- vedení žáků k **vyhledávání souvislostí** mezi vzdělávacími oblastmi (nejvíce k ČG, zvláště vyhledávání informací a práce s nimi; nepatrně méně k SG, zvláště podpora rozvoje žákovské tvořivosti, citu a vkusu, a také k PřG, zvláště péče o okolní životní prostředí),
- **diferencované nároky a požadavky** podle schopností a možností žáků (z toho nejvíce směrem k SG, zvláště podpora rozvoje a kultivace estetického vnímání, citění a prožívání),
- pravidelné **hodnocení žáků** a poučení z chyb (nejvíce k SG, zvláště podpora pozitivního vnímání sebe sama a k oblasti výchovy ke zdraví), celkově však méně než v MŠ.

Uplatnění sledovaných organizačních a motivačních aktivit k podpoře rozvoje ostatních funkčních gramotností (zvláště MG a částečně také ICT) bylo méně časté a nevýrazné. Pouze nepatrně častější vyhledávání mezipředmětových vazeb a propojování výuky s životními situacemi žáků více podporovaly oblast CJ, zvláště objasňování neznámých termínů a cizích slov a celkově i multikulturní výchovu.

Formy výuky

V účinné podpoře rozvoje funkčních gramotností, s výjimkou MG, dominovala **skupinová kooperativní výuka**. Významněji přispívala i aplikace mezipředmětových vazeb, vytváření podmínek pro samostatnou práci žáků, individualizovaná výuka a poskytování příležitostí žákům se SVP s ohledem na jejich potřeby.

Vliv stále často uplatňované **hromadné (frontální) výuky** na účinnost podpory rozvoje funkčních gramotností i na utváření příznivého klimatu byl výrazně menší než vliv ostatních využívaných forem výuky a v souhrnu spíše nevýznamný.

Významným faktorem účinnosti podpory je promyšlené **využívání průřezových témat**, přibližně v **jedné čtvrtině** škol je však limitováno zjištěnými nedostatky v této oblasti ŠVP (zejména v konkretizaci námětů a činností v rámci daných témat).

Obsahová správnost učiva je logickým faktorem účinnosti podpory rozvoje funkčních gramotností, ve všech sledovaných vyučovacích jednotkách byla téměř stoprocentní (přesně 97,7 %, zanedbatelně vyšší na 2. stupni – 97,8 %).

Metody výuky

V účinné podpoře rozvoje funkčních gramotností jednoznačně dominovaly **komplexní a aktivizující metody**, zejména v SG (zvláště v rozvoji žákovské tvořivosti) a celkově ve výchově ke zdraví. Významněji přispívaly i **názorně demonstrační metody**, zejména experimentování, manipulace s předměty a záměrné pozorování. Průřezově přes všechny funkční gramotnosti s výjimkou opět MG byla v ZŠ více účinná také komunikace s žáky a zejména na 1. stupni i vyprávění vyučujících.

Práce s textem, zejména vyhledávání a práce s informacemi, logicky nejvíce přispívá k rozvoji ČG a v oblasti CJ k objasňování neznámých termínů a cizích slov.

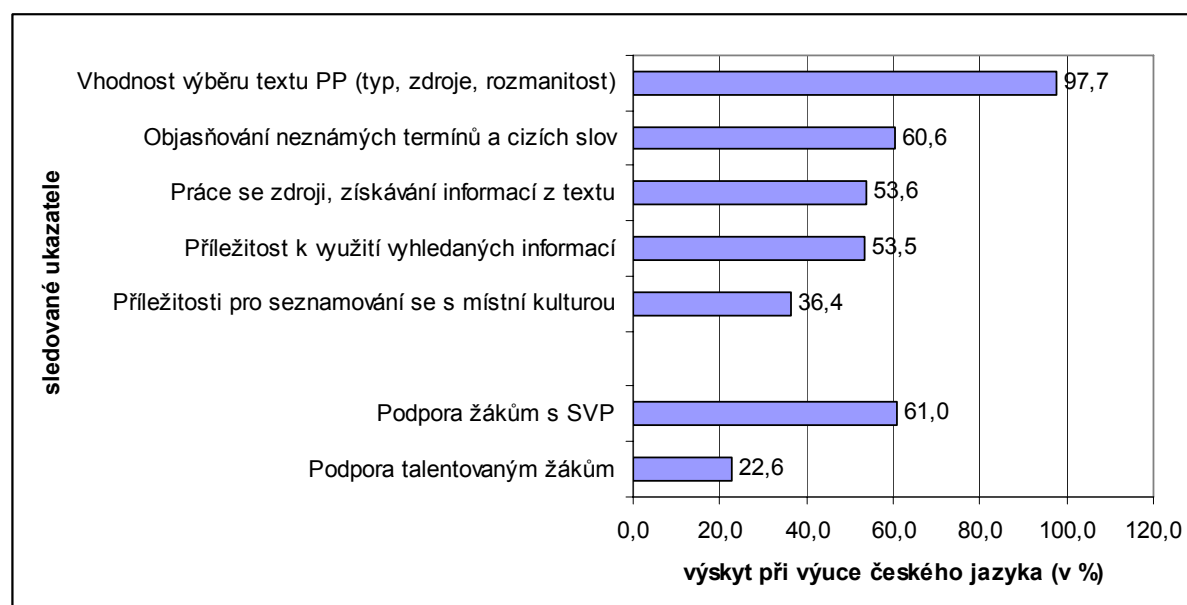
Používané metody (s výjimkou názorně demonstračních) většinou postrádají v jiných předmětech než v matematice didaktické prvky a aktivity podporující rozvoj MG.

Rozvoj čtenářské gramotnosti v základním vzdělávání

ČŠI se zaměřila na podporu čtenářské gramotnosti zejména ve výuce českého jazyka. Na 1. stupni ZŠ byla kvalifikovanost PP 84,6 %, délka pedagogické praxe 19,7 let a průměrný věk 44,8 let. Na 2. stupni ZŠ byla kvalifikovanost vyučujících 89,2 %, pedagogická praxe 21,2 let a průměrný věk 45,9 let. Na nižším stupni víceletých gymnázií byla kvalifikace vyučujících v ČJ 100%, délka pedagogické praxe 21,7 let a průměrný věk 45,8 let.

V hodinách ČJ bylo na 1. stupni zapsáno 16,1 žáků, průměrná absence byla 13 %, na 2. stupni bylo zapsáno v hodinách ČJ 18,1 žáků a průměrná absence byla 14,9 %. V nižším stupni víceletého gymnázia bylo v ČJ zapsáno ve třídách 25,7 žáků, průměrná absence 17,1 %. V následujícím přehledu uvádíme souhrnné poznatky z průběhu výuky v ČJ související s rozvojem čtenářské gramotnosti.

Graf 4 **Hodnocení utváření čtenářských dovedností při výuce českého jazyka v základním vzdělávání**

PP se především zaměřovali na obsahovou správnost výuky, v ostatních sledovaných ukazatelích přetrvává negativní hodnocení. Výše uvedené poznatky potvrzují negativní signály šetření PISA a Centra a naznačily, kterým oblastem by se měli vyučující českého jazyka více věnovat v souvislosti s rozvojem čtenářských dovedností žáků.

Rozvoj cizích jazyků v základním vzdělávání

Podle statistických údajů bylo v ČR 625 518 žáků učících se cizímu jazyku. Z toho byl nejvyšší podíl žáků, kteří se učili anglický jazyk, 96,3 %, druhým byl německý jazyk se 17,3 % učících se žáků. Z ostatních jazyků se v ZŠ v menším rozsahu vyučovaly ruština, francouzština, španělština a italština.

V intencích DZ 2007 byla zavedena přednostní nabídka výuky anglického jazyka již ve všech školách, přetrvává problém s kvalifikací vyučujících. Na 1. stupni byla kvalifikovanost vyučujících 80,2 %, na 2. stupni 71,3 %, na nižším stupni víceletých gymnázií byla kvalifikovanost učitelů CJ stoprocentní.

Délka pedagogické praxe vyučujících CJ byla v průměru 14,9 let (průměrný věk 39,8 let), na 2. stupni ZŠ 16,8 let (průměrný věk 42 let). Na nižším stupni víceletých gymnázií byla průměrná délka praxe PP v CJ 32,5 let a průměrný věk 56 let.

Ve skupinách CJ bylo zapsáno na 1. stupni v průměru 14,8 žáků, průměrná absence byla 14,2 %, na 2. stupni bylo ve skupinách CJ zapsáno průměrně 16,3 žáků a průměrná absence byla 18,4 %. V nižších stupních víceletých gymnázií byl průměrný počet 15 žáků zapsaných ve skupině a průměrná absence v hodinách byla 13,3 %.

Tabulka 34 Hodnocení utváření jazykových dovedností při výuce cizích jazyků v ZŠ ve školním roce 2010/2011

Sledované ukazatele	Výskyt v %
Objasňování neznámých termínů a cizích slov	95,5
Příležitosti k využití vyhledávaných informací	54,4
Aktivity na podporu multikulturní výchovy	53,5
Diferencované nároky a požadavky podle možností a schopností žáka	53,2
Práce se zdroji, vyhledávání informací	53,2
Příležitosti pro žáky se SVP	49,9
Příležitosti pro děti nadané	16,5
Bilingvní vzdělávání	3,7

PP se ve výuce CJ nejvíce zaměřili na budování slovní zásoby. V ostatních sledovaných ukazatelích je zřejmé, že stav výuky CJ nelze hodnotit příznivě. Po ukončení Národního plánu výuky CJ v ČR v roce 2009 neexistuje na centrální úrovni kromě RVP žádný strategický záměr pro rozvoj této významné oblasti.

Rozvoj matematické gramotnosti

Rozvoj matematické gramotnosti je také poznamenán neexistencí národní strategie, hlavním národním dokumentem je RVP ZV. ČŠI sledovala vybrané ukazatele podpory rozvoje matematických schopností a zaměřila se na výuku v matematice.

Kvalifikovanost PP 1. stupně ve výuce M byla 83,4 %, délka pedagogické praxe 20,2 let a průměrný věk 44,8 let. Na 2. stupni ZŠ byla kvalifikovanost 88,5 %, délka pedagogické praxe 19,8 let a průměrný věk 45 let. Na nižším stupni víceletých gymnázií bylo 85,7 % PP kvalifikovaných, jejich pedagogická praxe byla 16,4 let a průměrný věk 43,7 let.

Ve třídách bylo v hodinách matematiky zapsáno na 1. stupni ZŠ 16,2 žáků, průměrná absence byla 12,3 %. Na 2. stupni ZŠ bylo zapsáno v M 18,7 žáků a průměrná absence byla 12,8 %. V nižších stupních víceletých gymnázií bylo ve třídách v M zapsáno 24,4 žáků a průměrná absence byla 18 %.

Tabulka 35 Hodnocení utváření matematických dovedností při výuce matematiky v ZŠ ve školním roce 2010/2011

Sledované ukazatele	Výskyt v %
Schopnost matematizovat reálné situace	53,5
Používání správné terminologie a symboliky	82,5
Řešení problémových úloh	42,1
Praktické využití poznatků z matematiky	72,4
Práce s chybou	88,1
Odhad výsledků	57,8
Podpora žáků se SVP	56,4
Příležitosti pro žáky nadané	23,2

Rozvoj informační gramotnosti

Strategie a cíle rozvoje informační gramotnosti byly na národní úrovni vymezeny v Koncepci rozvoje informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání v období 2009–2013 (usnesení vlády České republiky č. 1276 ze dne 15. října 2008). ČŠI hodnotila využití ICT ve všech navštívených hodinách výuky, v souvislosti s přípravou plošného elektronického testování žáků se zaměřila především na 5. a 9. ročník ZŠ. Statistiky udávaly, že v ČR je celkový podíl PP, kteří využívají internet ve výuce, cca 70 %. Zjištění z navštívených škol jsou s tímto údajem v rozporu, průměrně bylo využito přímo ve výuce ICT jen v 21,3 % navštívených hodin. V následujícím přehledu uvádíme souhrnné poznatky o této oblasti z inspekčních hospitací.

Tabulka 36 Využití ICT ve výuce v ZŠ

Způsob využití	Český jazyk	Cizí jazyk	Matematika	ICT	Přírodovědná oblast	Společenskovědní oblast	Výchovné předměty	Odborné předměty a praktická výuka	Celkem
ICT nebylo využito	84,9	77,6	84,9	3,1	69,7	73,0	88,7	78,9	78,7
Jednoduchá prezentace učiva za využití ICT	5,9	9,9	4,9	3,9	20,3	15,7	6,6	2,6	9,6
Využití speciálních SW aplikací bez přímého užití dětmi	1,8	5,0	2,1	3,9	3,1	3,7	1,3	10,5	2,8
Využití speciálních SW aplikací + přímá práce některých dětí s ICT	5,1	3,4	5,1	3,9	5,0	4,5	2,5	5,3	4,5
Využití speciálních SW aplikací + přímá práce všech dětí s ICT	2,3	4,2	3,1	85,3	1,9	3,1	0,8	2,6	4,5

Na využití ICT neměly vliv věk ani délka pedagogické praxe, pouze jednoduchou prezentací pro žáky zvládli lépe učitelé do 3 let praxe (10,2 %). Poznatky ukázaly, že práce s ICT byla soustředěna především v předmětu ICT, v ostatních předmětech pracují PP s ICT více v přírodovědných předmětech, ve společenskovědních předmětech a v CJ, avšak převážně bez aktivního zapojení žáků. Přímá práce žáků s ICT ve výuce se vyskytla nejčastěji v matematice (8,2 % hodin).

Rozvoj sociální gramotnosti v základním vzdělávání

Ve tříletém inspekčním cyklu a podle Plánu hlavních úkolů hodnotila v uplynulém školním roce ČŠI rozvoj žáků v sociální gramotnosti a ve vybraných ukazatelích srovnala stav ve školách po třech letech. Koncepční záměr inspekční činnosti vychází z výsledků mezinárodních šetření (PISA, TIMSS), RVP, DZ 2007 a z výsledků zjištěných ve školním roce 2007/2008. Ve spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně byl zahájen vývoj nástrojů a postupů pro hodnocení naplňování cílů vzdělávání podle RVP v této oblasti. V této zprávě uvádíme souhrnné poznatky ve vybraných ukazatelích, podrobné výsledky šetření budou uveřejněny v samostatné tematické zprávě v 1. polovině roku 2012.

Začlenění společenskovedních předmětů do vzdělávání v základních školách odpovídá požadavkům RVP. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět (za elementární základy společenskovedního vzdělávání lze považovat předměty prvouka a vlastivěda) na 1. stupni ZŠ je začleněna odpovídajícím způsobem, 70 % škol ještě doplňuje minimální povinnou hodinovou dotaci této vzdělávací oblasti z disponibilních hodin, nejčastěji o 1 až 3 vyučovací hodiny. Na 2. stupni ZŠ je začleněno společenskovední vzdělávání do vzdělávací oblasti Člověk a společnost (předměty dějepis a výchova k občanství). Také tuto vzdělávací oblast přibližně 70 % škol posiluje o přidělené disponibilní hodiny. Nejčastěji se posílení této oblasti pohybuje v pásmu 1 až 3 hodiny v učebním plánu pro 2. stupeň, existují však i školy, které této oblasti věnují zvýšenou pozornost. Až na výjimky byly ve sledovaných ŠVP zpracovány pro tyto vzdělávací oblasti alespoň v obecné rovině mezipředmětové vztahy. Počet volitelných předmětů se společenskovedním obsahem je kolísavý, většina škol je nezařazuje, nepovinné předměty tohoto zaměření byly v navštívených školách vzácností. Do oblasti společenskovedního vzdělávání směřovalo svoji profilaci 12 % z navštívených škol. Menší část škol využila novou úpravu RVP ZV účinnou od 1. 9. 2010 a vyučovala doplňující vzdělávací obor etická výchova, 15 % navštívených škol jako povinný předmět, výjimečně se etická výchova objevila v nabídce volitelných předmětů, přibližně 40 % škol ji realizovalo jiným způsobem.

RVP dále vymezuje průřezová témata s přesahem do oblasti sociální gramotnosti: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova a mediální výchova. Skutečná realizace průřezových témat podle vymezení RVP je v naprosté většině škol prokazatelná, přibližně u čtvrtiny škol měly inspekční týmy o realizaci části průřezových témat pochybnosti.

Na 1. stupni byla kvalifikovanost PP ve společenskovední oblasti 85,8 %, pedagogická praxe 20,2 let a průměrný věk 44,9 let. Na druhém stupni byla kvalifikovanost PP 86,1 %, délka praxe 19 let a průměrný věk 46,2 let. Na nižším stupni víceletých gymnázií byla kvalifikovanost PP 100 %, délka pedagogické praxe 22,2 let a průměrný věk 46,2 let.

Více než třetina dotazovaných učitelů společenskovedních předmětů měla v rámci své kariéry možnost nahlédnout do systému vzdělávání v zahraničí, nejčastěji formou návštěvy jiné školy, ale také v rámci studijního pobytu nebo kurzu.

V oblasti společenskovedního vzdělávání sledovala ČŠI výuku v předmětech dějepis, výchova k občanství a ve skupině jiných společenskovedních předmětů (člověk a svět, člověk a společnost, etická výchova, náboženství, prvouka, vlastivěda, základy společenských věd, specializovaná výchova ZŠS). V následujícím přehledu uvádíme srovnání skupiny společenskovedních naukových předmětů a výchov.

Tabulka 37 Hodnocení utváření dovedností žáků ZŠ v předmětech začleněných v RVP do společenskovední oblasti (podíl výskytu v %)

Sledované ukazatele utváření dovedností žáků	2010/2011	
	SV předměty	výchovy
Demokratické prostředí, vzájemná komunikace, zájem o výuku	47,3	68,2
Diferencované nároky a požadavky podle schopností a možností žáka	59,0	79,4
Obsahová správnost	98,0	96,5
Objasňování neznámých termínů a cizích slov	75,5	33,5
Propojení s praxí a životními situacemi	88,9	85,0
Akce mimo školu, výlety, exkurze	21,3	15,6
Vyhledávání souvislosti s ostatními předměty	77,9	52,6
Podpora estetického vnímání, cítění a prožívání	69,6	85,6
Podpora pozitivního vnímání sebe sama	79,7	93,3
Rozvoj žákovské tvořivosti, citu a vkusu	61,5	80,0
Podpora zdravého životního stylu	47,3	68,2
Aktivity na podporu multikulturní výchovy	30,9	21,5
Seznamování se s místní kulturou	46,9	29,3
Podpora žáků se SVP	60,0	78,9
Příležitost pro nadané žáky	21,4	26,6

V navštívených hodinách společenskovedních předmětů bylo na 1. stupni v průměru zapsáno 17,7 žáků, průměrná absence byla 11,8 %, na 2. stupni byl průměr zapsaných 19,0 žáků a absence 13,1 %, na nižších víceletých gymnáziích bylo ve třídách průměrně 30 žáků a absence byla 16,7 %.

Pozitivně hodnoceny byly především faktory ovlivňující optimální psychický a fyzický stav žáků, vytváření a upevňování hodnot, příslušnost ke komunitě, na dobré úrovni je rozvíjena schopnost spolupracovat, s dílčím deficitem v oblasti zvládání rozdílných rolí ve skupině. Další dílčí deficity byly pozorovány v oblasti komunikativních dovedností, kde by mohl být větší důraz kladen na to, aby žáci byli schopni uceleně formulovat a vyjadřovat svoje pocity, myšlenky či názory. Malá pozornost byla věnována reflexi sociálních dovedností žáků, ať již jimi samotnými, nebo v rámci zpětné vazby od učitele. Způsob práce na 2. stupni ZŠ vykazoval nižší míru vytváření sounáležitosti se školou.

Pozitivní zjištění

- začlenění vzdělávacích oblastí Člověk a jeho svět, Člověk a společnost do vzdělávání podle požadavků RVP, využívání disponibilních hodin pro vzdělávací oblasti, zpracování mezipředmětových vztahů;
- dobrá úroveň podpory rozvoje sociální gramotnosti v hodinách na 1. stupni ZŠ;
- realizace průřezových témat se vztahem k sociální gramotnosti;
- vysoká míra začlenění do projektů, využití externích forem spolupráce s partnery;
- vysoká míra propojení výuky společenskovedních předmětů s praxí a s reálnými situacemi, mezipředmětové vztahy, rozsáhlé využívání práce s textem, vyhledávání zdrojů.

Rizika

- absence volitelných a nepovinných předmětů se společenskovedním zaměřením ve většině škol, malý prostor pro rozvoj talentovaných žáků;
- deficity v práci metodických orgánů u poloviny škol, ve většině škol neprobíhají vzájemné výměny zkušeností mezi vyučujícími společenskovedních předmětů;

- práce vedení škol na zajištění kvality výuky a výstupů ve společenskovední oblasti zůstává přibližně na úrovni zjištěné před třemi lety;
- na 2. st. ZŠ významně klesá hodnocení indikátorů využitých pro hodnocení podpory rozvoje sociální gramotnosti ve výuce.

Rozvoj přírodovědné gramotnosti

V rámci inspekčního cyklu a podle Plánu hlavních úkolů hodnotila ČŠI podporu rozvoje přírodovědné gramotnosti. Na 1. stupni sledovala vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“, na 2. stupni se zaměřila na vzdělávací oblast RVP „Člověk a příroda“ (vzdělávací obory fyzika, chemie, přírodopis a zeměpis). Ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci byl zahájen vývoj a pilotní ověřování nových nástrojů a postupů pro hodnocení rozvoje přírodovědné gramotnosti. Tato výroční zpráva uvádí jen souhrnné poznatky, podrobnější výsledky budou zveřejněny v samostatné tematické zprávě v 1. pololetí roku 2012.

Na úrovni školních vzdělávacích programů lze u většiny navštívených škol konstatovat odpovídající začlenění příslušných vzdělávacích oblastí do organizace vzdělávání. Očekávané výstupy vzdělávacích oblastí „Člověk a jeho svět“ (1. stupeň ZŠ) a „Člověk a příroda“ (2. stupeň ZŠ) RVP byly ve většině ŠVP kompletně zpracovány, dílčí mezery v zařazení očekávaných výstupů měla přibližně pětina základních škol. Pozitivem ŠVP je zpracování mezipředmětových vztahů pro tyto vzdělávací oblasti. Školy je až na ojedinělé výjimky v ŠVP vymezily alespoň na obecné úrovni, více než polovina škol rozpracovala mezipředmětové vztahy v ŠVP i pro konkrétní učivo. Průřezové téma EVVO je nejčastěji vyučováno formou rozložení do více předmětů.

Povinnou časovou dotaci výuky uvedených vzdělávacích oblastí podle RVP školy zpravidla posilovaly z disponibilních hodin. Pro vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“ vymezovaly navštívené školy na 1. stupni dodatečně 0 až 6 disponibilních hodin, nejčastěji 1 až 3 hodiny. Na 2. stupni ZŠ bylo vzdělávací oblasti „Člověk a příroda“ věnováno 0 až 8 disponibilních hodin, nejčastěji se využitá disponibilní hodinová dotace pohybovala v pásmu 1 až 4 hodin. Přibližně třetina škol realizuje v přírodovědné oblasti volitelné předměty, ojediněle mají školy v nabídce i nepovinné přírodovědné předměty. Jako doplněk a způsob aplikace výuky na situace z reálného života 70 % škol realizovalo v průběhu jednoho školního roku projekty nebo pokusná ověřování v přírodovědné oblasti. Využití formy partnerství bylo sledováno u více než 80 % škol. K nejčastějším partnerům patřila např. místní zájmová sdružení a svazy, ekologická hnutí a sdružení, ekocentra, státní instituce, jiné základní nebo střední školy, správy CHKO a další. Téměř dvě třetiny škol zapojují své žáky do předmětových soutěží a olympiád.

V přírodovědné oblasti byla kvalifikovanost PP na 1. stupni 77,9 %, délka pedagogické praxe 19,1 let a průměrný věk 44,2 let. Na 2. stupni byla kvalifikovanost PP 81,1 %, pedagogická praxe 18,2 let a průměrný věk 44,3 let. V nižších stupních víceletých gymnázií byla kvalifikovanost 100%, délka praxe 10,0 let a průměrný věk 34,5 let. Třetina učitelů přírodovědných předmětů na 1. stupni a polovina učitelů na 2. stupni měla v období jednoho školního roku možnost se dále vzdělávat v přírodovědné odbornosti nebo didaktice přírodovědných předmětů.

Ve třídách bylo v přírodovědných předmětech zapsáno na 1. stupni průměrně 17,0 žáků, absence byla 10,5 %, na 2. stupni byl počet zapsaných žáků ve třídách 19 a absence 13,2 %. Na nižším stupni víceletých gymnázií bylo ve třídách v těchto předmětech zapsáno 30,5 žáků a absence byla minimální. V následujícím přehledu uvádíme analýzu inspekčních hospitací

v hodinách přírodovědných předmětů a pro srovnání uvádíme výběr poznatků z odborných předmětů a praktického vyučování.

Tabulka 38 Hodnocení utváření dovedností žáků ZŠ v předmětech začleněných v RVP do přírodovědné oblasti (podíl výskytu v %)

Sledované ukazatele utváření dovedností žáků	2010/2011	
	přírodovědné předměty	odborná a prakt. výuka
Demokratické prostředí, vzájemná komunikace, zájem o výuku	54,9	94,7
Diferencované nároky a požadavky podle schopností a možností žáka	60,1	92,1
Obsahová správnost	98,1	100,0
Objasňování neznámých termínů a cizích slov	67,4	25,0
Propojení s praxí a životními situacemi	95,2	86,5
Akce mimo školu, exkurze, pobyt v přírodě, výlety	22,0	5,4
Vyhledávání souvislosti s ostatními předměty	80,8	56,3
Využití nových vědeckých a technických poznatků	66,1	12,9
Příležitost k využití vyhledaných informací	65,8	22,6
Příležitosti k experimentování, manipulaci a záměrnému pozorování	53,0	29,0
Činnosti související s tematikou BOZ	50,9	32,3
Podpora zdravého životního stylu	54,9	45,2
Péče o okolní životní prostředí	55,3	16,1
Podpora žáků se ŠVP	58,5	86,5
Podpora nadaných žáků	27,9	2,7

K silným stránkám patřilo používání odborné terminologie a symboliky, logická struktura a srozumitelnost hodin, důraz na opakování a upevňování učiva, dobré časové uspořádání hodin, přirozená autorita učitelů a zřetel na aplikovatelnost poznatků a myšlenkových postupů na situace z běžného života. Méně často bylo možné pozorovat, že by žáci byli vedeni k hledání a kritickému vyhodnocování vztahů mezi jevy, měli omezený prostor pro samostatné formulování podstaty problému či vyvozování závěrů. Slabými stránkami byla podpora žáků při samostatném navrhování postupných kroků řešení problému či využívání vlastního úsudku a zkušenosti pro formulaci hypotéz. Praktické činnosti (laboratorní práce, žákovské experimenty) byly až na výjimky do výuky předmětů začleněny, v 80 % tříd probíhaly v prostoru k tomu zvlášť určeném (laboratoř, terén, skleník apod.).

Pozitivní zjištění

- vymezení mezipředmětových vztahů, důraz na propojení výuky s praxí a životními situacemi;
- aktivní využívání zdrojů pro obohacení výuky, zapojování do projektů, využívání různých forem partnerství;
- mírný rozvoj práce na systémech zajištění kvality a výsledků vzdělávání ve školách (účast v externím testování, mírný rozvoj práce metodických orgánů ve školách);
- používání odborné terminologie a symboliky, logická struktura a srozumitelnost hodin, důraz na opakování a upevňování učiva, dobré časové uspořádání hodin (oblast přírodovědných pojmů podle definice OECD/PISA);
- začlenění praktických činností do výuky předmětů.

Rizika

- dílčí mezery v začleňování povinných výstupů RVP do ŠVP školy (přibližně pětina škol);

- malá nabídka volitelných a nepovinných předmětů, především v malých v ZŠ, malá nabídka možností dalšího rozvoje pro talentované žáky (kromě účasti v předmětových soutěžích);
- přibližně pětina hodin je odučena nekvalifikovanými PP;
- ve velké části škol nejsou systémy ověřování a zajištění kvality výuky a výsledků vzdělávání v přírodovědných předmětech komplexní, absence metodických orgánů v některých školách;
- nízká míra vedení žáků k samostatnosti při navrhování postupných kroků řešení problému či využívání úsudku a zkušenosti pro formulaci hypotéz (zasahuje do oblasti přírodovědných postupů podle definice OECD/PISA, kompetence k řešení problémů).

Souvislosti mezi vzdělávacími oblastmi → podpora rozvoje funkčních gramotností a příznivého klimatu

Nejvíce se vzájemně podporují aktivity z oblasti PŘG a výchovy ke zdraví, zejména činnosti z okruhu BOZ a podpory zdravého životního stylu s péčí o okolní životní prostředí.

Velmi významně se podporují aktivity směřující k rozvoji ČG a CJ, zejména vytváření příležitostí pro seznamování se s místní kulturou s aktivitami na podporu multikulturní výchovy.

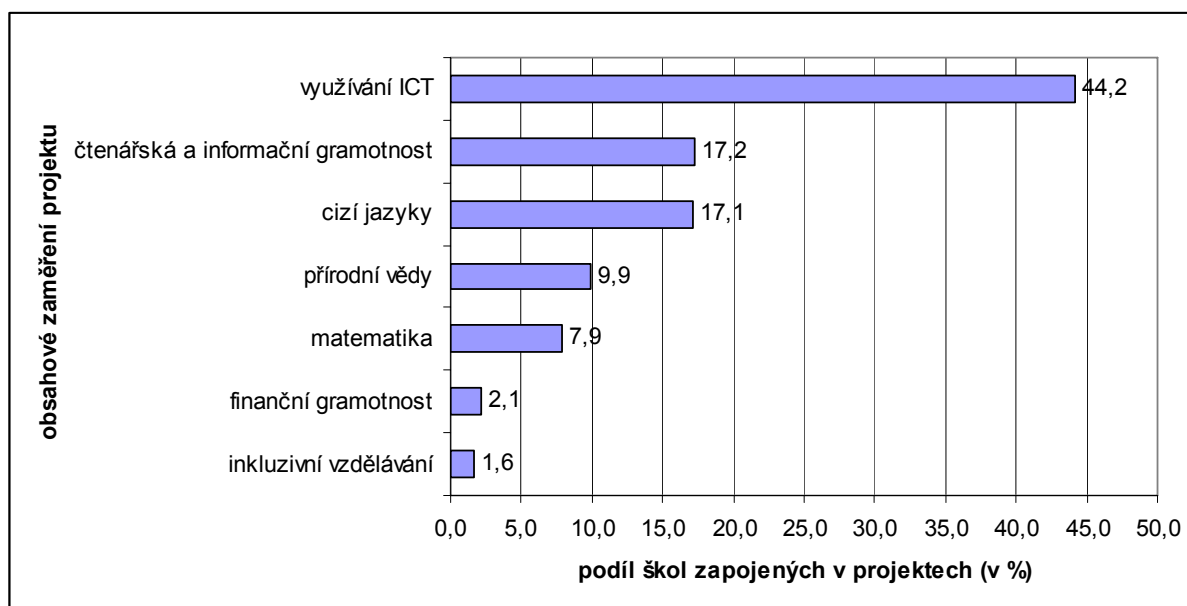
Častější orientaci na aktivity z oblasti SG, zejména rozvoj estetického vnímání, prožívání a tvořivosti, vyučující vhodně spojují s motivováním žáků k poznávání a osvojování návyků zdravého životního stylu.

Zapojení základních škol do rozvojových projektů

Základní školy byly aktivní a často se zapojily do různých rozvojových projektů. Nejčastěji školy využívaly podporu **národních rozvojových projektů** MŠMT. V navštívených školách bylo zjištěno 756 národních rozvojových projektů (v minulém školním roce jich bylo 3 201), podíl aktivních ZŠ byl 62 %. Nejvíce škol se zapojilo do projektů podpory pro vybavení školy pomůckami kompenzačního a rehabilitačního charakteru, vyšší účast byla zaznamenána i v programech podporujících asistenty pedagoga. Podrobnější přehled o národních projektech v základních školách uvádíme v části B tabulce B 11.

V průběhu školního roku postupně narůstal i podíl škol zapojených do **evropského projektu OP VK „EU peníze školám“**. Česká školní inspekce vytvářela účinnou podporu školám při přípravě školních projektů podle tzv. šablon formou skupinových a individuálních konzultací. Prověřovala informovanost v navštívených školách, v přímém kontaktu poskytl informace v 4 036 školách, do dotazníkového šetření se zapojilo 2 276 škol. Projekt nabízel školám ve zjednodušeném administrování (v tzv. šablonách) zapojení do sedmi národních priorit, zaměřil se na inovace obsahu a metod vzdělávání a přípravu PP na nové potřebné kompetence. V následujícím grafu uvádíme výskyt projektů v ZŠ podle obsahového zaměření.

Graf 5 Zapojení ZŠ do projektu „EU peníze školám“ podle obsahového zaměření

Podíl škol v krajských projektech byl 21 %, v lokálních (obecních) projektech bylo zapojeno 20 % navštívených škol. V řadě ZŠ (34 %) připravili a realizovali PP vlastní školní projekty.

IV. Řízení školy a efektivní strategie vzdělávání

Ředitelé ZŠ

V navštívených školách splnilo předpoklady pro výkon funkce stanovené v § 5 a § 32a zákona o pedagogických pracovnících celkem 95,7 % ředitelů ZŠ. Ředitelé v 95,2 % ZŠ byli řádně jmenováni na základě konkurzního řízení. V daném školním roce proběhlo v ZŠ celkem 209 konkurzních řízení na místo ředitele školy. Nejvíce konkurzů proběhlo ve Středočeském kraji (26), nejméně změn na místě ředitelů (pouze 3) bylo v Karlovarském kraji (podrobněji viz část B tabulka B 14).

Průměrný věk ředitelů byl 50,6 let, celková délka jejich pedagogické praxe byla 26,6 let, průměrná délka řídicí praxe 11,2 let. V souvislosti s novelou školského zákona (účinnou k 1. lednu 2012) upozorňujeme, že podíl ředitelů s praxí v řízení delší než 6 let v navštívených ZŠ byl 74,9 %.

V následujícím přehledu uvádíme sledované manažerské dovednosti v meziročním srovnání.

Tabulka 39 Hodnocení úrovně manažerských dovedností ředitelů ZŠ

Sledované ukazatele	Četnost dosažení požadovaného stavu (v %)		Trend
	2009/2010	2010/2011	
Plní právní povinnosti vyplývající z funkce podle platného školského zákona	89,6	94,3	+
Vytváří podmínky pro další vzdělávání a pro činnost školské rady	91,1	98,5	+
Účelně, hospodárně a efektivně využívá finanční prostředky ze státního rozpočtu	89,0	96,8	+
Zabývá se stanovisky a vyjádřením samosprávných orgánů žáků	nebylo zjišťováno	81,4	
Aktivní znalost AJ	20,5	22,2	+
Úroveň informační gramotnosti (stupeň pokročilý a vyšší)	nebylo zjišťováno	81,7	
Účast v rozvojových projektech	77,4	99,4	++

Ve školním roce uvedlo 44,4 % ředitelů **aktivní znalost cizího jazyka** a z toho 13,9 % mělo certifikovanou zkoušku. Z tohoto počtu byl významný podíl ředitelů se znalostí AJ (50,5 %), NJ (49,2 %) a ruského jazyka (45,0 %).

Úroveň **informační gramotnosti** (podle stupnice využívané v realizovaných projektech SIPVZ) byla u 18,3 % ředitelů ZŠ na základním stupni, pokročilého stupně dosáhlo 68,3 %, se specializací v ICT bylo 6,7 % ředitelů a koordinátorů ICT také 6,7 %.

V navštívených školách byl v ZŠ podíl vedoucích zaměstnanců 11,0 %, nejvyšší podíl vedoucích zaměstnanců byl zjištěn v kraji Vysočina (22,2 % z celkového počtu PP).

Školní klima v základním vzdělávání

Příznivé školní klima je uznávaným faktorem úspěšnosti žáků ve vzdělávání. V této oblasti ČŠI hodnotila pracovní atmosféru ve třídách, celkové školní klima ve 3 hlavních indikátorech (12 ukazatelů), rozvoj partnerských vztahů a věcné zaměření podnětů a stížností v ZV.

Ve srovnání s MŠ hodnotili PP v ZŠ školní klima na nižší úrovni ve všech hlavních indikátorech, srovnatelné bylo jen v ukazatelích spokojenosti s prostředím, v příležitosti pro tvůrčí využívání existujících podmínek a v možnosti péče o prostředí ve škole. Na vysoké úrovni bylo hodnocení přirozeného loajálního chování v indikátoru sounáležitosti se školou, což korespondovalo s vysokým hodnocením nekonfliktní komunikace mezi dospělými v indikátoru mezilidských vztahů. Nejméně spokojeni byli PP s materiálně-technickým vybavením školy a poukazovali na negativní projevy mocenské distance MY a ONI. V meziročním srovnání se školní klima v žádném z ukazatelů významně nezměnilo.

V základních školách lze pozitivně hodnotit rozvoj partnerských vztahů, v této oblasti zaznamenala ČŠI zlepšení o více než 7 %, je zde také nejvyšší podíl škol, kde jsou vztahy s partnery na úrovni příkladů dobré praxe.

V základních školách se v meziročním srovnání zvýšil počet stížností a podnětů proti činnosti školy. Celkový počet byl 309 stížností (nárůst o 32 %) se 698 podněty (nárůst o 47,3 %). Pozitivním jevem je, že podíl důvodných podnětů se mírně snížil, byl 31,9 % (v minulém roce byl podíl důvodných podnětů 34,2 %). Nejčastěji směřovaly podněty do oblasti komunikace s rodiči žáků, udělených výchovných opatření a hodnocení chování žáků a k zajištění jejich

bezpečnosti. Podrobnější údaje z analýzy stížností a podnětů jsou uvedeny v části B tabulce B 19.

V. Podpora pedagogických pracovníků

V Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR („Bílá kniha“) i v DZ 2007 byl vymezen dlouhodobý strategický cíl „Zvyšování profesionality a zlepšování pracovních podmínek pedagogických pracovníků“.

V navštívených školách byl podíl kvalifikovaných PP 81,2 %, statistiky ČR uvádějí 86,8 %. Podíl PP do 3 let praxe byl v průměru 9,3 %, nejvyšší podíl mladších učitelů byl v Olomouckém kraji (14,0 %). Mladším kvalifikovaným učitelům se více než ostatním daří vytvářet prostředí otevřené vzájemné komunikace a vzbuzovat vyšší zájem žáků o vzdělávání.

Podíl PP v důchodovém věku byl v průměru 3,4 %, nejvyšší v Praze (7,9 %). Průměrná délka pedagogické praxe byla 18,7 let, nejvyšší byl tento ukazatel v kraji Královéhradeckém (20,4 let).

Podíl kvalifikovaných PP je stejně jako v MŠ vyšší ve skupině věkově starších pedagogů, s delší celkovou pedagogickou praxí. Tato skupina prokazuje vyšší úroveň znalostí a dovedností vztahujících se k ŠVP, avšak nižší úroveň znalostí a dovedností v oblasti ICT a jejich využití při výuce.

Větší rozmanitost využívání forem a metod výuky, organizačně motivačních aktivit, vytváření příležitostí a podpory rozvoje funkčních gramotností více souvisí s vyšším podílem odborně kvalifikovaných PP a s vyšší úrovní znalostí a dovedností vyučujících vztahujících se k ŠVP než s ostatními sledovanými parametry. Pozitivní vliv těchto odborných kvalit se nejvíce projevuje v četnějším využívání komplexních a aktivizujících metod výuky, ve vedení žáků k poznávání souvislostí vzdělávacích oblastí zvláště prostřednictvím vhodného zařazování průřezových témat, k vyhledávání a využívání informací z různých zdrojů. Nižší aktivita, malá nápaditost a spíše vžitá stereotypy se v tomto ohledu projeví u **věkově nejstarších nekvalifikovaných vyučujících**.

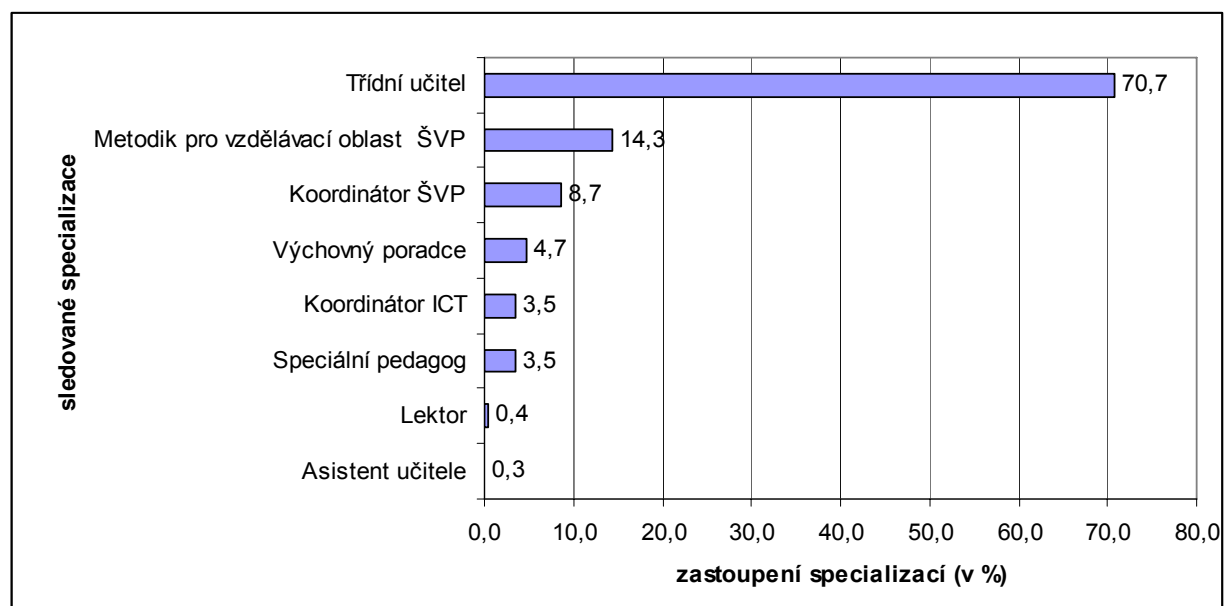
ČŠI hodnotila v navštívených školách úroveň znalostí PP o RVP a vlastním ŠVP. Nejvyšší byl podíl PP, kteří získali informaci pouze na úrovni školy (64,3 %). Kurzy k přípravě a tvorbě ŠVP absolvovalo 11,7 % PP, nejvyšší podíl byl v kraji Jihočeském (16,2 %). Ve školách bylo 14,3 % PP metodiků části ŠVP (předmětový metodik) a 8,7 % PP koordinátorů ŠVP. Vyšší podíl koordinátorů byl zjištěn v malých školách (13,4 % PP). Nejvyšší podíl koordinátorů ŠVP byl v Moravskoslezském kraji (14,9 % PP). Míra zapojení PP při tvorbě ŠVP byla 86,3 %.

Informační gramotnost se podle hodnocení PP postupně zvyšuje. Podíl PP v základní úrovni byl 38,2 %, ve stupni pokročilý 53,4 %, se specializací ICT (práce se specifickými SW aplikacemi) 5,0 %, ve stupni koordinátor 3,5 %. Lze předpokládat, že výkon funkce koordinátora vykonávají PP bez další kvalifikace v oblasti ICT. Nejvyšší podíl PP ve stupni pokročilý bylo v Ústeckém kraji (72,0 %).

Dostupnost odborníků

Nejmenší podíl dostupných odborníků byl zjištěn v Karlovarském kraji (35,9 % PP nemělo žádnou specializaci). Koordinátor ICT byl k dispozici v 60,7 % ZŠ tohoto kraje, v ostatních školách byla tato činnost zajišťována externím odborníkem.

Graf 6 Dostupnost odborníků v navštívených základních školách

Vyšší úroveň ICT znalostí a dovedností učitelů pozitivně ovlivňuje především frekvenci využívání prostředků ICT v průběhu výuky v jednotlivých vzdělávacích oblastech a také vyšší výskyt aktivit podporujících rozvoj MG. U těchto vyučujících bylo pozorováno nepatrně nižší využití verbálních metod výuky, možnosti vzájemné komunikace s žáky prostřednictvím rozhovorů k problematice výuky a také nižší aktivita v podpoře rozvoje SG a v oblasti výchovy ke zdraví.

DVPP v ZŠ

V navštívených ZŠ byl zjištěn podíl studujících PP celkem 8,6 %. V následujícím přehledu uvádíme účast PP podle druhů studia.

Tabulka 40 DVPP – podle § 1 vyhlášky č. 317/2005 Sb. (údaje v %)

Formy DVPP	ZŠ malé	ZŠ velké	ZŠ celkem
Studium ke splnění kvalifikačních předpokladů	14,8	4,8	8,6
Studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů – ICT	1,8	1,6	1,7
Studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů – prevence SPJ	2,3	2,2	2,2
Studium k prohloubení odborné kvalifikace	12,7	16,7	15,2

Nejvyšší byl podíl PP, kteří se zapojili do studia k prohloubení kvalifikace a ke splnění kvalifikačních předpokladů, zájem byl i o nové specializace v oblasti prevence. Alespoň v jedné formě se vzdělávalo 62,6 % PP.

Častější formou DVPP byly kratší kurzy a aktivity z přístupné nabídky, často i ve vazbě na výhodnou cenovou nabídku dotovaných rozvojových projektů. V následujícím přehledu uvádíme podíl vzdělávajících se PP podle tematického zaměření DVPP.

Tabulka 41 DVPP – podle tematického zaměření kurzů a seminářů (údaje v %)

Formy DVPP	ZŠ malé	ZŠ velké	ZŠ celkem
DVPP k výkonu manažerských funkcí	7,9	4,5	5,8
DVPP k hodnocení žáků a k vlastnímu hodnocení školy	5,2	6,6	6,1
DVPP ve speciální pedagogice / práce s žáky se SVP	35,7	13,1	21,5
DVPP ke zvyšování kompetence učitele v pedagog.-psycholog. práci	27,3	17,5	21,2
DVPP ke kurikulární reformě RVP a ŠVP	14,7	10,4	12,0
DVPP v oblasti využívání ICT	25,5	29,6	28,1
DVPP – cizí jazyk	9,2	12,1	11,0
DVPP pro malotřídní školy	7,7	0,0	2,9

Největší zájem byl o zvyšování kompetencí ICT a pro získání dovedností pro práci s žáky se SVP. Alespoň v jedné formě se vzdělávalo 81,5 % PP.

Uvedené poznatky ukázaly, že školní systémy DVPP vhodně podporují požadavky potřeby naplnění ŠVP podle požadavků RVP. Negativně se promítl vliv snížení prostředků na DVPP v rozpočtech škol.

Materiální a finanční předpoklady ZŠ

ČŠI zjišťovala, jaké bylo vybavení ZŠ počítačovou technikou, zaměření realizovaných investičních projektů a bezpečnost prostor ve školách.

Vybavení školy ICT

Podle statistických údajů bylo v základních školách v provozu 132 072 PC, podíl PC s připojením k internetu byl 94,9 %, podíl PC s rychlým připojením byl 89 % PC.

Investiční projekty

Navštívené ZŠ byly zaměřeny především na budování bezbariérových přístupů (39,0 %), budování a modernizaci školních laboratoří (36,1 %), odborných učeben (30,6 %), obnovu nebo výstavbu budov (22,2 % ZŠ). Investiční projekty zaměřené na oblast modernizace ICT realizovalo 20,4 % ZŠ, školní hřiště 20,0 % ZŠ a tělocvičny 3,4 % ZŠ.

V navštívených základních školách byl zjištěn **bezbariérový přístup** jen ve 32,0 % ZŠ.

ČŠI kontrolovala podrobně bezpečnost prostor ve vybraném vzorku 121 ZŠ. V následujícím přehledu uvádíme dílčí výsledky kontroly prostor v ZŠ.

Tabulka 42 Vybrané ukazatele bezpečného prostředí v ZŠ

Sledovaný ukazatel – prostory se zjištěnými závadami	Podíl škol se závadami (%)
Třídy a učebny	12,4
Tělocvična	9,1
Sociální vybavení, šatny	6,6
Zahrada	5,8
Zákaz kouření	5,0
Hřiště a hrací plochy	3,3
Školní jídelna	2,5
Herny	1,7

V meziročním srovnání se stav prostor využívaných školami mírně zlepšil ve všech sledovaných ukazatelích, nejvíce závad bylo zjištěno ve třídách a učebnách.

Česká školní inspekce monitorovala rozsah škod a aktuální potřeby škol zasažených v srpnu 2010 povodněmi, tyto školy se následně zapojily do dotačního programu MŠMT „Program na zmírnění škod způsobených povodněmi v srpnu 2010“. Mimořádné dotace byly určeny na zmírnění škod způsobených povodněmi na učebních pomůckách a učebnicích a dále na odměny zaměstnancům škol, kteří se na likvidaci škod podíleli.

Ekonomické předpoklady v navštívených ZŠ

Ekonomické podmínky v základních školách byly ve srovnání s MŠ příznivější. Rozbor hospodaření ukázal, že v navštívených ZŠ meziročně poklesly o 4,7 % jednotkové výdaje na žáka ze státního rozpočtu, ale byly zmírněny navýšením jednotkových výdajů z ostatních zdrojů o 14,3 %. Na celkové dotaci ze SR v ZŠ se podílely osobní náklady ve výši 80 %, ostatní neinvestiční výdaje na učebnice a učební texty, učební pomůcky a základní potřeby ve výši 1,4 %, náklady na DVPP ve výši 0,2 %.

V následujícím přehledu uvádíme srovnání vybraných ekonomických ukazatelů zjištěných v navštívených školách v meziročním srovnání.

Tabulka 43 Porovnání ekonomických předpokladů ZŠ v meziročním srovnání

Sledované ukazatele	2009 – 454 ZŠ	2010 – 863 ZŠ	Trend
NIV na 1 dítě	67 668	65 485	-
NIV ze SR na 1 dítě	50 259	46 820	-
z toho: základní dotace	nebylo zjišťováno	44 378	
Rozvojové programy MŠMT	nebylo zjišťováno	2 444	
Průměrný plat 1 PP ve veřejné škole	25 130	24 409	-
z toho tarif	20 424	19 801	-
Pohyblivá složka na 1 PP	5 231	3 167	
Přespočetné hodiny	46 955	87 638	+
Přespočetná hodina na 1 PP	3,6	4,6	+
DVPP na 1 PP	1 347	715	-
DVPP na 1 žáka	112	109	-
IT na 1 žáka	nebylo zjišťováno	389	
Učebnice a učební pomůcky na 1 žáka	994	673	-
Projekty ESF na 1 žáka	nebylo zjišťováno	832	

Výše uvedená zjištění o ekonomické situaci v navštívených školách ukázala nepříznivý vývoj a negativní dopad restrikcí v rozpočtu škol ve všech ukazatelích. Negativním zjištěním byl vysoký nárůst tzv. nadúvazkových hodin, v meziročním srovnání o téměř 87 %. Pozitivním zjištěním byl mírný nárůst výdajů na ICT, který byl zajištěn prostřednictvím projektu OP VK „EU peníze školám“.

VI. Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly

Systematické hodnocení výsledků vzdělávání podle požadavků RVP bylo nastaveno správně v 74 % hodnocených ŠVP, pravidla pro hodnocení žáků jen v 67 % ŠVP. V praxi bylo zjištěno jen cca 9 % ZŠ se závažnými riziky ve školních systémech hodnocení žáků, v kategorii příkladů dobré praxe bylo hodnoceno 7 % ZŠ. Proti klasifikaci nebo hodnocení se v ZŠ odvolalo 6,7 % žáků.

Od roku 2007 se postupně zlepšovaly systémy hodnocení výsledků žáků, ale na národní úrovni stále chybí nástroje pro celoplošné sledování výsledků vzdělávání. Prozatím školy neměly k dispozici standardy a bylo pro ně obtížné zpřesnit požadovanou úroveň ročníkových výsledků žáků. Volnost v obsahovém, časovém a organizačním uspořádání ŠVP se negativně projevuje při přestupu žáků mezi školami.

Pedagogickým pracovníkům chybí nástroje pedagogické diagnózy ke správné identifikaci potřebných podpor podle schopností žáků. Výsledky přijímacího řízení a velké rozdíly v úspěšnosti žáků při přechodu na střední školu ukázaly na rozdílné hodnocení mezi základními školami, výstupní hodnocení ZŠ nelze prozatím považovat za klíčové kritérium pro nástupnickou střední školu.

Při řešení podnětů a stížností a odvolání proti klasifikaci je problém zajistit právo žáka na spravedlivé hodnocení (v navštívených školách bylo vyhodnoceno 30 % odvolání proti klasifikaci jako důvodných na úrovni vedení školy, ČŠI řešila v dané oblasti 51 podnětů, z toho bylo 19 důvodných).

Pozitivním zjištěním bylo, že 61 % ZŠ využívalo testovací metody při ověřování výsledků žáků. Nejčastěji to byly školní testy, v 30 % ZŠ byly využity komerční testy nebo volné úlohy z nabídky PISA, TIMSS a Centra.

V rámci přípravy pilotního ověřování výsledků žáků 5. a 9. ročníků ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií zpracovala ČŠI v souladu s programovým prohlášením vlády analýzu školních výsledků z externích zjišťování v 9. ročnících realizovaných Centrem v roce 2008 a OECD/PISA 2009. Podařilo se propojit výsledky vzorku 98 škol, ve kterých v těchto letech proběhla i inspekční činnost. Srovnání ukázalo, že výsledky ČR v šetření PISA výrazně snižují žáci ze ZŠ; žáci zúčastněných SŠ by byli podle výsledků na předních místech. Výsledky žáků z gymnázií by výrazně převýšily nejlepší země. Školy, které měly možnost zúčastnit se národního šetření prováděného Centrem v roce 2008, dosáhly v PISA 2009 lepších výsledků. Také rozdíl mezi nejslabšími a nejlepšími školami byl ve školách, které se nezúčastnily šetření prováděného Centrem v roce 2008, zpravidla vyšší. Výsledky korelační analýzy výsledků PISA naznačily souvislosti s výsledky inspekčního hodnocení. V oblasti čtenářské gramotnosti se pozitivně projevil vliv odborně kvalifikovaných PP v ČJ, z metod zjištěných při monitoru výuky v ČJ pozitivně korelovala pouze metoda strukturování poznatků (pojmy a souvislosti), slabinou byly metody kritického myšlení a práce s textem a rozvíjení abstraktní představivosti. U vyučujících ČJ zapojených v rozvojových projektech byly menší rozdíly mezi nejlepšími a nejslabšími školami. Příznivý vliv měla na výsledky PISA míra zapojení PP do tvorby ŠVP v testovaných školách.

V hodnocení matematické gramotnosti byl zjištěn pozitivní vliv odborné kvalifikace vyučujících matematiky, slabinou bylo zejména rozvíjení metody logických myšlenkových postupů, pozitivní byl přínos účasti PP v DVPP a míra zapojení do tvorby ŠVP. Národní testování bylo v roce 2008 zastaveno, takže výše uvedené srovnání spíše naznačuje hypotézy, které bude možné ověřit až v roce 2012, kdy proběhne šetření PISA 2012 a bude realizováno národní plošné šetření v 5. a 9. třídách. Poprvé bude možno i vyhodnotit dopady kurikulární reformy ve vzdělávacím systému České republiky.

Kontrolní systémy v ZŠ

ČŠI zjišťovala v průběhu inspekcí dodržování vybraných ustanovení školských předpisů, ve specializovaných kontrolních akcích se zaměřila na oblast BOZ a VSK. Podrobné výsledky jsou uvedeny v části B. V následující tabulce uvádíme přehled závažných chyb škol, kdy ČŠI uložila lhůty pro přijetí opatření k odstranění zjištěných nedostatků. Nejčastěji zasahovala na základě stížností a v případech zjištěných nesouladů ŠVP s RVP.

Tabulka 44 Souhrnné počty uložených lhůt v ZŠ

Sledovaná oblast	ZŠ
Nedostatky ŠVP, nesoulad s RVP	141
Porušení ustanovení školského zákona	9
Školní stravování	17
Důvodné podněty stížností	223
BOZ	107
z toho	
Personální zajištění oblasti BOZ	5
Poučení dětí a žáků v oblasti BOZ	2
Zajištění bezpečnosti prostor škol	62
Oblast školních úrazů	34
Zajištění bezpečnosti při mimoškolních akcích	4
Celkový počet nedostatků, k jejichž odstranění byly uloženy lhůty	497

V uplynulém školním roce bylo celkem uděleno 497 lhůt k odstranění nedostatků, nebyl podán žádný návrh na výmaz ZŠ z rejstříku škol a školských zařízení. Výsledky veřejnosprávní kontroly v ZŠ uvádíme v následujícím přehledu.

Tabulka 45 Výsledky VSK – porovnání objemu a výsledků kontrol v ZŠ s celým kontrolovaným souborem škol

Sledované ukazatele	2009		2010	
	Školy celkem	z toho ZŠ	Školy celkem	z toho ZŠ
Počet kontrolovaných subjektů	676	100	698	188
Celkový objem finančních prostředků SR přijatých kontrolovaným subjektem v Kč	8 371 377 139	1 852 298 770	7 797 560 962	2 287 513 229
Celkový objem finančních prostředků SR, které ČŠI kontrolovala v Kč	7 378 488 274	1 282 872 249	7 200 929 953	2 163 995 110
Celkový objem zjištěných nedostatků v Kč	15 302 418	1 614 388	86 930 320	6 931 173
Objem zjištěných nedostatků v Kč na 1 000 Kč kontrolovaných finančních prostředků SR	2,073	1,258	12,072	3,203
Porušení rozpočtové kázně v Kč	7 044 402	1 159 088	8 951 384	1 308 364
Porušení rozpočtové kázně v Kč na 1 000 Kč kontrolovaných finančních prostředků ze SR	0,955	0,904	1,243	0,605
Počet podnětů finančnímu úřadu	8	0	8	0
Počet podnětů krajskému úřadu	86	20	87	31

V základních školách bylo uděleno 17 lhůt k přijetí opatření k odstranění nedostatků zjištěných VSK. Nejvíce chyb bylo zjištěno v oblasti školního stravování (nedodržení limitu na nákup potravin, nedodržení čerpání finančních limitů a nedostatky ve vedení účetních dokladů). Celkem bylo předáno 31 podnětů krajským úřadům.

Podrobněji jsou výsledky VSK uvedeny v části B tabulce B 20b.

Výsledky inspekční činnosti na základě podnětů, stížností a petic (podle §174 odst. 4 školského zákona)

Ve školním roce 2010/2011 přijala ČŠI celkem 309 stížností na činnosti v ZŠ (meziroční nárůst o 32 %), které obsahovaly 698 podnětů (meziroční nárůst o 47 %). V základním

vzdělávání bylo přijato nejvíce podnětů ve věci komunikace s rodiči, k zajištění BOZ žáků a k personálnímu zajištění výuky. Počet důvodných podnětů mírně poklesl na 32 %.

Analýza stížností a podnětů je v části B tabulce B 19.

VII. Závěry – silné a slabé stránky v ZV

Souhrnné poznatky ČŠI z inspekce v ZŠ ve školním roce 2010/2011 umožňují vymezit následující **silné stránky** aktuálního stavu základního vzdělávání:

- Trvale vysoká účast v základním vzdělávání (i přes poprvé sníženou míru účasti pod 100 %, a to na 99,5 % populace ve věku 6–14 let). Kapacity stávající stabilizované sítě ZŠ jsou ve všech krajích dostačující a měly by pokrýt očekávané dopady demografického vývoje v nárůstu počtu žáků i na 2. stupni.
- Optimalizační opatření MŠMT podporují strategii zvyšování kvality základního vzdělávání. Pokračoval trend spojování oborů předškolního a základního vzdělávání v jednom právním subjektu.
- Meziroční ekonomická bilance ukázala, že se podařilo částečně vyrovnat rozdíly mezi kraji v normativním financování ZŠ. Byl zjištěn pokles počtu týdenních nadúvazkových hodin o 9,4 %, došlo ke snížení podílu nekvalifikovaných PP o 1,1 %.
- Snaha PP o zajištění rovného přístupu ke vzdělávání v průběhu ZV byla na požadované úrovni v 95,2 % ZŠ. Zvýšil se podíl individuální integrace žáků se SVP, poprvé překročil 50 % a převážil skupinovou formu.
- Postupně se zlepšuje úroveň ŠVP v ZŠ, výrazně kvalitněji byly zpracovány ŠVP v základních školách zřízených pro žáky se SVP.
- Téměř 80 % škol aktivně a všestranně podporuje adaptaci žáků 1. ročníku ZŠ.
- Účinná podpora rozvoje funkčních gramotností je založena na důsledném naplňování obsahové správnosti učiva, uplatnění skupinové (kooperativní) formy výuky s širším využitím komplexních a aktivizujících metod.
- ZŠ úspěšně rozvíjejí spolupráci s partnery, se školskými poradenskými zařízeními a především s rodiči, partnerství bylo na dobré úrovni v 98 % navštívených ZŠ.

Ke **slabým stránkám**, které vymezují oblasti potřebného zlepšení, patří:

- Úprava učebních plánů z roku 2008, zejména snížení minimální časové dotace v českém jazyce a v matematice. Tato snížená minimální dotace nebyla v praxi příliš účinná, většina škol využila disponibilní hodiny pro posílení výuky právě těchto předmětů. Školy neuměly účelně zpracovat praktické poznámky k učebním plánům.
- Pokračoval pokles počtu škol a žáků s rozšířenou výukou některých předmětů.
- V základním vzdělávání převažuje dlouhodobě nabídka vzdělávání pro nadané žáky institucionální formou. Stále poměrně vysoký je podíl žáků (11,3 %), kteří odcházejí do nižšího stupně víceletých gymnázií a konzervatorií, kde plní povinnou školní docházku. Nepodařilo se také naplnit optimalizační záměry krajských úřadů, zvýšil se počet především soukromých víceletých gymnázií.
- Nízká metodická podpora škol v praktické diagnostice nadaných žáků a také v oblasti přípravy strategií pro vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním.
- V základních školách není dostatečně zajištěna individuální logopedická péče.

- Vysoký výskyt řešených případů rizikového chování je varující a ukázal na prohlubující se problémy v chování žáků v ZŠ.

Ve většině vybraných ekonomických ukazatelů byl v meziročním srovnání zjištěn pokles, nepříznivě se projevy zejména restrikce státního rozpočtu. Výdaje na 1 žáka se snížily o 3 %, pokles průměrných platů PP se nepříznivě projevil v hodnocení školního klimatu

Celkové hodnocení stavu ZŠ

V následující tabulce uvádíme celkové hodnocení stavu základního vzdělávání v šesti klíčových oblastech inspekčního hodnocení. Uvádíme podíly škol (v %) zařazených v kategoriích kvality podle 4stupňové ratingové škály.

Tabulka 46 Celkové hodnocení základních škol ve školním roce 2010/2011

Klíčové oblasti hodnocení		Podíl škol v dosažené úrovni hodnocení (v %)			
		A	B	C	D
Výsledky základních škol					
K1	Nabídka vzdělávání	0,0	13,2	79,6	7,2
K2	Celkové výsledky vzdělávání a účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků	0,0	8,6	84,9	6,5
K3	Výstupy inovačních a preventivních programů	0,0	4,0	88,8	7,2
Předpoklady základních škol					
K4	Řízení školy a efektivní strategie vzdělávání	0,5	9,6	81,8	8,1
K5	Podpora pedagogických pracovníků (personální, materiální a finanční předpoklady)	0,0	14,6	82,0	3,4
K6	Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly	0,0	5,2	81,6	13,2

Legenda k úrovním hodnocení:

- A Stav s vysokými riziky, které mohou vést k výmazu z rejstříku škol podle ustanovení § 150 školského zákona.
B Školský subjekt nedosahuje požadovaného stavu, zjištěný rizikový stav je možné napravit v dané lhůtě.
C Školský subjekt dosahuje v daném kritériu hodnocení běžného regionálního či národního standardu pro stejný druh školy a školského zařízení, menší chyby lze odstranit v průběhu inspekce nebo ve velmi krátké době.
D Činnost školského subjektu je v dílčích oblastech nadstandardní, případně vyhodnocena jako příklad dobré praxe (využití osnovy VÚP pro příklady dobré praxe).

V hodnocení nabídky vzdělávání vyhovělo standardním požadavkům 86,8 % ZŠ. Česká školní inspekce upozorňuje na rizika v nabídce vzdělávání 13,2 % navštívených ZŠ, kde byly vedení škol uloženy lhůty k dopracování ŠVP. Meziroční nárůst škol zařazených v této kategorii byl 6 %. Přetrvávající výskyt stejných chyb ve školních vzdělávacích programech a meziroční pokles škol s hodnocením na úrovni požadovaného standardu (o 5,8 % ve srovnání s předchozím školním rokem) ukazuje na systémové nedostatky RVP.

V oblasti hodnocení celkových výsledků vzdělávání vyhovělo standardním požadavkům 91,4 % ZŠ. Pokles v meziročním srovnání o 3,8 % byl provázen nárůstem počtu škol se zjištěnými riziky (rovněž o 3,8 %). V celkovém hodnocení byly zahrnovány výstupy vlastních hodnocení škol a hodnocení Českou školní inspekcí, případně vybrané údaje ze statistik. V České republice chybí nástroje pro plošné hodnocení výsledků vzdělávání žáků, cíle dlouhodobých záměrů směřující k zavedení testování v uzlových bodech vzdělávací dráhy žáka dosud nebyly naplněny. Pozitivní je fakt, že v uplynulém školním roce byl podpořen a zahájen vývoj testovacích metod pro národní šetření v České školní inspekci.

V oblasti hodnocení dopadů inovačních a preventivních programů byly zjištěny příslušné aktivity v 96,0 % ZŠ. Pozitivně se projevíly inovace obsahu ve školních vzdělávacích programech a projektové aktivity základních škol zapojených do programu ESF OP VK „EU peníze školám“ a dalších rozvojových programů MŠMT.

V celkovém hodnocení oblasti řízení a strategií vyhovělo 90,5 % ZŠ. Meziročně byl zjištěn nárůst škol s riziky o 8,4 %. V kategorii s vážnými riziky bylo zařazeno 0,5 % škol. Zjištění ČŠI byly často podnětem zřizovatelům ZŠ k odvolání ředitelů těchto škol z funkce. Meziročně se zvýšil počet škol standardní úrovně o 3,1 %, avšak významně poklesl počet škol hodnocených na úrovni příkladů dobré praxe (o 11 %).

V oblasti podpory pedagogických pracovníků se meziročně zvýšil počet škol s riziky, ve kterých nebyla podpora PP na dobré úrovni. V některých případech byly příčinou rizik nefunkční systémy zpětné vazby v řízení. Dále se promítaly nepříznivé vnější vlivy, jako jsou stárnutí pedagogických sborů, pokles průměrných platů PP a pokles prostředků na DVPP, trvale klesající podíl výdajů na učebnice a učební pomůcky. Pozitivní dopady projektů „EU peníze školám“ se v uplynulém školním roce ještě neprojevily, v dalším období lze očekávat zlepšení podmínek pro výuku cizích jazyků a vybavenosti ICT. Zhoršují se finanční předpoklady škol, restrikce státního rozpočtu nejsou dostatečně kompenzovány podporou ESF. Opatření přijatá v oblasti normativního financování již mírně snížila rozdíly jednotkových výdajů na žáka mezi kraji, MŠMT připravuje reformu financování.

V oblasti hodnocení školních systémů vlastního hodnocení a kontroly bylo v požadované úrovni zařazeno 90,2 % ZŠ. Pozitivním zjištěním je postupné zlepšování školních systémů vlastního hodnocení, v řadě případů byly zjištěné chyby napraveny již v průběhu inspekce. V kontrolních systémech BOZ se projevil vnější vliv změny metodiky evidence školních úrazů. Prozatím se nedaří snižovat administrativní zatížení školy spojené s právní subjektivitou a s požadavky zákona o finanční kontrole.

Přetrvává absence obsahových standardů jako nedílné součásti RVP ZV (standards pro 5. a 9. ročníky).

A.3 Střední vzdělávání

Střední školy poskytují střední vzdělání (vyšší sekundární – ISCED 3), a to buď všeobecné, nebo odborné. Předpokladem pro přijetí na střední školu je absolvování povinné školní docházky a splnění podmínek přijímacího řízení. Převážná většina žáků získává odbornou kvalifikaci uznávanou trhem práce již na vyšší sekundární úrovni. Úspěšným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání se dosahuje těchto stupňů vzdělání: střední vzdělání (bez výučního listu i maturitní zkoušky), střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou. Maturitní zkouška je zpravidla podmínkou k přijetí k terciárnímu vzdělávání.

Zajištění co nejvyšší účasti na středním vzdělávání s tím, že pouze minimum jedinců opouští vzdělávací systém bez dostatečné kvalifikace, je v současné době jedním ze základních pilířů vzdělávací politiky, a to nejen v českém, ale i evropském kontextu. **Účast na středoškolském vzdělávání** je v České republice tradičně vysoká, a to i v mezinárodním srovnání – sledovaná hodnota překročila v posledním roce 100 % a dosáhla 101,0 % ve vztahu k odpovídajícím populačním ročníkům. Pozitivním signálem bylo, že se tato míra nadále zvyšuje (v minulém roce 2009 činila 98,9 %).

Ve školním roce 2010/2011 bylo ve školském rejstříku **evidováno 1 423 středních škol**, z toho bylo 145 škol speciálních a 372 gymnázií. V meziročním srovnání se kapacity změnily jen málo, přetrvává stav vyšší nabídky než poptávky.

Podíl veřejných škol byl 74,6 %, podíl soukromých škol 22,9 % a podíl církevních 2,5 %. Ve středním vzdělávání převažují právnické osoby, které provozují více škol (víceoborová nabídka). Optimalizační opatření krajů se prozatím významně neprojevila, byla spíše zaměřena k útlumu tříd, jejich počet poklesl oproti minulému roku o 1,5 %, průměrný počet žáků byl 23,3%, meziročně se mírně snížil. Krajské školy se ve větší míře snažily zapojit do rozvojových programů a využít nadbytečné kapacity pro různé formy dalšího vzdělávání.

Vývoj ekonomických ukazatelů v roce 2010 byl ovlivněn restriktivními opatřeními státního rozpočtu a pokračujícím demografickým poklesem. V následujícím přehledu uvádíme vybrané ukazatele rozhodné pro financování škol v meziročním srovnání.

Tabulka 47 Ekonomické ukazatele ve středním vzdělávání v meziročním srovnání

Sledovaný parametr ČR (dle ÚIV)	2009	2010	Trendy (údaje v %)
Celkové výdaje na SV v mil. Kč	35 585,9	34 486,5	- 3,1 %
Podíl výdajů na SV z veřejných výdajů na školství (v %)	21,7	21,2	- 2,3 %
Republikový normativ v Kč	52 131	54 495	+ 4,5 %
Jednotkové výdaje na žáka v Kč	56 011	57 010	+ 1,8 %
Počet PP v SŠ v tis.	37,8	37,7	- 0,7 %
Podíl nekvalifikovaných PP (v %)	13,6	12,7	- 6,6 %
Průměrný plat PP v Kč	26 879	26 324	- 2,1 %
Průměrný počet žáků na 1 PP v SŠ	14,6	14,1	- 3,4 %
Týdenní počet nadúvazkových hodin	34 422	29 660	- 13,8 %

Ve většině sledovaných ukazatelů nebyl vývoj příznivý. V navýšení republikového normativu byly zahrnuty především prostředky, které se v minulém roce rozdělovaly formou rozvojových programů. Pozitivním zjištěním byl mírný pokles nekvalifikovaných PP a výrazný úbytek nadúvazkových hodin.

Česká školní inspekce se ve školním roce 2010/2011 zaměřila především na odborné vzdělávání v SŠ, sledovala přípravu a tvorbu oborových školních vzdělávacích programů. Hlavní prioritou školního roku v oborech s maturitní zkouškou byla podpora přípravy a realizace reformované maturitní zkoušky. ČŠI monitorovala generální zkoušku společné části a průběh maturitních zkoušek v řádném termínu a v prvním opravném termínu v září.

ČŠI uskutečnila ve středním vzdělávání 2 483 inspekčních akcí, navštívila 532 středních škol, což bylo 37,4 % z celkového počtu SŠ. Bylo vyhodnoceno 1 373 ŠVP v tzv. prvním čtení, celkem již bylo od roku 2009 analyzováno 2 753 inspekcí ŠVP SV, z toho bylo 490 ŠVP gymnázií včetně následných inspekcí. V průběhu výuky bylo uskutečněno 3 713 inspekčních hospitací (z toho bylo 2 779 inspekcí v oborech s maturitní zkouškou a 934 v oborech s výučním listem).

Tato kapitola se vztahuje i na školská zařízení, která poskytují služby žákům středních škol.

I. Nabídka středního vzdělávání

Střední vzdělání s výučním listem poskytovalo 553 SŠ, střední vzdělání s maturitní zkouškou 1 228 SŠ. Umělecké vzdělávání nabízelo 18 konzervatoří. Nástavbové studium 431 SŠ.

Žáci ve středním vzdělávání

V následujícím přehledu uvádíme vývoj struktury žáků ve středním vzdělávání v meziročním srovnání.

Tabulka 48 Žáci ve středním vzdělávání

Sledovaný parametr ČR (dle ÚIV)	2009/2010	2010/2011	Trendy
Počet žáků v SŠ	556 260	532 918	-
Počet tříd SŠ celkem	23 260	22 904	-
Podíl žáků se SVP v běžných školách (v %)	1,6	3,5	+
Počet cizinců v SŠ	7 856	8 458	+
Podíl žáků v gymnáziích (v %)	25,9	26,1	+
Podíl žáků v oborech s maturitní zkouškou (v %)	71,2	71,1	-
Podíl žáků v uměleckých oborech (v %)	1,7	1,8	+

Podle statistických údajů bylo ve školním roce ve středním vzdělávání celkem 532 918 žáků, meziroční pokles byl o 4,2 %. Podíl žáků v oborech s maturitní zkouškou byl 71,1 % (podle DZ 2007 to má být 70–75 %). Podíl žáků ve všeobecném vzdělávání (gymnázia a lycea) byl 30,4 %, což znamená, že původní záměr DZ 2007 ve výši 35 % nebyl naplněn. Nedařilo se zlepšit zájem o vzdělávání v oborech bez maturitní zkoušky, podíl absolventů v oborech s výučním listem byl 23,9 % absolventů SŠ (podle DZ 2007 neměl klesnout pod 30–35 %). Do nástavbového studia bylo přijato 21 120 žáků, což odpovídalo kapacitě pro cca 74 % absolventů v oborech vzdělání bez maturitní zkoušky (podle DZ 2007 by měla být nastavena nabídka pro 50 % absolventů bez MZ).

Podle statistických údajů byl ve školním roce 2010/2011 v institucionální podpoře žáků se SVP ve středních školách speciální podíl těchto žáků 1,6 %. V 718 běžných školách byla poskytována péče 18 731 žákům se SVP (podíl 3,5 % z celkového počtu žáků ve SŠ). Převažovala forma skupinové péče ve speciálních třídách (cca 65 % žáků se SVP), v individuální podpoře bylo zařazeno 35 % žáků se SVP. Meziročně se zvýšila míra individuální péče o 3 %. Celkem mělo povoleno IVP 1 430 žáků se SVP.

ČŠI sledovala v navštívených školách počty žáků se SVP a zvláště se sociálním znevýhodněním. V následujícím přehledu uvádíme výsledky šetření v krajském členění.

Tabulka 49 Podíl žáků se SVP a se sociálním znevýhodněním v navštívených středních školách ve školním roce 2010/2011

Kraj	Počet přítomných žáků				
	Celkem	z celkového počtu přítomných			
		žáci se SVP včetně SZ		jen evidovaní žáci se SZ	
		počet	%	Počet	%
Jihomoravský	8 721	711	8,2	130	1,5
Středočeský	10 846	856	7,9	374	3,4
Liberecký	1 817	112	6,2	40	2,2
Vysočina	4 299	252	5,9	29	0,7
Karlovarský	381	19	5,0	6	1,6
Celkem ČR	58 174	2 909	5,0	891	1,5
Královéhradecký	6 589	324	4,9	112	1,7
Moravskoslezský	3 545	160	4,5	14	0,4
Praha	2 151	89	4,1	32	1,5
Olomoucký	4 390	120	2,7	62	1,4
Ústecký	2 310	56	2,4	43	1,9
Plzeňský	2 396	50	2,1	11	0,5
Pardubický	6 324	97	1,5	21	0,3
Jihočeský	3 079	45	1,5	4	0,1
Zlínský	1 326	18	1,4	13	1,0

Z přehledu je zřejmé, že podíly žáků se SVP v evidenci škol vykazaly značné rozdíly mezi kraji. Nejvyšší podíl žáků se SVP byl zjištěn v běžných školách v Jihomoravském kraji (8,2 %), ve Středočeském kraji (7,9 %) a v Libereckém kraji (6,2 %). Nejnižší podíl byl v krajích Zlínském (1,4 %), Jihočeském (1,5 %) a Pardubickém (1,5 %). Podíl žáků se sociálním znevýhodněním byl ve středních školách velmi nízký (1,5 %), nejvyšší byl ve Středočeském kraji (3,4 %), nejnižší byl v Jihočeském kraji (0,1 %). Uvedené údaje ukázaly, že střední školy většinou nevěnovaly skupinám znevýhodněným žáků dostatečnou pozornost. Přetrvávají problémy s identifikací žáků se sociálním znevýhodněním a podpora těmto žákům byla na nízké úrovni.

Nabídka vzdělávání pro nadané žáky

Ve středních školách bylo vzdělávání pro nadané žáky podle statistiky nabízeno v oborech gymnázií se sportovní přípravou a v uměleckých školách s talentovou zkouškou (konzervatoře a školy s uměleckými obory skupiny 82 – umění, užité umění). Míra individuální podpory nadaným žákům ve středním vzdělávání byla velmi nízká, statistika uváděla jen 100 žáků s IVP.

Účast na vzdělávání v konzervatořích byla cca 1 % a byla dána nerovnoměrným rozložením těchto škol v České republice. V šesti krajích se konzervatoře vůbec nevyskytují. Z ostatních krajů měla relativně nejvyšší míru účasti Praha, kde je také nejvyšší počet škol (z celkového počtu 18 konzervatoří jich je zde 8), a to 2,0 %. Celkově se mírně navýšil podíl žáků v uměleckých oborech, byl 1,8 % z celkového počtu žáků SŠ. Některé odborné školy se snaží nabídkou uměleckých oborů zvýšit atraktivitu svých vzdělávacích programů.

Dostupnost nabídky ve středním vzdělávání

Česká školní inspekce sledovala v navštívených školách poskytujících střední odborné vzdělání využití kapacit uvedených ve školském rejstříku. Výsledky zjišťování uvádíme v krajském členění.

Tabulka 50 Srovnání využití kapacit navštívených škol poskytujících střední odborné vzdělání

Kraje nad průměrem ČR	Podíl využití kapacity	Kraje pod průměrem ČR	Podíl využití kapacity
Vysočina	90,0	Karlovarský	62,7
Královéhradecký	87,1	Praha	58,7
Liberecký	84,3	Ústecký	56,0
Středočeský	81,2	Olomoucký	52,7
Zlínský	70,8		
Pardubický	70,2		
Plzeňský	67,6		
Jihočeský	64,8		
Jihomoravský	64,7		
Moravskoslezský	64,6		
ČR	64,1		

Nadprůměrné využívání kapacit v odborném vzdělávání bylo zjištěno v kraji Vysočina (90 %) a Královéhradeckém kraji (87 %). Podprůměrné využití kapacit v odborném vzdělávání bylo zjištěno v Olomouckém kraji (cca 53 %). V gymnáziích byl zjištěn průměrný podíl využití kapacity 81 %, nejvyšší byl v Jihomoravském kraji (cca 97 %), nejnižší byl ve Zlínském kraji (cca 58 %).

Česká školní inspekce hodnotila v navštívených školách zajištění zásady rovného přístupu ke vzdělávání na dobré úrovni, rizikový stav byl zjištěn ve 3,3 % SŠ. Negativním zjištěním byl malý podíl žáků v kategorii se sociálním znevýhodněním a nízká podpora nadaným žákům v běžných školách.

Školní vzdělávací programy ve středním vzdělávání

Ve středních školách poskytujících odborné vzdělání byla zahájena náběhová fáze kurikulární reformy od roku 2009 ve 4 vlnách. V gymnáziích učí podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia již od 1. září 2009 a podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia se sportovní přípravou rovněž od 1. září 2009.

Termíny pro povinnost vyučovat podle rámcových vzdělávacích programů pro odborné vzdělávání jsou následující:

1. vlna (červen 2007): 63 RVP – školy podle nich učí nejpozději od 1. září 2009
2. vlna (květen 2008): 82 RVP – školy podle nich učí nejpozději od 1. září 2010
3. vlna (květen 2009): 82 RVP – školy podle nich učí nejpozději od 1. září 2011
4. vlna (duben 2010): 49 RVP – školy podle nich začnou učit nejpozději od 1. září 2012

Rámcové vzdělávací programy mají být zveřejněny způsobem umožňujícím dálkový přístup, dosud nebyla vytvořena centrální evidence schválených RVP přímo na stránkách ministerstva. Webové stránky MŠMT pouze odkazují na informační systémy organizací, které byly pověřeny vývojem RVP.

Česká školní inspekce zahájila cyklus prvního hodnocení nových školních vzdělávacích programů v oborech odborného vzdělání. V uplynulém školním roce byly prioritou inspekce v oborech ukončených maturitní zkouškou, která proběhla poprvé v reformované podobě. V následujícím přehledu uvádíme výsledky inspekce ŠVP v meziročním srovnání.

Tabulka 51 Hodnocení souladu oblastí ŠVP s obory RVP SOV v navštívených SŠ

Oblast ŠVP	2009/2010		2010/2011	
	soulad	nesoulad	Soulad	nesoulad
Profil absolventa	88,8	11,2	92,0	8,0
Charakteristika ŠVP	54,2	45,8	72,8	27,2
Forma vzdělávání – denní	67,3	32,7	79,3	20,7
Rozpracování obsahu	82,1	17,9	62,4	37,6
Učební osnovy	68,3	31,7	82,6	17,4
Popis zajištění výuky	87,4	12,6	83,1	16,9
Spolupráce s partnery	91,1	8,9	87,3	12,7

Podíl ŠVP SOV s celkově plným souladem z dosud hodnocených 2 263 byl 35,7 %.

Souhrn hodnocení za období 2009–2011 ukazuje, že k silným stránkám ŠVP v oborech SOV patří rozpracování části profil absolventa, zejména uplatnění v praxi (nesoulad pouze 1,3 %) a očekávané kompetence (5,3 %). Z hodnocených ukazatelů ostatních částí ŠVP byl na dobré úrovni popis cílů a didaktického pojetí jednotlivých předmětů (nesoulad 4,7 %), dále rozvržení výuky do vzdělávacích modulů (nesoulad 1,3 %), do ročníků (6,4 %) a do týdnů ve školním roce (9,6 %) a také charakteristika spolupráce s partnery (9,1 %), která má v oborech SOV vcelku dobrou tradici. V odborném vzdělávání se postupně dařilo dosahovat harmonizace standardů a připravit se na uznávání certifikátů v kontextu potřeb uplatnění absolventů na trhu práce.

Prozatím se negativně projevil vliv absence stabilního modelu maturitních zkoušek, řada škol měla problém s nastavením všeobecné složky vzdělávání v souvislosti s povinnou nabídkou dvou úrovní standardu ve společné části maturitní zkoušky.

K nejslabším stránkám hodnocených ŠVP SOV patřilo zabezpečení výuky žáků se sociálním znevýhodněním (nesoulad 26,6 %) a stanovení způsobů a kritérií hodnocení žáků (24,2 %).

II. Účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků a celkové výsledky vzdělávání ve středním vzdělávání

V oblasti hodnocení účinnosti podpory rozvoje osobnosti a celkových výsledků vzdělávání žáků SŠ byly zahrnuty souhrnné poznatky z analýz inspekčních hospitací v průběhu výuky podle ŠVP a celkové školní výsledky vzdělávání ve vybraných ročnících. V navštívených školách byla závažná rizika v podpoře rozvoje osobnosti žáků zjištěna v 7,7 % SŠ, často byla v souvislosti s absencí podpory žáků se SVP ve školních strategiích, nedostatečnou podporou žákům nadaným, případně nízkou motivací žáků ke vzdělávání ve vybraném oboru. V řadě škol nebyla nastavena správně kritéria pro hodnocení výsledků žáků a chyběla účinná preventivní opatření proti rizikům školní neúspěšnosti.

Nejčastějším opatřením podpory pro žáky se SVP bylo snížení celkového počtu žáků ve třídě, žáci se sociálním znevýhodněním byli zařazeni v běžných třídách.

V **početnějších třídách** byl častěji vyšší podíl vyučujících, kteří vyhověli požadavkům zákona o PP na dosažení odborné kvalifikace. V těchto třídách byla více využívána frontální výuka, převážně na úkor samostatné práce žáků, individualizované výuky a uplatňování diferencovaných nároků a požadavků podle schopností a možností žáků. Dílčí problémy se zde vyskytovaly v propojování obsahu vzdělávání s praktickými zkušenostmi a s životními situacemi žáků, méně byla využívána motivační funkce průběžného hodnocení. V početnějších třídách bylo méně uplatňováno experimentování a také dovednostně praktické metody. Na možný výskyt rizik v sociální oblasti v početnějších třídách ukazuje nižší

intenzita podpory žákovské tvořivosti a rozvoje pozitivního vnímání sebe sama. Méně pozornosti bylo v početnějších třídách věnováno aktivitám podporujícím výchovu ke zdraví, zvláště činnostem, které souvisejí s BOZ.

Na rozdíl od ZŠ byl nepatrně **vyšší podíl cizinců** zjištěn v méně početných třídách. Ani v těchto třídách však nebylo uplatňování různých forem a metod výuky k podpoře rozvoje funkčních gramotností dostatečně využito. Výjimkou byly dílčí aktivity k rozvoji ČG, zejména práce s textem, vyhledávání a využívání informací.

Podíl žáků **diagnostikovaných jako mimořádně nadaných** byl velmi malý a nižší než v ZŠ (z 58 174 přítomných při sledované výuce pouze **60 žáků, tj. 0,1 %**). Porovnání s mezinárodními parametry v této oblasti je pro ČR nepříznivé, zahraniční statistiky uvádějí v odpovídající populaci přibližně 2% podíl nadaných. Práce s nimi je nepatrně lepší než v ZŠ, ale není systematická a vyhledávání talentů není zažité. Pozitivní je, že měli více příležitostí zúčastnit se různých soutěží a mimoškolních akcí.

Třídní klima

Hodnocení školního klimatu ve třídách bylo ve srovnání s ostatními segmenty na nejnižší úrovni. Důraz na demokratické prostředí, vzájemnou komunikaci a motivování žáků k zájmu o výuku byl v cca 11 % navštívených hodin hodnocen negativně. Dobrá pracovní atmosféra byla přibližně ve 34 % navštívených hodin. Příznivější klima a vyšší zájem o vzdělávání byly zjištěny zvláště tam, kde obsah učiva respektoval *mezipředmětové souvislosti*, kde byly vytvářeny *příležitosti pro žáky se SVP a talentované*. K utváření příznivého klimatu a zvyšování zájmu o vzdělávání nejvíce přispívalo pravidelné hodnocení úspěšnosti žáků a propojování obsahu učiva s praxí a s životními situacemi žáků. Mladším kvalifikovaným učitelům se více než ostatním dařilo vytvářet prostředí otevřené vzájemné komunikace a vzbuzovat vyšší zájem žáků o vzdělávání.

Hodnocení celkové úspěšnosti žáků ve středním vzdělávání

Česká školní inspekce indikovala úspěšnost žáků podle statistických údajů o opakujících žácích a sledovala úspěšnost žáků ve vybraných předmětech v 1. ročníku SŠ, první realizaci reformované maturitní zkoušky a postup reformy závěrečné zkoušky.

Celkový počet žáků opakujících ve všech ročnících SŠ byl 12 271, meziročně se navýšil o 9,6 %. V uzavřeném školním roce 2009/2010 bylo poměrně stabilní rozložení neúspěšnosti mezi ročníky, podíl žáků opakujících 1. ročník byl stabilně cca 38 %, ve 3. ročníku cca 24 % a ve 4. ročníku SŠ cca 11 % z celkového počtu opakujících žáků.

Vysoké navýšení podílu neúspěšných žáků ve 4. ročníku bylo jedním z efektů společné části maturitní zkoušky. Systémy vlastního hodnocení ve středních školách reagovaly na úroveň nastavené v generální pilotáži společné části maturitní zkoušky ve školách zpřísněnou klasifikací a zvýšením školního minimálního standardu v oborech ukončovaných maturitní zkouškou.

Lépe se dařilo v profilové části maturitní zkoušky, kde byly ověřovány zejména znalosti a dovednosti charakteristické pro profil absolventa v daném oboru vzdělávání. V náběhové fázi nebyl počet povinných profilových zkoušek stanoven jednotně, byl v pravomoci ředitele školy, kteří určovali obsah a formu profilových zkoušek a jejich počet. Podle zákona byli žáci povinni konat nejméně 2 profilové zkoušky, nejvýše pak 3. V řadě škol již tento výběr simuloval budoucí přechod ke stavu podle požadavků RVP OV. V odborném školství se v přípravě ŠVP a učebních plánů vyskytly problémy v zachování především objemu potřebných praktických dovedností v profilové části, které jsou potřebným standardem pro uznávání kvalifikace pro profesní rozvoj v kontextu uplatnění na trhu práce. Zde nastává

rozpor s povinností zajistit vyšší míru všeobecného vzdělání podle katalogu cílových požadavků ke společné části maturitní zkoušky a podle RVP.

Adaptace žáků v 1. ročníku SŠ

Česká školní inspekce sledovala aktivity škol zaměřené na úspěšný přechod žáků mezi stupni vzdělávání, případně žáků přicházejících z jiných škol z důvodu neprospěchu.

Z navštívených škol odešlo v průběhu 1. ročníku celkem 10,8 % žáků. V průběhu roku přišlo z jiných škol 5,2 % žáků, nejčastější důvod přestupu byl neúspěch v jiném oboru v předešlé škole. V následujícím přehledu uvádíme výsledky tematického zjišťování ve středních školách ve srovnání oborů gymnázií a SOV.

Tabulka 52 Adaptace žáků 1. ročníku SV (údaje za uzavřený školní rok 2009/2010)

Sledované oblasti a ukazatele		SŠ celkem - 857 59,8 % z rejst.		GV - 225 59,4 % z rejst.		SOV - 632 57,2 % z rejst.	
Školní aktivity	Nejčastější aktivity nabízené školou pro žáky 1. ročníků						
	individuální konzultace pro žáky (rodiče)	857	100,0	225	100,0	632	100,0
	prohlídka školy	778	90,8	211	93,78	567	89,7
	mimoškolní aktivity, kroužky	655	76,4	176	78,22	479	75,8
	společné projekty	583	68,0	168	74,67	415	65,7
	adaptační kurz	511	59,6	186	82,67	325	51,4
	vstupní srovnávací testy	473	55,2	131	58,22	342	54,1
	seznamovací, zážitkové kurzy	370	43,2	105	46,67	265	41,9

Nabídka školních aktivit pro nově nastupující žáky byla na vyšší úrovni v oborech gymnázií, pozitivním zjištěním byl vysoký podíl škol, které v rámci preventivních programů připravují kurzy specificky zaměřené na podporu týmové spolupráce. Řada škol využívala komerční nabídky seznamovacích a zážitkových kurzů.

Ředitelé škol a učitelé v 1. ročnících hodnotili připravenost žáků přicházejících ze základních škol. I když bylo hodnocení nejpříznivější v oblasti komunikace, je zjištěný podíl 44 % nízký a v ZŠ by se měli PP na tuto oblast rozhodně více zaměřit.

Tabulka 53 Úroveň připravenosti žáků ZŠ ke střednímu vzdělávání

Sledované oblasti a ukazatele		SŠ celkem - 857 59,8 % z rejst.		GV - 225 59,4 % z rejst.		SOV - 632 57,2 % z rejst.	
Adaptace žáků	Oblasti, ve kterých jsou žáci v ZŠ dobře připraveni ke střednímu vzdělávání (názor PP)						
	komunikace	377	44,0	125	55,6	252	39,9
	základní orientace v životních situacích	278	32,4	91	40,4	187	29,6
	samostatnost	223	26,0	64	28,4	159	25,2
	Oblasti, ve kterých mají žáci v 1. ročníku SŠ nejčastěji problémy (názor PP)						
	nedostatečné znalosti ze ZŠ	636	74,21	139	61,8	497	78,6
	domácí příprava	512	59,74	110	48,9	402	63,6
	nesamostatnost	369	43,06	95	42,2	274	43,4
	kázeň	338	39,44	41	18,2	297	47,0
	obecné společenské povědomí o vzdělání	312	36,41	73	32,4	239	37,8
	domácí prostředí	255	29,75	47	20,9	208	32,9

Negativně byla hodnocena nesamostatnost žáků a nedostatečná domácí příprava žáků. Vysoká kritičnost znalostí žáků ze ZŠ byla spojena někdy s neznalostí RVP, kdy řada PP na SŠ předpokládané výstupy předchozího stupně nesledovala. Zajímavý je vysoký podíl žáků, kteří podle PP měli problémy v domácím prostředí, což se lišilo od podílu žáků evidovaných v podporách. To korespondovalo i se zjištěními o prospěchu žáků v předmětech ČJ, M a CJ. V následujícím přehledu uvádíme výsledky žáků v těchto předmětech a podíl neúspěšných žáků se SVP.

Tabulka 54 Úspěšnost žáků v 1. ročníku SŠ

Sledované oblasti a ukazatele		SŠ celkem - 857 59,8 % z rejst.		GV - 225 59,4 % z rejst.		SOV - 632 57,2 % z rejst.	
Prospěch	Počet žáků, kteří neprospěli v 1. ročníku z ČJ	2 032	2,4	86	0,7	1 946	2,6
	z toho žáci se SVP	141	6,9	4	4,7	137	7,0
	Počet žáků, kteří neprospěli v 1. ročníku z M	3 203	3,7	160	1,3	3 043	4,1
	z toho žáci se SVP	224	7,0	7	4,4	217	7,1
	Počet žáků, kteří neprospěli v 1. ročníku z CJ	2 201	2,6	77	0,6	2 124	2,9
	z toho žáci se SVP	144	6,5	5	6,5	139	6,5

Negativním zjištěním je skutečnost, že žáci se SVP byli méně úspěšní než ostatní skupiny žáků, což potvrdilo, že podpora těchto žáků nebyla dostatečně účinná. Potvrdila se hypotéza, že největší problémy měli žáci v matematice.

Reforma maturitní zkoušky

ČŠI sledovala **přípravenost maturitní zkoušky** v 902 vybraných školách. K těmto školám byly ještě průběžně přiřazovány školy na základě žádosti Centra. Jednalo se zejména o školy, které nebyly monitorovány v rámci maturitní generálky 2010, a školy, které signalizovaly problémy. Celkem v 66 školách (7,3 % z počtu sledovaných) se vyskytly nedostatky, které v případě konání „ostré“ maturitní zkoušky mohly znamenat bezpečnostní rizika, ohrožení vlastního průběhu a zpochybnění výsledků zkoušek. Česká školní inspekce proto sledovala připravenost těchto škol systematicky, zjištěné nedostatky řešila s řediteli škol i s Centrem.

Funkční spoluprací a přijetím účinných opatření ke zjištění ze státní kontroly, kterou provedla ČŠI, se tak podařilo zabránit škole přihlásit k maturitní zkoušce žáky 2. ročníku. Dále se podařilo vyloučit bezpečnostní rizika při předčasně otevřené bezpečnostní schránce obsahující zkušební materiály. Se svými zjištěními ČŠI průběžně seznamovala MŠMT a podrobné výsledky monitorování zveřejnila i na svých webových stránkách.

Při **sledování připravenosti** škol na novou maturitní zkoušku v roce 2011 zjistila ČŠI ve sledované skupině škol zejména:

- **rizika v personální oblasti** – ve 32 školách nebyl proškolen školní maturitní komisař, v 17 školách nebyli proškoleni hodnotitelé a v 9 školách zadavatelé, zálohy na pozice osob zabezpečujících MZ v roce 2011 nemělo 108 škol,
- **rizika finanční** – zvýšené nároky na administrativu,
- **rizika komunikační** – některé školy upozorňovaly na problémy v komunikaci s Centrem, materiály a informace byly považovány za nepřehledné a obsáhlé, podstatné informace jim byly zasílány těsně před zkouškou.

Pozitivně hodnotila ČŠI velmi zodpovědný přístup ředitelů k zajištění MZ (98 % škol), který spočíval zejména v zajištění proškolení pedagogů v kurzech Centra, v interním proškolení pedagogů, ve vydání jasných závazných pokynů k organizaci MZ a v prokazatelném seznámení žáků s organizací MZ.

V průběhu maturitní zkoušky probíhal vlastní **dohled u maturitních zkoušek** v 88 středních školách. Jednalo se o školy vytipované ČŠI jako rizikové na základě výsledků předchozího monitorování jejich připravenosti, školy označené jako rizikové Centrem, školy zařazené na základě žádosti zřizovatelů a MŠMT, dále některé školy, které organizovaly maturitní zkoušky poprvé, ale i školy, ve kterých se v předchozím období žádné problémy s přípravou maturitní zkoušky nevyskytly. Vyvážené bylo zastoupení škol podle druhů a typů (gymnázia, střední odborné školy, střední odborná učiliště, konzervatoře), podle forem vzdělávání, podle

zřizovatelů (školy krajské, soukromé, církevní) a také podle počtu maturujících (školy do 10 maturantů, ale i s více než 300 maturanty).

Zjištění ČŠI korespondují se souhrnnými výsledky Centra, kdy celková neúspěšnost dosáhla 19,5 %, u jiných forem než denní formy vzdělávání pak 31,5 %. Extrémní případ zaznamenala ČŠI v konkrétní střední odborné škole, kde jen v ústní části neuspělo 43,7 % žáků. Problémy měli i žáci některých uměleckých oborů vzdělávání, kdy byl ČŠI zaznamenán případ 70% neúspěšnosti. U dálkové formy vzdělávání pak podíl neúspěšných žáků dosahoval 30 %.

Přihlášku k maturitní zkoušce podalo cca 23 700 žáků, z nichž se přibližně pětina ke zkoušce nedostavila.

Maturitní zkoušky v podzimním zkušebním období roku 2011 byly organizovány pro žáky, kteří konali opravné zkoušky či zkoušky v náhradním termínu.

Didaktické testy a písemné práce absolvovali žáci ve 198 školách, stanovených v souladu s § 78a odst. 4 školského zákona pro konání náhradní a opravné zkoušky.

ČŠI dohlížela na jejich průběh od 9. do 21. září 2011 v 73 školách. Dále dohled probíhal u ústních zkoušek společné maturitní zkoušky a u profilových zkoušek ve vybraných školách, monitorovaných v jarním zkušebním období roku 2011.

Školní inspektoři se zaměřili zejména na dodržování práv žáků v průběhu maturitní zkoušky, organizaci a průběh maturitní zkoušky, dodržení časového harmonogramu maturitní zkoušky, výskyt bezpečnostních, personálních a materiálních rizik, problémy při realizaci maturitní zkoušky, oblasti mimořádného zatížení škol v době konání maturitních zkoušek.

Pozitivní zjištění

- Při průběhu maturitních zkoušek **školní inspektoři nezaznamenali porušení práv žáka.**
- **Bylo zjištěno zlepšení v organizačním zajištění MZ,** a to ve srovnání s maturitní generálkou 2010 a obdobím monitorování připravenosti maturitní zkoušky. Potvrdil **kvalitativní posun v organizačním zajištění MZ** plynoucí z profesionálního přístupu ředitelů škol a členů maturitních komisí.
- Kromě jednoho případu, na který upozornilo Centrum (předčasné otevření bezpečnostní schránky), **nebyl zaznamenán signál narušení bezpečnosti průběhu MZ.** Česká školní inspekce šetřením na místě zjistila, že v daném případě byla bezpečnostní schránka otevřena, ale nedošlo k porušení obalů zkušebních materiálů. Distribuce testů a zadání včetně jejich bezpečného uložení proběhla v podzimním termínu bez problémů.
- **Fungovalo logistické zajištění z Centra,** problémy nebyly ani s technickým zajištěním.
- **Personální rizika** zaznamenaná v průběhu monitorování připravenosti **se nepotvrdila.** Všechny školy měly zajištěny proškolené pracovníky pro požadované pozice (školní maturitní komisař, hodnotitel, zadavatel), členové zkušebních komisí byli řádně jmenováni a v aktuální dny byli přítomni u MZ. ČŠI na žádost MŠMT proškolila 43 inspektorů na funkci školních maturitních komisařů a zadavatelů pro případ vzniku komplikací. Tato personální záloha byla připravena, ale nebyla využita.
- Zásadní nedostatky se nevyskytly ani v **organizaci zkoušek,** jednotné zkušební schéma bylo dodrženo. Organizační problémy se díky vstřícnosti vedení škol a **dobré komunikaci s Centrem** dařilo operativně řešit, na průběh zkoušek neměly zásadní vliv.

Negativní zjištění

- **Potvrdily se obavy 55 % ředitelů škol z nárůstu administrativy a finanční nákladnosti MZ.** ČŠI ve spolupráci s vedením sledovaných škol zjišťovala mj. náklady na vzdělávání pedagogických pracovníků k zajištění MZ (včetně cestovného), náklady na cestovné při vlastním zajištění MZ (zaměstnanci, školní maturitní komisaři apod.), náklady na odměny pro předsedy zkušebních komisí, hodnotitele, náklady spojené s tiskem dokumentů aj. Vyhodnocením finančních nákladů MZ v těchto školách ČŠI zjistila, že navýšení nákladů na jednoho maturujícího žáka v jarním zkušebním období dosáhlo oproti školnímu roku 2009/2010 **na základě kvalifikovaného odhadu managementu škol částky 745 Kč.** Z toho jen navýšení nákladů spojených s administrativou dosáhlo téměř 200 Kč na žáka. V podzimním zkušebním období dosáhlo **průměrné navýšení nákladů na žáka částky 412 Kč.**
- **Složitost podrobného vyhodnocování ústních zkoušek z cizího jazyka** (neúměrné v porovnání s hodnocením českého jazyka), kdy výsledky byly hodnoceny v časové tísní a mohlo nastat riziko chyby (zjištění a připomínky z 24 škol).
- Nepřiměřená **délka trvání zkoušek** (od zahájení praktických zkoušek po oznámení výsledků uplynuly i dva měsíce) měla vliv na vytváření stresových situací plynoucích z nejistoty a na časovou kolizi s termíny přijímacího řízení na vysoké školy. Tento jev jako hlavní nedostatek MZ vnímali žáci ve 28 % sledovaných škol.
- **Vysoký počet žádostí o přezkoumání průběhu a výsledků maturitních zkoušek.** Jenom krajským úřadům v celé ČR bylo doručeno v jarním zkušebním období přes 1 000 žádostí o přezkoumání průběhu a výsledku zkoušky, další žádosti byly doručeny MŠMT a Centru. V předcházejících letech počet těchto žádostí nedosahoval počtu 100. Česká školní inspekce v souladu s ustanovením § 82 školského zákona poskytovala krajům při posuzování těchto žádostí součinnost.
- V podzimním zkušebním období došlo k **většímu narušení výuky** u spádových škol – ředitelé operativně udělovali ředitelská volna, organizovali exkurze, zajišťovali náhradní výuku (roli spádové školy zajišťovali ředitelé poprvé).
- Na rozdíl od jarního zkušebního období byly v podzimním období zaznamenány případy **méně zodpovědného přístupu zadavatelů i školních maturitních komisařů** – nepřesná interpretace pokynů, nedodržení zasedacího pořádku, nedůsledná kontrola počtu záznamových archů při předávání mezi školním maturitním komisařem a zadavatelem.
- V podzimním období se vyskytly **problémy v organizaci zkoušek** (umístění tří zkoušek v jeden čas do jedné učebny, neodpovídající čísla učeben, nedostatek učeben, termíny zkoušek zobrazené v datovém digitalizačním terminálu nesouhlasily s jednotným časovým harmonogramem, nedostatky byly v seznamech žáků).
- V podzimním zkušebním období se vyskytly technické problémy při digitalizaci dokumentů, rovněž kvalita tisku některých dodaných didaktických testů byla nižší.
- **Nedostatečná byla spolupráce „domovských“ škol se školami určenými Centrem ke konání zkoušek zejména u žáků s přiznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky.** Některé školy nedodaly včas posudky školských poradenských zařízení pro žáky s přiznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky, školy tak až na poslední chvíli zajišťovaly potřebné pomůcky.
- Některé školy určené Centrem ke konání zkoušek měly **problémy se zajištěním hodnotitelů** (např. pro španělský jazyk).

- Problémy se vyskytly v **materiálním zajištění** zkoušek v podzimním období – školám chyběly slovníky, tabulky, kalkulatory a pravidla pravopisu v potřebném počtu. V jednom případě škola neměla bezbariérový přístup potřebný pro žáka s přiznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky.
- Zaznamenány byly případy žáků, kteří **nebyli schopni prokázat svoji totožnost ve škole určené Centrem** (ztráta či krádež občanského průkazu, neplatný cestovní pas). Případy byly operativně řešeny s pracovníky společnosti Centra, nebo s vedením „domovských“ škol (např. příjezd zástupce ředitele k identifikaci žáka).

Reforma závěrečné zkoušky

V **oborech s výučním listem** proběhla reforma zkoušky k ukončování studia, tzv. jednotné zadání oborové závěrečné zkoušky v rámci projektu OP VK realizovaného Národním ústavem odborného vzdělávání (pozdější Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků), ve více oborech.

Ve školním roce 2010/2011 se jednotná zadání realizovala celkem na 407 školách, v 1 625 tzv. škol-oborů. Zkoušku podle jednotného zadání skládalo celkem 22 724 žáků. Z tohoto počtu je 76 % škol s obory vzdělání kategorie H, kde zkoušku skládalo 21 491 žáků, a 28 % škol s obory vzdělání kategorie E, kde se jí účastnilo 1 233 žáků.

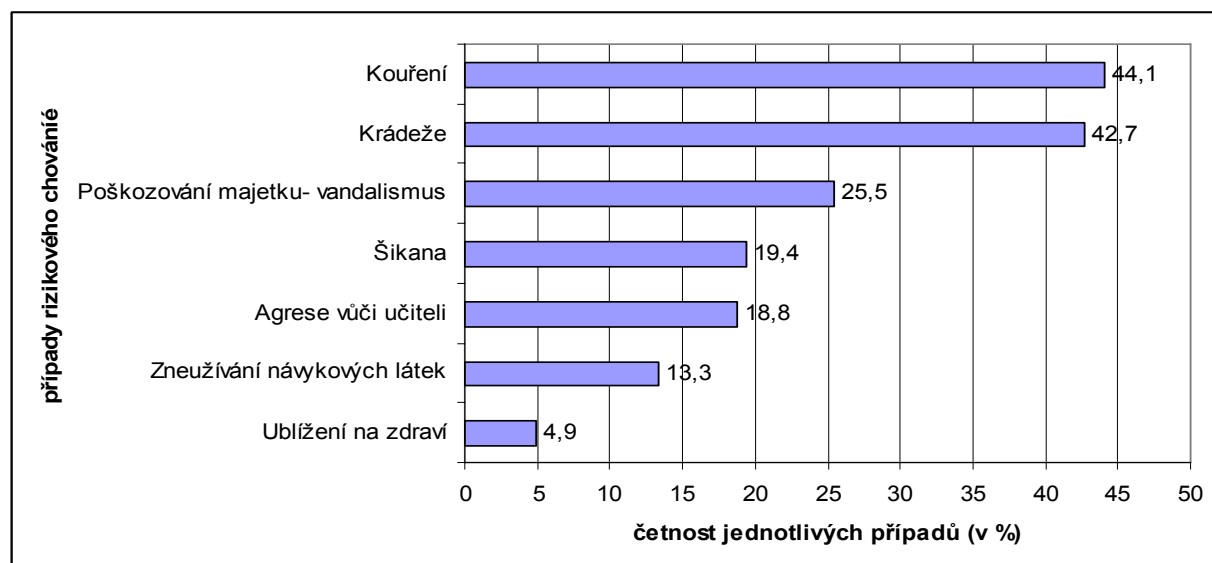
Národní ústav odborného vzdělávání zajistil přípravu na novou zkoušku a informační podporu školám na vysoké úrovni, více než 90 % zúčastněných škol se vyjádřilo k jednotnému zadání zkoušky velmi pozitivně. Podle údajů Národního ústavu pro vzdělávání zatím méně škol (12 %) využilo i možnosti zařadit do zkoušky tzv. školní část. Praktickou zkoušku podle jednotného zadání realizovalo 87 % škol, ústní zkoušku 96 % škol. Ve vybraných oborech byla ověřována samostatná odborná práce. Za pozitivní lze považovat fakt, že v 93 % škol byla zajištěna účast odborníka z praxe.

III. Preventivní a inovační programy ve středním vzdělávání

Preventivní programy ve středním vzdělávání

Ve školním roce 2010/2011 zjišťovala ČŠI výskyt řešených případů rizikového chování ve středních školách. Výskyt komplexních a koordinovaných systémů ve školách byl prozatím spíše vzácností. V řadě škol nebyly školní řády nastaveny na prevenci, spíše byly jen výčtem výchovných opatření za porušení povinností žáků. Specifickým problémem je ve středním vzdělávání odlišení práv a povinností skupiny žáků, kteří v průběhu studia dosahují zletilosti. Školy, žáci ani jejich rodiče si často neuvědomují, jaká práva a povinnosti tato změna přináší. V následujícím přehledu uvádíme výsledky zjištění z navštívených škol.

Graf 7 Výskyt řešených případů rizikového chování ve SŠ

Výše uvedené údaje ukázaly přetrvávající malou účinnost prevence kouření a prevence krádeží v SŠ.

Výchovné poradenství je převážně zajišťováno interně, v 76,8 % škol byl ustanoven výchovný poradce, v 14,6 % SŠ byl k dispozici školní psycholog. Externě využívaly SŠ služby PPP, roce 2010/2011 poskytly služby pro 1 230 klientů ze SŠ, především se však výrazně navýšil počet vydaných posudků potřebných k uznání nároku úpravy podmínek MZ pro žáky se SVP.

Prevence BOZ, rozvoj výchovy ke zdraví

Ve středních školách byly v navštívených hodinách aktivity výchovy ke zdraví na nejnižší úrovni ze všech segmentů. Péče o zdraví je ve třech čtvrtinách škol začleněna jako téma, které prostupuje ostatními vyučoványi předměty. Výjimečně je začleněna jako samostatný předmět nebo modul, v navštívených školách byla tato praxe patrná u oborů skupiny Zdravotnictví a Pedagogika, učitelství a sociální péče. Požadovaná průřezová témata (v SOV především Občan v demokratické společnosti, Člověk a životní prostředí, Člověk a svět práce) byla prokazatelně zařazena do výuky ve většině škol, přibližně u jedné pětiny sledovaných oborů vnikly o skutečném začlenění těchto témat do výuky pochybnosti.

Negativně hodnotila ČŠI především nabídku vedoucí k rozvoji pohybových dovedností. SŠ se zaměřily spíše na problematiku BOZ a zajištění žáků ochrannými prostředky pro praktickou výuku.

Tabulka 55 Výskyt aktivit výchovy ke zdraví v průběhu vzdělávání ve SŠ (údaje v %)

Sledované aktivity	Střední školy	
	celkem	z toho G
Činnosti související s tematikou BOZ	23,7	8,1
Rozvoj pohybových dovedností	7,9	6,8
Podpora zdravého životního stylu	24,9	33,8

Školní úrazy ve SŠ

Česká školní inspekce evidovala ve školním roce ve SŠ celkem 12 839 školních úrazů, na celkové úrazovosti se podílely 27,4 %. Index školní úrazovosti (přepočet na 100 žáků) byl 2,39, v meziročním srovnání se zvýšil. Nejčastěji poraněnou částí byly končetiny (ruka 47 %, noha 35 %), téměř 60 % úrazů se stalo v tělocvičně. Tato zjištění souvisejí mimo jiné s nízkou úrovní podpory výchovy ke zdraví ve středních školách.

Inovace ve středním vzdělávání

Ve středním vzdělávání byly hlavními změnami v souladu s DZ 2007 vydání RVP SOV a následná tvorba oborových školních vzdělávacích programů. Ve středním vzdělávání ČŠI sledovala podporu rozvoje funkčních gramotností. Zaměřila se na inovaci obsahu, forem, metod a přizpůsobování organizace výuky podle potřeb a schopností žáků a na zapojení škol do rozvojových projektů. Celkově hodnotila podporu funkčních gramotností na požadované úrovni v 86 % navštívených škol, rizika byla zjištěna v cca 14 % SŠ.

Organizace výuky, hodnocení, motivace

Celkově bylo v SŠ uplatnění sledovaných organizačních a motivačních aktivit k podpoře rozvoje funkčních gramotností častější a variabilnější než v ZŠ. Projevilo se to zvláště ve vztahu k SG a v oblasti CJ v četnějším výskytu aktivit na podporu multikulturní výchovy.

Ze sledovaných organizačních a motivačních aktivit byly směrem k podpoře rozvoje funkčních gramotností nejčastěji uplatňovány aktivity v následujícím pořadí:

- vedení žáků k **vyhledávání souvislostí** mezi vzdělávacími oblastmi (pozitivní vliv vyhledávání informací a práce s nimi, **kromě oblasti ČG** však spíše **z jiných zdrojů než jako výsledek práce s textem**; celkovou účinnost však může snižovat náznak opomíjení možností práce se vzorci a symboly v jiných oblastech než v MG),
- **diferencované nároky a požadavky** podle schopností a možností žáků (z toho celkově nejvíce směrem k SG),
- pravidelné **hodnocení žáků** a poučení z chyb (opět nejvíce k SG, zvláště k podpoře pozitivního vnímání sebe sama).

Formy výuky a další ukazatele

- V účinné podpoře rozvoje funkčních gramotností dominovala **samostatná práce žáků a individualizovaná výuka**, v oblasti výchovy ke zdraví skupinová (kooperativní) výuka. Významněji přispívala i aplikace mezipředmětových vazeb a poskytování příležitostí žákům se SVP s ohledem na jejich potřeby.
- Vliv stále často uplatňované **hromadné (frontální) výuky** na účinnost podpory rozvoje funkčních gramotností i na utváření příznivého klimatu byl výrazně menší než vliv ostatních využívaných forem výuky a v souhrnu spíše nevýznamný.
- Významným faktorem účinnosti podpory je promyšlené **využívání průřezových témat**, přibližně v **jedné pětině** škol s obory SOV se závěrečnou zkouškou je však limitováno zjištěnými nedostatky v této oblasti ŠVP (zejména v rozpracování vzdělávacího obsahu daných témat).
- **Obsahová správnost** učiva je logickým faktorem účinnosti podpory rozvoje funkčních gramotností, ve všech sledovaných vyučovacích jednotkách byla téměř stoprocentní (přesně 97,4 %, zanedbatelně vyšší v SOV s maturitní zkouškou – 97,8 %, nejnižší

v SOV se závěrečnou zkouškou – 96,2 %, a to především s dílčími nedostatky v obsahu, který se týká práce se vzorci a symboly v oblasti MG).

Metody výuky

V účinné podpoře rozvoje funkčních gramotností jednoznačně dominovaly **aktivizující a komplexní metody**, zejména v SG (zvláště v podpoře pozitivního vnímání sebe sama a žákovské tvořivosti). S výjimkou oblasti CJ přispívaly významněji i **názorně demonstrační metody**, zejména experimentování, manipulace s předměty a záměrné pozorování, v oblasti výchovy ke zdraví pak i dovednostně praktické metody. Průřezově přes všechny funkční gramotnosti **s výjimkou MG** byla v SŠ účinná také komunikace s žáky zaměřená na otevřenou diskusi k dané tematice z více než úzce vymezených předmětových hledisek.

Práce s textem, zejména vyhledávání a práce s informacemi obsaženými v učebnicích a jiných odborných textech, logicky nejvíce přispívala k rozvoji ČG i celkově k oblasti CJ. V ostatních oblastech jsou informace vyhledávány spíše z jiných zdrojů, nejvíce z internetu, práce s textem je však přirozenou součástí této činnosti.

Používané metody (s výjimkou dovednostně praktických) většinou postrádají v **jiných předmětech než v matematice** více didaktických prvků a aktivit z oblasti MG. Týká se to především CJ, ČG, SG a proti očekávání i práce s modely ve výtvarné výchově. Nepatrně lepší je stav v oblastech PŘG, ICT, odborných předmětů a praktické výuky.

Rozvoj informační gramotnosti

ČŠI sledovala v navštívených hodinách úroveň využívání ICT ve výuce v oborech s maturitní zkouškou a v oborech s výučním listem jako součást podpory rozvoje klíčových funkčních gramotností. V přehledu uvádíme výsledky inspekčních hospitací:

Tabulka 56 Využití ICT ve výuce v SŠ – maturitní obory

Způsob využití	Český jazyk	Cizí jazyk	Matematika	ICT	Přírodovědná oblast	Společenskovědní oblast	Výchovné předměty	Odborné předměty a praktická výuka	Celkem
ICT nebylo využito	72,1	85,1	83,4	2,2	59,1	71,6	89,6	59,2	67,3
Jednoduchá prezentace učiva za využití ICT	23,0	10,3	13,1	10,9	29,7	23,4	9,0	22,1	19,1
Využití speciálních SW aplikací bez přímého užití dětmi	2,4	1,1	3,1	6,6	7,9	0,3	1,5	3,4	3,1
Využití speciálních SW aplikací + přímá práce některých žáků s ICT	1,4	1,3	0,3	4,4	1,8	3,3	-	3,4	2,2
Využití speciálních SW aplikací + přímá práce všech žáků s ICT	1,0	2,3	-	75,9	1,4	1,3	-	11,8	8,3

V oborech s maturitní zkouškou byl podíl hodin, ve kterých PP využili ICT, 32,7 %, aktivity žáků byly zjištěny jen v 10,5 % hodin výuky. Podpora informační gramotnosti je soustředěna v předmětech ICT, kde byl podíl zapojených žáků v 81,3 % hodin výuky. Vyšší zapojení ICT bylo v odborných předmětech a v praktické výuce a v přírodovědných předmětech.

Tabulka 57 Využití ICT ve výuce v SŠ – obory bez maturitní zkoušky

Způsob využití	Český jazyk	Cizí jazyk	Matematika	ICT	Přírodovědná oblast	Společenskovědní oblast	Výchovné předměty	Odborné předměty a praktická výuka	Celkem
ICT nebylo využito	73,0	86,2	77,6	2,4	61,4	80,0	96,0	77,8	73,9
Jednoduchá prezentace učiva za využití ICT	23,6	5,7	12,9	2,4	32,5	20,0	4,0	17,8	17,1
Využití speciálních SW aplikací bez přímého užití dětmi	3,4	6,9	4,7	4,8	4,8	-	-	2,1	3,1
Využití speciálních SW aplikací + přímá práce některých dětí s ICT	-	-	4,7	2,4	1,2	-	-	1,1	1,2
Využití speciálních SW aplikací + přímá práce všech dětí s ICT	-	1,1	-	88,1	-	-	-	1,3	4,7

V oborech s výučním listem bylo využití ICT ve výuce na nižší úrovni. Podobně jako u oborů s MZ byli žáci zapojeni v předmětech ICT (83,5 %), častěji využili ICT v jednoduchých prezentacích učiva sami PP. Potvrdila se hypotéza, že méně využívají ICT ve výuce starší PP nad 60 let, až 80 % z nich ICT ve výuce nevyužilo.

Rozvoj sociálních dovedností ve středních školách

V rámci programového cyklu ČŠI byly prioritou Plánu hlavních úkolů ve školním roce 2010/2011 tematické inspekce podpory rozvoje sociální gramotnosti v kontextu vymezení sociálních dovedností Evropským rámcem celoživotního učení. ČŠI se ve středních školách zaměřila především na začlenění společenskovědních předmětů do vzdělávání a na způsob podpory rozvoje sociální gramotnosti při výuce těchto předmětů.

Navštívené střední školy začleňovaly společenskovědní oblast do školních vzdělávacích programů způsobem odpovídajícím příslušným RVP. Minimální povinnou hodinovou dotaci společenskovědních předmětů posilovalo disponibilními hodinami 40 % škol, průměrná míra využití disponibilní hodinové dotace pro společenskovědní oblast jsou 2 hodiny týdně v oborovém učebním plánu. Alespoň jeden volitelný předmět se společenskovědním zaměřením nabízel 37 % škol, 18 % škol alespoň jeden předmět nepovinný. Konkrétní zacílení těchto předmětů odráželo zaměření oboru a využitelnost výstupů v praxi.

Kvalifikovanost pedagogických pracovníků je 86,4 % u maturitních oborů SV, u nematuritních oborů byla nižší (72,9 %). Odborná specializace pedagogických pracovníků byla nízká. U hodin dějepisu dosahoval podíl hodin vedených aprobovaným pedagogem 66 %, u ostatních společenskovědních předmětů tento podíl klesá dokonce na 59 % hodin. Rizika snížené míry věcné správnosti výuky se školy snažily minimalizovat prostřednictvím DVPP. V průběhu uplynulého školního roku se DVPP pro vzdělávací obor dějepis účastnilo průměrně 0,5 pedagogických pracovníků, DVPP zaměřeného na ostatní společenskovědní předměty se zúčastnilo průměrně 2,5 pedagogických pracovníků.

V následujícím přehledu uvádíme výsledky zjištění z inspekčních hospitací.

Tabulka 58 Hodnocení utváření dovedností žáků SŠ v předmětech začleněných v RVP do společenskovední oblasti (podíl výskytu v %)

Sledované ukazatele utváření dovedností žáků	Dějepis	Výchova k občanství	Jiný SV předmět
Demokratické prostředí, vzájemná komunikace, zájem o výuku	81,0	90,5	89,2
Diferenc. nároky a požadavky podle schopností a možností žáka	47,3	54,4	48,6
Obsahová správnost	96,8	97,4	99,1
Objasňování neznámých termínů a cizích slov	66,2	70,0	75,6
Propojení s praxí a životními situacemi	57,0	93,0	93,8
Akce mimo školu, výlety, exkurze	36,0	13,8	20,2
Vyhledávání souvislosti s ostatními předměty	57,1	71,3	75,9
Podpora estetického vnímání, citění a prožívání	48,7	64,1	60,6
Podpora pozitivního vnímání sebe sama	57,0	77,8	77,9
Rozvoj žakovské tvořivosti, citu a vkusu	29,3	45,1	52,5
Podpora zdravého životního stylu	6,2	25,9	26,8
Aktivity na podporu multikulturní výchovy	27,3	25,3	23,8
Seznamování se s místní kulturou	40,5	34,8	34,0
Podpora žáků se SVP	35,1	35,0	38,2
Příležitost pro nadané žáky	18,7	12,5	20,0

Výše uvedené údaje ukázaly, že PP se zaměřili především na obsahovou správnost, řadu sociálních dovedností již u žáků vyžadují vzhledem k jejich věku automaticky, stále využívali více následná výchovná opatření.

Pro výuku společenskovedních předmětů u maturitních oborů je charakteristická vysoká míry propojení výuky s praxí a s životními situacemi (80,3 % sledovaných hodin), vyhledávání souvislosti s ostatními předměty je však na překvapivě nízké úrovni (37,3 %). Obsahová správnost je stejně jako u ostatních předmětů na vysoké úrovni (98,3 %), ve srovnání s ostatními vzdělávacími oblastmi poskytuje SOV ve zvýšené míře prostor pro aktivity na podporu multikulturní výchovy (23,5 %) a pozitivní vliv na vyjadřovací schopnosti žáků má objasňování neznámých termínů a cizích slov (72,5 %). Výuka je využívána pro práci s vyhledáváním informací (53,5 %) a jejich další využívání (56,3 %). Ve 30 % sledovaných hodin bylo využito ICT, především pro jednoduché prezentace učiva. Z výukových metod je nejčastěji zastoupen výklad učitele (96,3 %), rozhovor (73,5 %) a práce s textem (62,0 %).

Výuka v nematuritních oborech je ještě výrazněji propojena s praxí (95,9 % sledovaných hodin) a na rozdíl od maturitních oborů jsou více hledány souvislosti s ostatními předměty (70,0 %). Obsahová správnost je na vysoké úrovni, významný je přínos oblasti pro podporu multikulturní výchovy (34,1 %) a objasňování neznámých termínů a cizích slov (61,5 %). Obdobným způsobem je zapojeno využívání práce žáků se zdroji (60 %) a využívání vyhledaných informací (57,8 %). ICT bylo využito ve 20 % sledovaných hodin, vždy pro prezentaci učiva. Z výukových metod je nejčastější výklad učitele (94 %), velmi časté je zapojení rozhovoru (92 %) a aktivizujících metod (58 %).

Školy aktivně začleňují projekty, kterými společenskovední vzdělávání žáků dále podporují. Tuto formu projektů realizovalo 70 % navštívených škol. Všechny navštívené školy využívaly některou z forem externího partnerství pro obohacení výuky společenskovedních předmětů a rozvoj sociální gramotnosti žáků, nejčastějším partnerem školy se staly kulturní instituce, obce, kraje nebo mikroregiony a firmy. Ve 40 % navštívených středních škol se žáci zapojovali do předmětových soutěží a olympiád. Třetina učitelů společenskovedních předmětů (34 %) uvedla, že měli možnost se seznámit i s praxí ve vzdělávacích systémech v zahraničí, nejčastěji prostřednictvím návštěvy školy v zahraniční nebo studijního pobytu.

Pozitivní trendy

- Zvýšil se podíl učitelů SOŠ a SOU, kteří se podíleli na tvorbě ŠVP.
- Zvýšila se kvalita začlenění průřezových témat do ŠVP a ve většině škol jsou aktivně realizována ve výuce.
- Využití zdrojů prostřednictvím realizace projektů se společenskovedním zaměřením, aktivní využívání externích partnerů.

Rizika

- Velmi nízká míra odborných učitelů společenskovedních předmětů.
- Omezený přístup učitelů k profesnímu rozvoji prostřednictvím využití příkladů dobré praxe z jiných škol. Ve většině škol neprobíhá vzájemná výměna informací mezi PP.
- Oproti základnímu vzdělávání ve vzdělávání středním klesá důraz na rozvoj sociální gramotnosti žáků v hodinách.

Rozvoj přírodovědné gramotnosti

V rámci programového cyklu a podle Plánu hlavních úkolů byla ve školním roce prioritou tematika podpory rozvoje přírodovědné gramotnosti v kontextu klíčových dovedností evropského rámce celoživotního učení a Lisabonské strategie i současných strategických národních a evropských priorit.

Střední školy začleňovaly ve většině případů přírodovědnou oblast do školních vzdělávacích programů odpovídajícím způsobem, přibližně pětina programů měla mezery v začlenění očekávaných výstupů pro tuto vzdělávací oblast podle příslušných RVP. Pozitivem ŠVP je vymezení mezipředmětových vztahů pro tuto vzdělávací oblast, školy až na výjimky mezipředmětové vztahy zpracovaly. U většiny škol zůstalo vymezení v ŠVP v obecné rovině. Průřezové téma EVVO je i ve středním vzdělávání nejčastěji zařazeno formou rozložení do více předmětů.

V 70 % ŠVP byla minimální povinná hodinová dotace pro přírodovědnou oblast posílána z disponibilních hodin, nejčastěji v pásmu 1 až 4 hodiny. Menší část škol nabízí pro přírodovědnou oblast i volitelné předměty, téměř 90 % škol nenabízí žákům žádný nepovinný předmět s touto tematikou. Nabídka volitelných a nepovinných předmětů je tu dána především profilací oboru a celé školy.

Z inspekčních hospitací přírodovědných předmětů ve školním roce vyplývá, že 89,5 hodin v maturitních oborech a 78,3 hodin v nematuritních oborech bylo odučeno kvalifikovaným pedagogickým pracovníkem (kvalifikovanost je tedy v relativních číslech vysoká, vyšší míru kvalifikovanosti však měli jen učitelé matematiky a českého jazyka). Přibližně 70 % pedagogů se v průběhu jednoho školního roku zúčastnilo alespoň jednoho kurzu dalšího vzdělávání.

Tabulka 59 Hodnocení utváření dovedností žáků SŠ v předmětech začleněných v RVP do přírodovědné oblasti (podíl výskytu v %)

Sledované ukazatele utváření dovedností žáků	Matematika	Přírodovědné předměty	Odborné předměty a praktická výuka
Demokratické prostředí, vzájemná komunikace, zájem o výuku	86,3	79,2	87,5
Diferencované nároky a požadavky podle schopností a možností žáka	43,3	35,9	43,6
Obsahová správnost	96,6	95,0	98,0
Objasňování neznámých termínů a cizích slov	49,8	60,1	60,7
Propojení s praxí a životními situacemi	42,9	79,9	88,6
Akce mimo školu, exkurze, pobyt v přírodě, výlety	3,0	11,3	18,8
Vyhledávání souvislosti s ostatními předměty	27,9	63,0	64,1
Využití nových vědeckých a technických poznatků	24,5	64,4	45,6
Příležitost k využití vyhledaných informací	20,2	39,6	37,6
Příležitosti k experimentování, manipulaci a záměrnému pozorování	4,5	23,2	18,6
Činnosti související s tematikou BOZ	2,1	34,3	22,4
Podpora zdravého životního stylu	10,9	30,8	19,7
Péče o okolní životní prostředí	5,5	37,7	15,4
Podpora žáků se SVP	29,4	27,8	38,3
Podpora nadaným žákům	13,4	12,7	20,7

Ve středních školách se hodiny přírodovědných předmětů vyznačují vysokou mírou věcné odbornosti, tj. správným používáním odborné terminologie a symboliky a logickou strukturovaností a srozumitelností. Hlavní oblast pro zlepšení stavu spočívá v přenechání většího prostoru žákům, aby samostatně navrhovali kroky k řešení problémů a více využívali vlastní úsudek a zkušenosti (rozvoj kompetence k řešení problémů). Na nižší úrovni než u základního vzdělávání je vedení žáků k aplikaci poznatků a postupů na situace z běžného života (propojení výuky s praxí). Výuku podle pozorování charakterizuje nižší míra aktivity žáků. V 70 % sledovaných tříd byly do výuky předmětu začleněny také praktické činnosti. Z hlediska metod a forem výuky dochází ve středním vzdělávání k výraznému úbytku pestrosti, klesá využití všech metod výuky s výjimkou výkladu učitele a z výukových forem dominuje frontální výuka více než ve vzdělávání základním.

Dostatečné a moderní vybavení pomůckami pro výuku přírodovědných předmětů není ve středních školách samozřejmostí. Necelá čtvrtina škol má vybavení dobré a v posledních letech modernizované, vybavení přibližně poloviny škol by se dalo charakterizovat jako postačující, ale spíše zastaralé, čtvrtina škol se potýká s nedostačujícím vybavením (především v oblasti demonstračních pomůcek, pomůcek pro žakovské experimenty). Přírůstky pomůcek v posledních třech letech byly nejčastěji označeny jako dílčí, v některých školách nebyly žádné, v navštívených školách nebyla zaznamenána v tomto směru žádná významná investice. Alespoň jednu odbornou učebnu pro výuku přírodovědných předmětů má 80 % středních škol, nejčastěji pro chemii, dále pro fyziku, nebo kombinovanou učebnu pro více přírodovědných předmětů. V přírodovědných předmětech je nejčastěji využíváno ICT, a to především pro jednoduché prezentace učiva (přibližně 30 % sledovaných hodin).

Většina škol realizuje projekty nebo pokusná ověřování s přírodovědnou tematikou pro doplnění výuky o praktické činnosti a propojení výuky s reálným světem. Přibližně 70 % škol zpestřuje výuku prostřednictvím spolupráce s externím partnerem, na rozdíl od škol

základních se při spolupráci uplatňují ve zvýšené míře také vysoké školy a firmy, častými partnery jsou dále ekocentra, ekologická hnutí a sdružení a další SŠ nebo ZŠ. Více než polovina škol začleňuje žáky do předmětových olympiád a soutěží a stimuluje tak rozvoj zájmu žáků o přírodní vědy a nabízí realizaci zájmu žákům talentovaným.

Pozitivní zjištění

- Vysoká míra zapojení škol do projektů a realizace spolupráce s externími partnery vede k propojení výuky s praxí a obohacování učiva.
- Používání odborné terminologie a symboliky, logická struktura a srozumitelnost hodin, důraz na opakování a upevňování učiva, dobré časové uspořádání hodin (oblast přírodovědných pojmů podle definice OECD/PISA).
- Relativně časté využití ICT ke zpestření výuky formou prezentace učiva.
- Vysoká míra účasti pedagogických pracovníků v DVPP.

Rizika

- Negativním zjištěním byla velmi nízká propojenost matematiky s přírodovědnými předměty, odbornými technickými předměty a praktickou výukou.
- Mezery v začlenění očekávaných výstupů přírodovědné oblasti stanovených v příslušných RVP do školních vzdělávacích programů (pětina sledovaných ŠVP).
- Systémy zajištění kvality výuky a výsledků vzdělávání (vlastní hodnocení) ve školách často nejsou komplexní.
- Část středních škol nemá metodické orgány pro přírodovědné předměty, nebo je jejich fungování málo systematické.
- Nízká míra vedení žáků k samostatnosti při navrhování postupných kroků řešení problému či využívání úsudku a zkušenosti pro formulaci hypotéz (zasahuje do oblasti přírodovědných postupů podle definice OECD/PISA, kompetence k řešení problémů).
- Ve školách není dostatečně využíváno možnosti výměny informací mezi PP.
- Pětina hodin přírodovědných předmětů u nematuritních oborů byla odučena nekvalifikovaným učitelem.
- Oproti základnímu vzdělávání ve středním vzdělávání klesá propojení výuky s reálnými situacemi a výuka je v oblasti využívání různých metod a forem chudší.
- Mezery ve vybavení některých škol pomůckami pro žáky, potřeba modernizace materiálního vybavení škol pro výuku přírodovědných předmětů.

Souvislosti mezi vzdělávacími oblastmi → podpora rozvoje funkčních gramotností a příznivého klimatu

- Ve středních školách se **nejvíce vzájemně podporují** aktivity z oblasti **ČG a SG**, zejména činnosti směřující k rozvoji estetického vnímání, prožívání a tvořivosti žáků s vytvářením příležitostí pro seznamování se s místní kulturou.
- Velmi významně se podporují aktivity směřující k rozvoji ČG a CJ s aktivitami na podporu multikulturní výchovy.
- Častější orientaci na aktivity z oblasti SG vyučující vhodně spojují s motivováním žáků k poznávání a osvojování návyků zdravého životního stylu.

IV. Řízení školy a efektivní strategie SŠ

V oblasti hodnocení řízení a efektivní strategie byly zahrnuty souhrnné poznatky o ředitelích škol a výsledky analýzy rizik snižujících efektivitu výuky ve vztahu k cílům ŠVP. V uplynulém školním roce byla zjištěna v 11,6 % SŠ závažná dílčí rizika v řízení škol, meziroční nárůst negativních hodnocení byl spojen především s nedostatky v kvalitě ŠVP, lze uvažovat i o vysoké administrativní zátěži v souvislosti s MZ. Z vyššího podílu rizik a zároveň i nadstandardních hodnocení (11,6 %) v kritériu „Řízení školy“ je možné usuzovat na značné rozdíly v zajištění chodu škol SOV.

Ředitelé SŠ

V navštívených školách splnilo předpoklady pro výkon funkce stanovené školskými zákony téměř 99 % ředitelů, na základě řádného konkurzního řízení bylo jmenováno 89 % ředitelů. Průměrný věk ředitelů byl 52,9 let, celková délka pedagogické praxe byla průměrně 26 let a délka řídicí praxe 11 let. Zjištění ČŠI ukázala, že změny ve funkcích ředitelů škol nejsou časté, v uplynulém školním roce bylo vyhlášeno 41 konkurzních řízení ve SŠ.

Znalost AJ uvedlo 51 % ředitelů, dále se vyskytly NJ (48,8 %), ruský jazyk (49,2 %), italský jazyk (13,7 %) a FJ (cca 7 %). Téměř polovina ředitelů umí CJ využít aktivně, 14,3 % získalo certifikát z uznávaných jazykových zkoušek.

Úroveň informační gramotnosti u ředitelů SŠ byla hodnocena v 71 % stupněm pokročilý, specializaci mělo v této oblasti 7,3 % a 19 % ředitelů získalo certifikát pro výkon koordinátora ICT.

Tabulka 60 Hodnocení úrovně manažerských činností ředitelů SŠ

Sledované ukazatele	Četnost dosažení požadovaného stavu (v %)		
	2009/2010	2010/2011	Trendy
Strategie, ŠVP / inovace obsahu vzdělávání	80,8	89,3	+
Správa školy, plnění úkolů ředitele podle školského zákona	90,9	98,3	+
Vytváření personálních předpokladů, vyhodnocování rizik	85,5	88,7	+
Zavedení systému hodnocení výsledků a úspěšnosti žáků	76,8	75,1	-
Rozvoj partnerských vztahů školy	94,5	97,8	+
Aktivní znalost AJ	36,6	50,9	+
Účast v projektech	83,1	94,5	+

Česká školní inspekce hodnotila pozitivní vývoj v manažerských dovednostech, zlepšila se úroveň schopností komunikace v AJ, významný byl i podíl škol zapojených v rozvojových projektech. V pozitivním hodnocení ukazatele plnění úkolů ředitele se projevilo vysoké ocenění jejich nasazení při zajištění nové maturitní zkoušky. Rezervy měli především ředitelé ve školních systémech vlastního hodnocení.

Školní klima ve středních školách

Ve středních školách byla ve srovnání s ostatními segmenty spokojenost PP pracovníků na nejnižší úrovni a také ve srovnání s uplynulým rokem byl výrazný posun k horšímu téměř ve všech sledovaných ukazatelích. PP hodnotili zvýšené riziko narůstajících projevů agresivity mezi žáky a klesl zájem o aktivní spoluúčast při péči o školní prostředí. Trvale je patrná nespokojenost s materiálně-technickým vybavením škol. V tomto roce navštívila ČŠI především školy, které poskytují odborné vzdělávání, lze tedy usuzovat, že situace v těchto školách je ve srovnání se školním klimatem v gymnáziích méně příznivá. Podrobněji v části B, tabulce B 22a.

Zajímavým poznatkem v této souvislosti byl fakt, že počet stížností se v meziročním srovnání téměř nezměnil. Celkem bylo doručeno 113 stížností s 211 podněty a z toho byl podíl důvodných 22,3 %. Nejčastěji směřovaly podněty k úrovni a průběhu vzdělávání, k provozu školy, k hodnocení výsledků žáků a personálnímu zajištění výuky.

Tradičně je na vysoké úrovni rozvoj partnerských vztahů, především v oborech s výučním listem bylo vysoké zapojení externích odborníků při závěrečných zkouškách. V 95,7 % navštívených škol se ředitelé zabývají stanovisky a podněty žakovské samosprávy.

V. Podpora pedagogickým pracovníkům

V oblasti hodnocení podpory pedagogickým pracovníků byly zahrnuty souhrnné výsledky zjišťování o personálních podmínkách, školního klimatu, o stavu materiálního vybavení a hospodaření škol s finančními prostředky poskytovanými ze státního rozpočtu.

Personální podmínky v SŠ

Statistiky uváděly ve středním vzdělávání 37,7 tis. pedagogických pracovníků v přepočteném počtu. Snížil se podíl nekvalifikovaných PP, v celostátním průměru byl 12,7 %. Průměrný plat PP se mírně snížil a byl 26 324 Kč, poklesl průměrný počet žáků na jednoho PP z hodnoty 14,6 na hodnotu 14,1. Organizaci výuky a ekonomické podmínky pozitivně ovlivnil i meziroční pokles týdenních nadúvazkových hodin o 13,8 %.

ČŠI hodnotila personální podmínky na požadované úrovni v 82 % navštívených škol, podíl škol se závažnými riziky byl 17,2 % ze všech navštívených škol.

Ve sborech SŠ byl podíl žen, který dosahoval 62,3 %, nejnižší ze všech hodnocených segmentů. Věkový průměr PP byl 45,0 let.

Podíl PP do 3 let praxe byl 10,9 %. Ve sledovaných hodinách byli v průměru nejmladší vyučující na vyšším stupni gymnázií (38,5 roku; 20,6 % začínajících do 3 let; průměrná délka pedagogická praxe 13,7 roku), nejstarší v oborech SOV se závěrečnou zkouškou (46,6 roku; 9,0 % začínajících; průměrná délka pedagogické praxe 17,2 roku).

Podíl kvalifikovaných PP byl 80,5 % (což je méně než celostátní průměr podle statistiky). Ve školním roce 2010/2011 se potvrdila dlouhodobě nejvyšší kvalifikovanost vyučujících matematiky a českého jazyka. Prokazatelně se zvýšila kvalifikovanost učitelů CJ, pouze v oborech SOV se závěrečnou zkouškou nebyla u sledovaných vyučujících tato pozitivní změna zjištěna, navíc jen 54% kvalifikovanost byla nejnižší ze všech sledovaných předmětů ve všech stupních vzdělávání. Zvláštní je stav ve výuce předmětů z oblasti ICT – v průměru nejmladší vyučující, avšak s celkově nejnižší kvalifikací. Podíl **kvalifikovaných PP** byl stejně jako v ZŠ vyšší ve skupině s **delší celkovou pedagogickou praxí a věkově starších**. Podíl PP s praxí delší než 35 let byl 5,5 %. Tito vyučující prokazují vyšší úroveň znalostí a dovedností vztahujících se k ŠVP, avšak nižší v oblasti ICT a v jejich využití při výuce.

Větší pestrost využívání forem a metod výuky, organizačně motivačních aktivit, vytváření příležitostí a podpory rozvoje funkčních gramotností více souvisí především s **vyšší úrovní znalostí a dovedností vyučujících vztahujících se k ŠVP a k ICT, a to převážně ve skupině odborně kvalifikovaných**. Pozitivní vliv jejich odborných kvalit se nejvíce projevuje v četnějším využívání aktivizujících metod a mezipředmětových souvislostí. Tito vyučující také poskytují žákům více příležitostí k experimentování. Nižší aktivita, malá nápaditost a spíše vžitá stereotypy se v tomto ohledu projevily u **věkově nejstarších nekvalifikovaných vyučujících**.

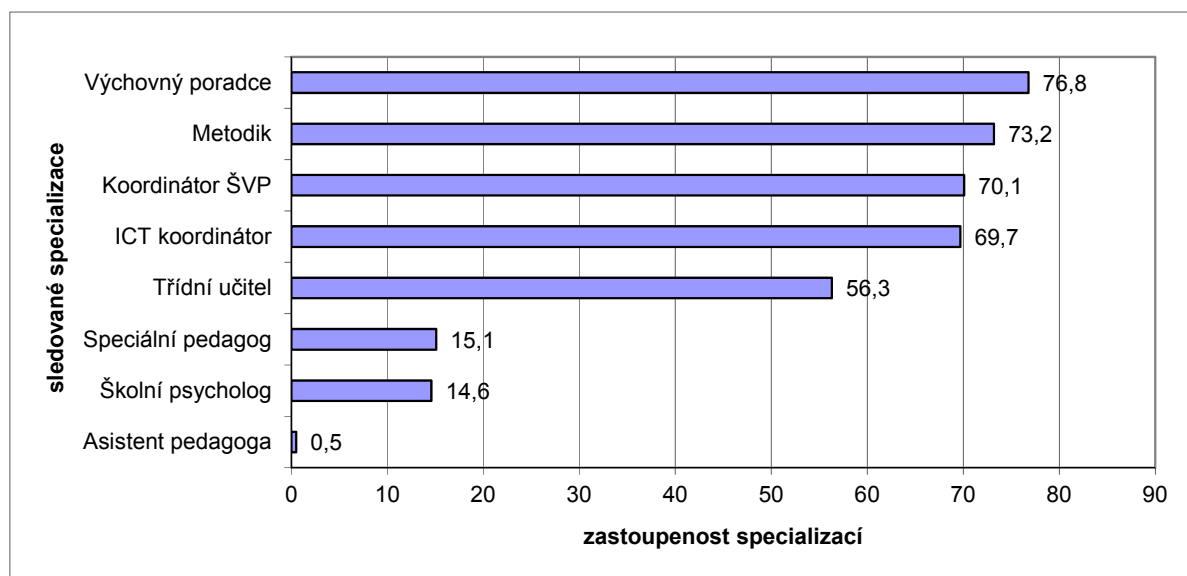
Průměrná délka pedagogické praxe byla 16,9 let. Podle délky praxe byli nejzkušenější vyučující matematiky, českého jazyka a předmětů ve společenskovědní oblasti. S výjimkou oborů SOV se závěrečnou zkouškou byla zjištěna nejkratší praxe učitelů předmětů z oblasti ICT.

Jazyková vybavenost sledovaných vyučujících byla nejlepší ve vyšším stupni víceletých gymnázií, tam vyniká zvláště aktivní znalost AJ (57,4 %) a skutečnost, že se nevyskytl žádný případ neznalosti CJ. Spíše nepříznivý byl stav v oborech SOV se závěrečnou zkouškou, aktivní znalost AJ pouze 23,3 %, neznalost CJ 12,0 %. Celkově se však aktivní znalost AJ nebo znalost jiného CJ nepatrně zvyšuje.

Zvýšil se podíl PP se specializací (39 %), byl to výsledek vyššího zájmu PP o rozšíření kvalifikace a většího zapojení do různých forem DVPP.

Dostupnost odborníků v SŠ

Graf 8 Zastoupení specializací PP v navštívených středních školách

Vyšší úroveň ICT znalostí a dovedností učitelů pozitivně ovlivňuje především frekvenci využívání prostředků ICT a nových vědeckých a technických poznatků v průběhu výuky. Častěji uplatňují didaktické prvky, které podporují rozvoj MG. U těchto vyučujících však bylo pozorováno nepatrně nižší využití možností, které poskytuje vzájemná komunikace s žáky prostřednictvím rozhovorů k problematice výuky, a také nižší aktivita v podpoře rozvoje multikulturní výchovy, estetického vnímání a prožívání a v oblasti BOZ.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků v SŠ

Ve středních školách byla míra zapojení PP v dalším vzdělávání na vysoké úrovni. Vliv měla i velikost školy, která umožňovala velkým školám vyšší zastupitelnost PP. Podíl škol, které umožnily svým PP studium na VŠ, byl 68,9 %, vyšší účast byla v gymnáziích (75 %). V jiných formách DVPP (kurzy a semináře) byl podíl škol 67,2 %, opět převažoval zájem v gymnáziích (87,5 %). V následujících tabulkách uvádíme přehled účasti v obou formách podle obsahového zaměření.

Tabulka 61 Zapojení škol do DVPP – podle § 1 vyhlášky č. 317/2005 Sb. (údaje v %)

Formy DVPP	SŠ	GV	SOV
Studium ke splnění kvalifikačních předpokladů	6,0	2,3	6,6
Studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů – ICT	0,9	2,3	0,7
Studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů – prevence SPJ	0,4	0,5	0,4
Studium k prohloubení odborné kvalifikace	10,1	22,3	7,6

V tematických kurzech a seminářích byla nejvyšší účast v akcích k reformě maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky a ke zdokonalování dovedností v ICT.

Tabulka 62 Zapojení škol do DVPP – podle tematického zaměření kurzů a seminářů (údaje v %)

Formy DVPP	SŠ	GV	SOV
DVPP k výkonu manažerských funkcí	1,8	3,2	1,5
DVPP k hodnocení žáků a k vlastnímu hodnocení školy	7,7	3,2	8,7
DVPP ve speciální pedagogice	0,9	0,0	0,8
DVPP ke zvyšování kompetence učitele v pedagog.-psychologické práci	8,6	3,6	9,5
DVPP ke kurikulární reformě RVP a ŠVP	10,9	20,9	8,8
DVPP v oblasti využívání ICT	17,7	49,1	11,4
DVPP – cizí jazyk	8,6	20,5	5,9
DVPP k reformě MZ, ZZ	27,5	59,5	21,2

Obsahové zaměření DVPP bylo vhodně zaměřeno k podpoře reformy ve středním vzdělávání.

Materiální předpoklady středních škol

Materiální předpoklady v navštívených středních školách odpovídaly požadavkům v 93,4 % SŠ. Střední školy nabízely i další **školské služby** pro své žáky, nejobvyklejší součástí SŠ byly domov mládeže nebo internát (70 % SŠ), školní jídelna (cca 62 % SŠ) a školní kluby (35 % SŠ).

Realizované **investiční projekty** byly nejčastěji zaměřeny na budovy (31 %), odborné učebny (30 %), školní hřiště (29 %), bezbariérový přístup (27 %), laboratoře (27 %), modernizaci ICT (23 %), pracoviště praktické výuky (8 %) a tělocvičny (5 %).

ČŠI zjišťovala v následných inspekcích ve školách s vysokým výskytem školních úrazů stav a bezpečnost prostor škol. V následujícím přehledu uvádíme výsledky těchto kontrol v 50 školách.

Tabulka 63 Vybrané ukazatele bezpečného prostředí ve středních školách

Sledovaný ukazatel – prostory se zjištěnými závadami	Výskyt v %
Třídy a učebny	16,0
Sociální vybavení, šatny	10,0
Zákaz kouření	10,0
Tělocvična	4,0
Hřiště a hrací plochy	2,0

Výše uvedené údaje ukázaly, že investiční projekty byly vhodně zaměřeny, většina škol se snažila o zajištění bezpečných a zdravých podmínek pro své žáky.

Negativním zjištěním byl nízký podíl škol s **bezbariérovým přístupem**, který byl vybudován jen ve 27 % SŠ.

Vybavení ICT

Podle statistiky bylo ve středních školách ve školním roce 2010/2011 evidováno celkem 99 663 PC, z toho bylo 97 % s připojením k internetu. Celostátní průměr PP, kteří využívají PC ve výuce, byl 70 %. Ve 23 % navštívených škol byly realizovány projekty modernizace a obnovy vybavení ICT.

Finanční předpoklady středních škol

Nepříznivý vývoj ekonomických podmínek způsobený dopadem restrikcí státního rozpočtu měl vliv i na ekonomické podmínky v navštívených středních školách.

Rozbor hospodaření ukázal i na změny ve struktuře nákladů ve sledovaných ukazatelích. V meziročním srovnání poklesla dotace ze SR na žáka o 5,5 %. Podíl osobních nákladů byl 80,2 %, podíl výdajů na učebnice a učební pomůcky poklesl na 1,4 %, podíl nákladů na DVPP byl ve stejné výši 0,2 % z celkové dotace ze SR. Mírně se zvýšily ostatní zdroje na jednotku výkonu (18 622 Kč na jednoho žáka) a průměrný plat PP (25 503 Kč, což byl meziroční nárůst o 7,8 %).

Tabulka 64 Hodnocení ekonomických podmínek v navštívených SŠ v meziročním srovnání 2009–2010

Sledované ukazatele	2009/ 154	2010 /208	trendy
Kapacita – využití	0,682	0,674	-
NIV na 1 žáka	67 380	65 037	-
NIV ze SR na 1 žáka	49 085	46 415	-
z toho: základní dotace	nebylo zjišťováno	44 750	
rozvojové programy	nebylo zjišťováno	1 665	
dotace ÚSC na 1 žáka	nebylo zjišťováno	8 620	
Průměrný plat 1 PP ve veřejné škole	23 665	25 503	+
V tom: tarif	22 281	23 763	+
Pohyblivá složka na 1 PP	6 346	3 270	-
Průměrný plat 1 PP v soukromé škole	24 471	25 482	+
Průměrný plat 1 PP v církevní škole	24 978	25 155	+
Přespočetné hodiny	65 994	56 071	-
Přespočetné hodina na 1 PP	10,18	6,91	-
DVPP na 1 PP	953	472	-
DVPP na 1 žáka	nebylo zjišťováno	59	
IT na 1 žáka	nebylo zjišťováno	465	
projekty ESF na 1 žáka	nebylo zjišťováno	270	

Pozitivním zjištěním byl nárůst průměrného platu, který byl zajištěn zčásti i na úkor nadtarifních složek a snížením počtu týdenních nadúvazkových hodin. Střední školy využily i možnosti dofinancování z ESF projektů. Negativní je skutečnost, že využívání kapacit škol se opět snížilo a poklesly i jednotkové výdaje na žáka. Diskutabilní bylo i naplnění záměrů DZ 2007 o ocenění PP za inovační aktivity ve vztahu k reformám.

Realizovaná podoba MZ vyvolala zvýšené náklady škol (až 745 Kč na jednoho žáka), což ve srovnání s položkami, které mají školy na DVPP a na vybavení ICT, nebylo hodnoceno pozitivně ani školami ani Českou školní inspekci. Podle původního záměru školského zákona byly odhadované roční náklady na MZ ve výši cca 55 mil. Kč (z toho byla předpokládána

úcast státního rozpočtu 36 mil. Kč). Skutečné výdaje v roce 2010 na podporu reformy maturitní zkoušky ze SR byly cca 300 mil. Kč.

Zapojení SŠ do rozvojových programů MŠMT

Ve školním roce 2010/11 byl výskyt rozvojových programů MŠMT v SŠ ve srovnání s minulým školním rokem nízký (39,7 % SŠ). Všechny školy s obory s maturitní zkouškou byly zapojeny do dílčích projektů reformy MZ a přípravy společné části MZ prostřednictvím Centra a Národního institutu dalšího vzdělávání v programech DVPP. V části B tabulce B 11 je uveden výsledek monitorování rozvojových programů v navštívených středních školách. Nad rámec přípravy k MZ využily školy častěji podporu řešení dopadu meziročního snížení počtu žáků, podporu řešení specifík v krajích s přihlédnutím k rozdílné hustotě osídlení v roce 2010 a podporu sociálně znevýhodněných žáků SŠ.

Pokles účasti v národních projektech byl kompenzován nárůstem škol, které získaly podporu z ESF v OPVK, kde uspělo 55 % SŠ. V krajských projektech získalo podporu 39,4 % SŠ, v lokálních projektech ve spolupráci s obcemi uspělo 33 % SŠ a školní projekty zařadilo v činnostech 31 % navštívených škol. Podíl aktivních škol byl 94,5 % navštívených SŠ a průměrný podíl dotací z ESF na celkových výdajích na jeden výkon byl 0,4 %.

VI. Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly

Vlastní hodnocení škol

V oblasti hodnocení školních systémů vlastního hodnocení a kontroly byly zahrnuty výsledky analýz realizovaných opatření přijatých na základě vlastního hodnocení pro zlepšení individuálních a skupinových výsledků vzdělávání podle ŠVP a analýza rizik vnitřních kontrolních systémů ve vztahu k souhrnným poznatkům z kontroly dodržování vybraných ustanovení platných školských předpisů. Závažná rizika byla v těchto školních systémech zjištěna v 10,5 % navštívených SŠ. Většina systémů vlastního hodnocení škol byla prozatím málo koordinovaná a realizovaná opatření nebyla efektivně propojená podle školních řádů a kritérií nastavených v ŠVP. V 21 % navštívených škol řešilo vedení odvolání žáků proti klasifikaci nebo hodnocení. V 99 % navštívených škol byla přijata výchovná opatření k minimalizaci rizikového chování žáků.

Stále méně SŠ zahrnovalo do přijímacího řízení přijímací zkoušky, nezájem žáků o některé obory vyvolal situaci, kdy se na střední školu dostal praktický každý a špatná první volba se projevila až ve zvýšeném podílu neúspěšnosti žáků v 1. ročníku studia.

V řadě škol výsledky generální zkoušky a probíhající standardizace obsahu zkoušek MZ zasáhly významně do vnitřní klasifikace v maturitních předmětech.

Kontrolní systémy

Úroveň vnitřních kontrolních systémů v navštívených SŠ hodnotila ČŠI podle výskytu kontrolních nálezů, počtu uložených lhůt k odstranění zjištěných nedostatků, na základě analýzy školní úrazovosti a stížností a podnětů. V následujícím přehledu uvádíme souhrnný počet uložených lhůt.

Tabulka 65 Souhrnné počty uložených lhůt v SŠ

Sledovaná oblast	SŠ
Nedostatky ŠVP, nesoulad s RVP	346
Porušení ustanovení školského zákona	13
Školní stravování	1
Důvodné podněty stížností	47
BOZ	59
z toho	
Personální zajištění oblasti BOZ	3
Poučení dětí a žáků v oblasti BOZ	3
Zajištění bezpečnosti prostor škol	25
Oblast školních úrazů	28
Zajištění bezpečnosti při mimoškolních akcích	-
Celkový počet nedostatků, k jejichž odstranění byly uloženy lhůty	466

Nejvíce závažných nedostatků bylo zjištěno v komparativních analýzách souladu ŠVP a RVP SOV a v oblasti BOZ. Podrobnější přehled chyb zjištěných v navštívených školách je uveden v tabulkové části.

V oblasti hospodaření byly v navštívených školách zjištěny nedostatky v hospodaření v 5 případech, z toho 4 lhůty byly uloženy za porušení rozpočtové kázně a jedna lhůta za nedodržení limitu na nákup potravin ve školním stravování. V následujícím přehledu uvádíme výsledky kontroly VSK v 52 SŠ ve srovnání s celkovými výsledky VSK za hospodářský rok 2010 a 2009.

Výsledky VSK – porovnání objemu a výsledků kontrol ve středních školách s celým kontrolovaným souborem škol

Sledované ukazatele	2009		2010	
	Školy celkem	z toho SŠ	Školy celkem	z toho SŠ
Počet kontrolovaných subjektů	676	42	698	52
Celkový objem finančních prostředků SR přijatých kontrolovaným subjektem v Kč	8 371 377 139	1 122 833 547	7 797 560 962	1 114 633 788
Celkový objem finančních prostředků SR, které ČŠI kontrolovala v Kč	7 378 488 274	851 722 985	7 200 929 953	937 735 506
Celkový objem zjištěných nedostatků v Kč	15 302 418	1 523 562	86 930 320	576 375
Objem zjištěných nedostatků v Kč na 1 000 Kč kontrolovaných finančních prostředků SR	2,073	1,779	12,072	0,62
Porušení rozpočtové kázně v Kč	7 044 402	29 675	8 951 384	2 795
Porušení rozpočtové kázně v Kč na 1 000 Kč kontrolovaných finančních prostředků ze SR	0,955	0,035	1,243	0,003
Počet podnětů finančnímu úřadu	8	0	8	1
Počet podnětů krajskému úřadu	86	8	87	4

Vnitřní kontrolní systémy ve středních školách byly ve srovnání s ostatními segmenty na dobré úrovni. Ve středních školách byly zajišťovány odbornými ekonomickými pracovníky.

Výsledky inspekční činnosti na základě podnětů, stížností a petic (podle §174 odst. 4 školského zákona)

Ve školním roce 2010/2011 přijala Česká školní inspekce celkem 113 stížností na činnosti SŠ, které obsahovaly celkem 211 podnětů. Nejčastěji byly podněty směřovány k personálnímu zajištění výuky, k provozu školy a organizování výuky, k hodnocení výsledků vzdělávání a problémům komunikace mezi školou a žáky nebo jejich zákonnými zástupci. Podíl důvodných podnětů byl 22,3%, nejčastěji se jednalo o nezajištění správných informací a komunikace se žáky, případně jejich zákonným zástupcem. Častěji se vyskytly i případy, kdy se snaží o vymáhání práva na informaci o výsledcích vzdělávání prostřednictvím ČŠI rodiče zletilých žáků. Na základě podnětů zřizovatelů se ČŠI zúčastnila 41 konkurzních řízení na funkci ředitelů středních škol.

Celkové hodnocení středních škol

V následujícím přehledu uvádíme celkové hodnocení stavu středního vzdělávání v šesti klíčových oblastech inspekčního hodnocení. Uvádíme podíly škol (v %) zařazených do kategorií kvality podle 4stupňové ratingové škály.

Tabulka 66 Celkové hodnocení středních škol ve školním roce 2010/2011

Klíčové oblasti hodnocení		Podíl škol v dosažené úrovni hodnocení (v %)			
		A	B	C	D
Výsledky středních škol					
K1	Nabídka vzdělávání	0,0	8,8	85,1	6,1
K2	Celkové výsledky vzdělávání a účinnost podpory rozvoje osobnosti žáků	0,0	5,5	83,9	10,6
K3	Výstupy inovačních a preventivních programů	0,0	4,4	95,0	0,6
Předpoklady středních škol					
K4	Řízení školy a efektivní strategie vzdělávání	0,6	7,7	87,8	3,9
K5	Podpora pedagogických pracovníků (personální, materiální a finanční předpoklady)	0,0	2,8	96,2	1,0
K6	Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly	0,0	10,5	87,8	1,7

Legenda k úrovním hodnocení:

- A Stav s vysokými riziky, které mohou vést k výmazu z rejstříku škol podle ustanovení § 150 školského zákona.*
- B Školský subjekt nedosahuje požadovaného stavu, zjištěný rizikový stav je možné napravit v dané lhůtě.*
- C Školský subjekt dosahuje v daném kritériu hodnocení běžného regionálního či národního standardu pro stejný druh školy a školského zařízení, menší chyby lze odstranit v průběhu inspekce nebo ve velmi krátké době.*
- D Činnost školského subjektu je v dílčích oblastech nadstandardní, případně vyhodnocena jako příklad dobré praxe (využití osnovy VÚP pro příklady dobré praxe).*

V hodnocení nabídky vzdělávání vyhovělo standardním požadavkům 91,2 % navštívených SŠ. Česká školní inspekce upozorňuje na rizika v nabídce vzdělávání u 8,8 % SŠ, kdy byly uloženy školám lhůty k odstranění zjištěných nedostatků ve ŠVP. Častým nedostatkem byly nedostatečně vymezené zásady pro podporu žáků se SVP a žáků nadaných. Inovace obsahu vzdělávání byly ovlivněny náběhem RVP OV a reformou zkoušek k ukončování studia. V této oblasti byl zjištěn nejvyšší podíl škol zařazených v kategorii příkladů dobré praxe (6,1% SŠ). V odborném vzdělávání byla pozitivně hodnocena nabídka vzdělávacích aktivit ve vazbě na profil absolventa.

V oblasti hodnocení celkových výsledků škol a účinnosti podpory rozvoje osobnosti žáků vyhovělo standardním požadavkům 94,5% navštívených SŠ. V meziročním srovnání se v hodnocení projevil pozitivně vliv společné části maturitní zkoušky v oborech s MZ. Pozitivním zjištěním byl fakt, že úspěšně probíhá proces standardizace zkoušky k ukončování studia v těsné vazbě na požadavky trhu práce na regionální úrovni.

V oblasti dopadů preventivních a inovačních programů byly zjištěny žádoucí aktivity v 95,6 % SŠ. Pozitivně se již projeví možnosti aktivního zapojení SŠ do globálních projektů ESF na úrovni krajů. Rezervy měly SŠ v prevenci školní neúspěšnosti.

V celkovém hodnocení oblasti řízení a efektivní strategie vyhovělo 81,7 % SŠ. V meziročním srovnání byl zjištěn významný nárůst škol se závažnými riziky (8,8 % SŠ), významně poklesl podíl škol hodnocených na úrovni příkladů dobré praxe. Toto bylo způsobeno souběhem změn vyvolaných požadavky reforem ve středním vzdělávání, současně probíhala tvorba a zavádění ŠVP, zásadní změny zkoušek k ukončování studia, dopady úpravy přijímacího řízení, nutnost zajistit DVPP pro nové kompetence a s tím spojený velký nárůst administrativní zátěže.

V oblasti podpory pedagogickým pracovníkům bylo pozitivně hodnoceno 97,2 % SŠ. Vysoký podíl PP se zapojil do tvorby ŠVP, do DVPP a do rozvojových projektů. V tomto segmentu je i nejvyšší míra dostupnosti odborníků a PP se specializací. V meziročním srovnání se obecně podmínky pro PP ve SŠ zlepšily, negativním zjištěním bylo zhoršující se školní klima.

V oblasti školních systémů hodnocení a kontroly bylo v požadované úrovni hodnoceno 89,5 % SŠ, v této oblasti byl nejvyšší podíl škol se zjištěnými riziky (10,5 % SŠ). Přetrvává i pasivita pedagogických rad a malá propojenost školních řádů s pravidly pro hodnocení žáků podle ŠVP. Lze předpokládat, že následné změny v systémech vlastního hodnocení vyvolá postupné zavedení a upřesnění modelu externího hodnocení na výstupu.

A.4 Vyšší odborné vzdělávání

Naplnění strategie zvyšování kvality vzdělávání se nutně musí orientovat i na řešení stavu vyšších odborných škol. V současnosti se v kontextu celkového vývoje VOŠ diskutují a rozpracovávají dva přístupy – stabilizace sektoru VOŠ a transformace vybraného okruhu VOŠ do struktur vysokého školství. Oba přístupy se neobejdou bez jasného legislativního vymezení těchto změn a zároveň vyžadují i rozpracování řady teoreticko-metodologických, ekonomických, organizačních a praktických otázek včetně postupných kroků jejich realizace. Koncepční práce se opírají o současné vlastní i mezinárodní zkušenosti z oblasti vyššího odborného vzdělávání a využívají rozsáhlé informační zdroje.

Česká školní inspekce se problematikou VOŠ zabývá dlouhodobě, v podstatě od jejich vzniku. V letech 1996–1999 uskutečnila podle zadání MŠMT ve třech etapách rozsáhlé tematické šetření zahrnující všech 166 tehdy zřízených VOŠ. V dalším období se otázkám vyššího odborného vzdělávání věnovala v souladu se zaměřením inspekčních cyklů a s plány hlavních úkolů na jednotlivé školní roky. V současnosti se vzhledem k připravovaným změnám orientuje na získávání aktuálních poznatků o všech VOŠ zařazených do rejstříku škol a školských zařízení.

V této souvislosti ČŠI uskutečnila v závěru školního roku 2010/2011 „bleskové šetření“ k vybraným ukazatelům podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání ve VOŠ a zároveň zjišťovala názory jejich vedení na současné postavení a další perspektivy VOŠ. Akce proběhla od 28. června do 12. července 2011 s využitím prostředků ICT jako online šetření, při němž jsou školy osloveny automatickým e-mailem a následně elektronicky zadávají data přímo do příslušných formulářů InspISu (Inspekční informační systém) v jeho internetové webové podobě.

I. Výkonové parametry šetření

V uvedeném období ČŠI oslovila elektronicky všech 182 VOŠ zapsaných v rejstříku ve školním roce 2010/2011, zpět obdržela 116 záznamů. Po kontrole záznamů bylo do souboru k analýze zařazeno 110 škol (60,4 % ze všech VOŠ), údaje ze zbývajících 6 škol byly značně neúplné nebo nepřesné.

Tabulka 67 Zastoupení škol v šetření – členění podle krajů a zřizovatele

	VOŠ celkem		Veřejné		Soukromé		Církevní	
	počet	%	počet*	%	počet	%	počet	%
Praha	26	23,6	10	13,5	11	40,7	5	55,6
Středočeský	13	11,8	10	13,5	1	3,7	2	22,2
Jihočeský	10	9,1	7	9,5	3	11,1	-	-
Plzeňský	3	2,7	3	4,1	-	-	-	-
Karlovarský	1	0,9	1	1,4	-	-	-	-
Ústecký	4	3,6	4	5,4	-	-	-	-
Liberecký	5	4,5	5	6,8	-	-	-	-
Královéhradecký	6	5,5	5	6,8	1	3,7	-	-
Pardubický	3	2,7	3	4,1	-	-	-	-
Vysočina	8	7,3	6	8,1	2	7,4	-	-
Jihomoravský	9	8,2	6	8,1	2	7,4	1	11,1
Olomoucký	5	4,5	3	4,1	1	3,7	1	11,1
Zlínský	9	8,2	6	8,1	3	11,1	-	-
Moravskoslezský	8	7,3	5	6,8	3	11,1	-	-
Celkem	110	100,0	74	100,0	27	100,0	9	100,0

* / Do souboru veřejných škol zřizovaných krajem byly zařazeny i dvě státní školy

Takto vytvořený soubor je z hlediska celkového počtu VOŠ i zastoupení z jednotlivých krajů reprezentativní (viz údaje v tabulce 69). Reprezentativnost oborového zastoupení nebyla zkoumána.

Tabulka 68 Zastoupení škol v šetření – podíl z celkového počtu škol v rejstříku

Kraj	Rejstřík	Šetření	tj. %	Kraj	Rejstřík	Šetření	tj. %
Praha	39	26	66,7	Královéhradecký	11	6	54,5
Středočeský	19	13	68,4	Pardubický	9	3	33,3
Jihočeský	17	10	58,8	Vysočina	14	8	57,1
Plzeňský	5	3	60,0	Jihomoravský	14	9	64,3
Karlovarský	4	1	25,0	Olomoucký	8	5	62,5
Ústecký	9	4	44,4	Zlínský	12	9	75,0
Liberecký	8	5	62,5	Moravskoslezský	13	8	61,5
Celkem	182	110	60,4				

II. Souhrnné poznatky z šetření

ČŠI stanovila k šetření celkem 15 ukazatelů podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a 4 okruhy problémů pro volné výpovědi ředitelů/vedení škol. Souhrnné výsledky analýzy získaných údajů jsou uvedeny v příloze, podrobnější interpretaci jednotlivých zjištění a kategorizovaných výpovědí ředitelů/vedení škol uvádíme ve struktuře sledovaných oblastí v následujícím textu.

Vzdělávací nabídka

Vyšší odborné školy, které se zúčastnily šetření, nabízely celkem 264 akreditovaných vzdělávacích programů (podrobněji viz tabulka 70). Počet oborů, do kterých se konaly přijímací zkoušky, byl 138 (ve veřejných školách 103, v soukromých 27, v církevních 8).

Tabulka 69 Četnosti akreditovaných vzdělávacích programů

Počet programů	VOŠ celkem		Veřejné		Soukromé		Církevní	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
jeden	49	44,5	34	45,9	7	25,9	8	88,9
dva	28	25,6	17	23,0	10	37,0	1	11,1
tři	13	11,8	8	10,8	5	18,5	-	-
čtyři	7	6,4	5	6,8	2	7,4	-	-
pět	3	2,7	3	4,1	-	-	-	-
šest	4	3,6	3	4,1	1	3,7	-	-
sedm	2	1,8	1	1,4	1	3,7	-	-
více	4	3,6	3	4,1	1	3,7	-	-
Celkem škol	110	100,0	74	100,0	27	100,0	9	100,0
Celkem programů	264		181		73		10	
Průměr na školu	2,4		2,4		2,7		1,1	

V daném školním roce využívalo vzdělávací nabídku těchto škol 15 802 studentů, z toho v denní formě vzdělávání 11 539, tj. 73,0 %. V této formě se nejčastěji vzdělávali studenti veřejných škol – 75,7 %, církevní školy měly v denní formě 68,0 % studentů. Ostatní formy nejvíce uplatnily soukromé školy a bylo v nich zapsáno 38,3 % studentů.

Podporu studentům se sociálním znevýhodněním poskytovala téměř polovina škol, nejvíce církevní – 66,7 %, veřejné 52,7 %, nejméně soukromé – 22,2 %. Podíl studentů se sníženou nebo prominutou úplatou byl 1,9 % z jejich celkového počtu ve všech formách vzdělávání, ve veřejných VOŠ to byly 2,3 %, v církevních 1,2 % a v soukromých 0,9 %.

Inovace vzdělávací nabídky

Inovace nabídky vzdělávání uskutečnilo v posledních třech letech 75,5 % škol, více veřejných (78,4 %) a církevních VOŠ (77,8 %), méně soukromých (66,7 %). Ředitelé škol měli ve volných výpovědích blíže specifikovat oblasti inovací. Z jejich celkového počtu 110 tak s různou úrovní obecnosti učinilo 99, z toho bylo 66 ředitelů veřejných škol, 24 soukromých a 9 církevních škol. Celkem 19 ředitelů však v odpovědích uvedlo, že škola inovace neprováděla.

Vzdělávací programy jako celek inovovalo celkem 18 škol. Nové akreditace proběhly v 10 školách, další úpravy probíhaly formou reakreditací vzdělávacího programu, aktualizací stávajícího vzdělávacího programu (převážně v souvislosti se změnou legislativy v rámci vyučovaných oborů), příp. akreditací změny vzdělávacího programu. Desetina VOŠ zavedla kreditní a modulový systém s cílem zajistit lepší přístupnost v rámci VŠ.

Ředitelé dále nejčastěji zmiňovali inovace v **oblasti ICT** – 36,4 %. Z toho 27,3 % ředitelů uvedlo inovace v rámci ICT obecně, zbylá procenta tvořily inovační snahy ve formě vybavení počítačových učeben, nákupu HW a SW vybavení. V rámci výuky školy využívaly zvýšené hodinové dotace na výuku ICT, zavádění nových metod výuky předmětů prostřednictvím ICT a e-learningu. Žádné inovace neprovádělo 19,2 % škol.

Z hlediska zřizovatelů inovovaly oblast ICT nejvíce veřejné VOŠ, celkem 48,5 %, potom soukromé školy (16,7 %). Z církevních VOŠ neinovovala oblast ICT žádná.

Cizí jazyky jsou v hlavním popředí zájmu u 25,3 % škol. Ředitelé opět nejčastěji uváděli inovační změny v rámci cizích jazyků obecně (23,2 %), ve zbylém procentu školy využívaly zvýšené hodinové dotace na výuku jazyků a formy interaktivní výuky cizích jazyků. Tuto oblast výuky inovovaly nejvíce veřejné VOŠ (28,8 %), soukromé (20,8 %) a jedna církevní VOŠ.

Na inovaci **konceptu a výuky odborných předmětů, odborné praxe a praktického vyučování** se zaměřilo 23,2 % škol, nejvíce veřejné VOŠ (25,8 %), dále církevní (22,2 %) a nejméně soukromé (16,7 %).

Realizované vzdělávací programy ve spolupráci s vysokými školami podle § 81 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů

V souladu s příslušným ustanovením zákona o vysokých školách realizovalo 14 škol (z počtu 100 VOŠ, které požadovaný údaj poskytly) celkem 17 vzdělávacích programů. Ve veřejných školách to bylo 9 programů, v soukromých 6 a v církevních 2 vzdělávací programy. Zbývajících 86 % ředitelů škol uvedlo, že tuto formu koncipování a realizace vzdělávacích programů nevyužívají, řada škol však má s VŠ uzavřeny dohody o uznávání kreditů a některých předmětů v rámci přístupnosti na VŠ.

Zapojení do projektů Evropské unie

V posledních dvou letech se do projektů Evropské unie k rozšíření a zkvalitnění vzdělávání zapojilo 63,6 % ze všech 110 VOŠ, jejichž poskytnuté údaje byly zařazeny do analýzy

výsledků šetření. Ze 74 veřejných škol to bylo 71,6 %, z 27 soukromých 48,1 %. Školy zřizované církvemi tuto možnost využily ve čtyřech případech, tj. 44,4 % z 9 VOŠ.

Ekonomické podmínky vzdělávání

Údaje k vybraným ukazatelům z této oblasti poskytlo pouze 84 škol (76,4 % ze 110), nejvíce církevních – 100 %, veřejných 78,4 %, nejméně soukromých – 63,0 %. Výsledky podrobnějšího rozboru uvádíme v následující tabulce.

Tabulka 70 Hodnocení ekonomických podmínek podle údajů poskytnutých školami

Odpověď	Celkem – 84	Veřejné – 58	Soukromé – 17	Církevní – 9
Celkové výdaje školy za rok 2010 (v Kč)	1 371 778 810	1 151 095 085	148 785 387	71 898 338
z toho ze státního rozpočtu	1 116 584 024	979 292 916	83 179 608	54 111 500
tj. v %	81,4	85,1	55,9	75,3
Průměr celkových výdajů na školu	16 330 700	19 846 466	8 752 081	7 988 704
Výdaje na jednoho studenta (ve všech formách; výpočet z celkových výdajů)	109 901	125 556	59 922	86 520
Výdaje na jednoho studenta (ve všech formách; výpočet z podílu SR)	89 456	106 816	33 500	65 116

Výsledky vzdělávání

ČŠI zjišťovala v této oblasti úspěšnost studentů v absolutoriu ve školním roce 2009/2010 a jejich uplatnění po ukončení studia. Vyhodnocení úspěšnosti se týkalo všech studentů zapsaných k absolutoriu ve všech školách a ve všech formách vzdělávání. Informace o dalším uplatnění absolventů vycházejí pouze z údajů škol, které tuto oblast sledují a požadovaná data poskytly.

Úspěšnost všech studentů zapsaných ve všech školách k absolutoriu byla relativně vysoká a dosáhla téměř 95 %. Naopak nejvíce neúspěšných studentů bylo v církevních školách – 7,4 %, ve veřejných to bylo 5,8 %, nejméně pak v soukromých – 5,1 %.

Další uplatnění absolventů sledovalo 50,0 % ze 110 škol. Z údajů, které uvedly, vyplývá, že 25,3 % dále studuje na vysokých školách, 71,1 % nastoupilo do zaměstnání a na úřadech práce bylo evidováno 3,6 %. Ve veřejných školách sledovalo tuto oblast 55,4 % škol a ve stejných parametrech dalšího uplatnění to bylo 24,5 %, 71,8 % a 3,7 %. V soukromých školách sledovalo uplatnění pouze 33,3 % škol, parametry 31,5 %, 64,6 % a 3,9 %. V církevních školách se o další uplatnění absolventů zajímalo 55,6 % VOŠ, parametry 24,8 %, 73,5 % a 1,7 %.

Spatřovaná rizika v rámci dalšího rozvoje školy

Z celkového počtu 110 škol odpovědělo 99, z nich jedna škola uvedla, že v rámci svého dalšího rozvoje nespatřuje žádná rizika.

Jednoznačně nejčastěji byla uváděna rizika spojená s nepříznivým demografickým vývojem (41,4 %), s konkurencí vysokých škol se stejným vzdělávacím programem zakončeným titulem Bc. a s konkurencí vysokoškolského vzdělávání vůbec (40,4 %). Vysoké školy nabízejí širší a atraktivnější možnosti vzdělávání zakončeného vysokoškolským titulem, který je podle názorů ředitelů VOŠ považován za prestižnější než titul získaný absolutoriem na VOŠ.

Ředitelé některých škol (17,2 %) zaznamenávají menší zájem uchazečů o vyšší odborné vzdělání a domnívají se, že souvisí s dříve uvedenými riziky.

Jako třetí značně zneklidňující oblast uvádějí ředitelé škol připravovanou transformaci vyššího odborného vzdělávání. Zastávají názor, že koncepční změny nejsou ze strany MŠMT jasně deklarované a nejasné je i jejich legislativní zakotvení v systému terciárního vzdělávání (uvedlo 29,3 % ředitelů). K dalším rizikům zařadili menší připravenost absolventů středních škol ke studiu na VOŠ a malý počet talentovaných žáků (5,1 %). V neposlední řadě také neuspokojivou finanční situaci sektoru vyššího odborného vzdělávání. Jako nedostačující z hlediska celkových výdajů školy a výše prostředků přidělených ze SR ji uvedlo 7,1 % ředitelů škol.

Spatřované příležitosti v rámci dalšího rozvoje školy

Z celkového počtu 110 VOŠ odpovědělo 97, z toho 3 školy uvedly, že nevidí žádné příležitosti pro svůj další rozvoj.

Největší příležitosti k rozvoji své školy spatřují ředitelé v dobrém a kvalitním uplatnění svých absolventů na trhu práce (26,8 %). Celkem 26,1 % VOŠ uvedlo jako příležitost k rozvoji své školy realizaci stabilizačního programu pro VOŠ navrhovaného MŠMT – mimo jiné v něm vidí příležitost získat titul Bc. za 1 rok na VŠ, pokud absolvent splní 120 kreditů.

Za velkou příležitost je považována oblast celoživotního vzdělávání (17,5 %), kdy řada VOŠ realizuje kurzy dalšího vzdělávání pro absolventy VOŠ a podporuje vznik center celoživotního vzdělávání. Zavedení kombinované formy studia uvedlo 6,2 % škol a příležitost angažovat se v oblasti DVPP uvedli 2 ředitelé.

Řada škol také sází na nabídku atraktivních vzdělávacích programů (9,3 %), popř. jejich exkluzivitu (5,2 %) a na akreditaci nových vzdělávacích programů (6,2 %). Školy vidí také příležitost v zahraniční spolupráci (4,1 %), v dlouhodobé spolupráci s oborově příbuznými vysokými školami (12,4 %) a ve spolupráci s profesními organizacemi, např. s úřady práce a s různými sociálními partnery (8,2 %). V 12,4 % případů spolupracovaly školy s firmami působícími v jejich oboru. V jedné škole byly zmíněny příležitosti v rámci grantové politiky a ve 4 školách v rámci projektů EU.

V malé míře se pak objevují příležitosti ve formě podpory rozvoje významu volnočasových aktivit (1 škola) a dobrovolnictví (2 školy).

SEZNAM ZKRATEK

AJ	anglický jazyk
BOZ	bezpečnost a ochrana zdraví
Centrum	Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání
CJ	cizí jazyk
ČJ	český jazyk a literatura
ČG	čtenářská gramotnost
ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
DZ	dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR
ESF	Evropský sociální fond
EVVO	environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
FJ	francouzský jazyk
GV	vyšší stupeň víceletého gymnázia
IB	integrované bloky
ICT	informační a komunikační technologie
ISCED	Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání
IVP	individuální vzdělávací plán
M	matematika
MG	matematická gramotnost
MŠ	mateřské školy
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MZ	maturitní zkouška
NIV	neinvestiční výdaje
NJ	německý jazyk
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OP VK	Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (ESF)
PISA	Programme for International Student Assessment)
PP	pedagogický pracovník
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
PřG	přírodovědná gramotnost
PV	předškolní vzdělávání
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZŠS	Rámcový vzdělávací program základní školy speciální
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SG	sociální gramotnost
SICI	The Standing International Conference of Inspectorates
SOŠ	střední odborná škola

SOU	střední odborné učiliště
SOV	střední odborné vzdělání
SPC	speciálně pedagogické centrum
SR	státní rozpočet
SŠ	střední školy a konzervatoře
SV	střední vzdělávání
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	školní vzdělávací program
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
VOŠ	vyšší odborná škola
VSK	veřejnosprávní kontrola podle zákona č. 230/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole)
VŠ	vysoká škola
ZŠ	základní škola
ZUŠ	základní umělecká škola
ZV	základní vzdělávání
ZZ	závěrečná zkouška